

ΗΠΕΙΡΟΤΙΚΑ

ΧΡΟΝΙΚΑ

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΤΥΠΩΘΕΝ ΚΑΙ ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ
ΠΡΟΪΟΝΤΑ ΤΟΥ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΕΠΥΡΙΔΩΝΟΣ ΒΛΑΧΟΥ

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ, ΔΕ ΤΩΝ ΗΠΕΙΡΩΤΩΝ
ΠΕΡΙΚΛΕΟΥΣ ΒΙΖΟΥΚΙΔΟΥ
ΕΝ ΒΕΡΟΛΙΝΩ,
ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΑΝΑΓΝΟΣΤΟΠΟΥΛΟΥ
ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΑΛΚΙΒΙΑΔΟΥ ΚΟΝΤΟΠΑΝΟΥ
ΕΝ ΙΩΑΝΝΙΝΟΙΣ

ΕΝ ΙΩΑΝΝΙΝΟΙΣ
ΕΝ ΤΗ, ΙΕΡΑ, ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΙ

ΕΤΟΣ ΤΡΙΤΟΝ
1928

Ε.Υ.Δ. της Κ.Τ.Π.
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2008

Η ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΤΩΝ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

ΥΠΟ

ΑΘΗΝΑΓΟΡΑ

Μητροπολίτου Παραμυθίας και Πάργας

Α΄.

Πότε ἡ πόλις τῶν Ἰωαννίνων ἐκοσμήθη διὰ θρόνου ἐπισκοπικοῦ ἀτυχῶς ἀγνοοῦμεν. Πρῶτος ὁ Lequien εἰς τὸ περίπυστον αὐτοῦ συγγραμμα Oriens christianus καὶ ἐξ αὐτοῦ ἀντιγράφοντες ὅσοι ἐπεχείρησαν νὰ συντάξωσι τοὺς ἐπισκοπικοὺς καταλόγους τῆς πόλεως φέρουσι ὡς πρῶτον ἐπίσκοπον αὐτῆς τὸν Ζαχαρίαν παρουσιάσαντα εἰς τὴν ἐπὶ Φωτίου τὸ 879 συνελθοῦσαν ἐν Κωνσταντινοπόλει μεγάλην σύνοδον καὶ ὑπογράψαντα τὰ πρακτικὰ αὐτῆς ὡς Ζαχαρίας Ἰωαννίνης. Ἄλλ' ὁ Ζαχαρίας οὗτος ὑπῆρξε πράγματι ἐπίσκοπος Ἰωαννίνων;

Μεθ' ὅσα καὶ ἂν ἐγράφησαν μέχρι τοῦδε καὶ ἐπανελήφθησαν μάλιστα ἐσχάτως ἐξ ἀφορμῆς τῆς εἰς τὴν ἑφημερίδα «Ἡπειρος» δημοσιευθείσης μελέτης μου «Γιάννινα ἢ ἀρχικὴ ὀνομασία τῆς πόλεως Ἰωαννίνων»¹ ἐν μόνον ἀσφαλὲς καὶ βέβαιον προκύπτει, ὅτι ἡ πόλις τῶν Ἰωαννίνων εἶναι μεταγενεστέρα· διότι ἐνῶ οὐδὲν ἀπολύτως μαρτυρεῖ περὶ τῆς ἀρχαιότητος αὐτῆς, τοῦναντίον τὴν ἐν χρόνοις μεταγενεστέροις κτίσιν αὐτῆς περισσότεραι τῆς μιᾶς μαρτυραὶ ἐπιβεβαιοῦσι.

Τὸ γνωστὸν χρυσόβουλον τοῦ αὐτοκράτορος Ἀνδρονίκου τοῦ Β΄, εἶναι σαφέστατον· ἀφοῦ ἀπαριθμεῖ ἐν πρὸς ἐν πάντα ὅσα ἀπετέλουν τὸν στολισμὸν καὶ τὸ καύχημα τοῦ Ἄστεως (τῶν Ἰωαννίνων) προστίθησιν ἔπειτα καὶ τὸ πρῶτιστον καὶ μέγιστον αὐτῆς κόσμημα «ὁ δὲ δὴ πρῶτος αὐτῷ κόσμος ἐπὶ πᾶσι τῷ πολισμάτι καὶ μέγιστος καὶ οὐ πάντα τ' ἄλλ' ἦττηται, πολιστῆς γὰρ αὐτῷ καὶ πολιούχος, καὶ πάντα καλῶς πράττειν προστάτης κράτιστος ὁ μέγας τῶν ἄνω τοῦ Θεοῦ ταγμάτων ἀγγελικῶν πρωτοστάτης Μιχαήλ, ἐν πᾶσι καιροῖς καὶ παντὶ πράγματι χορηγὸς καλῶν, ρύστης, ἀλεξίκακος, καλλύνων τε καὶ κρατόνων πάνυ τοι φιλοστόργως, ὡς εἰπεῖν, τὸ πόλισμα».

¹) «Ἡπειρος» ἑφημερίς Ἰωαννίνων τῆς 8ης Μαΐου 1925 φύλλον 20018—164 καὶ ἐφεξῆς.

Ἄλλ' ὁ ἀρχάγγελος Μιχαὴλ ὑπῆρχε προστάτης καὶ κύριος τῆς πόλεως οὐ μόνον ἀφ' ὅτου ἰδρῦθη αὕτη, ἀλλὰ πολὺ πρότερον καὶ πρὶν εἶ κτισθῆ «ἰδιοποιούμενος ἐκ μὲν τῶν χρόνων καὶ πρὶν ἢ καὶ πόλισμα τὸν *χῶρον* εἶναι»¹. Πῶς ὅμως ὁ ταξιάρχης Μιχαὴλ ἦτο κύριος καὶ προστάτης τοῦ *χώρου* ἐφ' οὗ ἐκτίσθη ἡ πόλις; Ἀπλούστατα, διότι ἐπὶ τοῦ χώρου αὐτῆς ὑπῆρχε πρότερον ἐκκλησία ἢ μονὴ ἐπ' ὀνόματι τοῦ Ταξιάρχου. Καὶ ὑπῆρχε πράγματι καὶ μετὰ ταῦτα καθ' ὅλους τοὺς ἔπειτα αἰῶνας μέχρις ἐσχάτων, ἕως οὗ ὑπὸ τῶν Τούρκων καταληφθεῖσα μετετράπη εἰς τέμενος αὐτῶν. Πάντα ταῦτα εἶναι σαφέστατα καὶ ἀναντίρρητα.

Πρώτην ἱστορικὴν μαρτυρίαν περὶ τῆς πόλεως τῶν Ἰωαννίνων ἔχομεν τὸ ὑπὸ τοῦ Ἀυτοκράτορος Βασιλείου τοῦ Βουλγαροκτόνου κατὰ τὸ ἔτος ἑξακισχιλιοστὸν πεντακοσιοστὸν εἰκοστὸν ὄγδοον ἀπὸ κτίσεως κόσμου, καὶ ἀπὸ Χριστοῦ 1020, ἐκδοθὲν σιγίλλιον ὑπὲρ τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀχρίδας, ἐξ οὗ δύναται τις νὰ ἐξαγάγῃ τὸ συμπέρασμα ὅτι ἡ πόλις τῶν Ἰωαννίνων ὑφίστατο ἤδη ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τῶν Βουλγάρων Ἡγεμόνων Συμεῶν († 927) καὶ τοῦ διαδόχου αὐτοῦ Πέτρου (927—969), οἱ ὅποιοι κατέστησαν Βουλγαρικὴν χώραν τὴν Ἡπειρον, αἱ ἐπισκοπαὶ τῆς ὁποίας, δηλαδὴ ὁ Χειμάρης, Ἀδριανουπόλεως, Φωτικῆς, Βουθρωτοῦ, Ἰωαννίνων καὶ Κοζύλης ὡς Βουλγαρικαὶ κτήσεις ἐτέλουν ὑπὸ τὴν Ἐκκλησιαστικὴν δικαιοδοσίαν τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Βουλγαρίας.

Βασίλειος ὁ Βουλγαροκτόνος μετὰ πολυτετεῖς πολυμόχθους ἀγῶνας καταλύσας τὸ κράτος τῶν Βουλγάρων, διετήρησεν ἐν τούτοις τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἐξουσίαν τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Βουλγαρίας διὰ σιγίλλιον, καθορίζων τὴν δικαιοδοσίαν αὐτοῦ² «ἐπεὶ, λέγει, ὁ ἁγιώτατος Ἀρχιεπίσκοπος Βουλγαρίας Ἰωάννης ἠτήσατο τὴν βασιλείαν ἡμῶν μετὰ τὸ ἐκθέσθαι ταύτην σιγίλλιον διαλαμβάνον περὶ πάσης ἐπισκοπῆς βουλγαρικῆς ὁπόσην τὴν ἐνορίαν ἔχει, ποιῆσαι καὶ ἕτερον σιγίλλιον περὶ τῶν λοιπῶν ἐπισκοπειῶν τῶν μὴ συναριθμηθέντων (οὕτω) ἐν τῷ προτέρῳ σιγίλλιῳ τῶν κατ' αὐτὸν λοιπῶν ἐπισκοπειῶν διὰ τὸ τοὺς γειτνιαζοντας μητροπολίτας καθαρπάσαι ταύτας ἐκ τῆς Βουλγαρικῆς ἐνορίας καὶ πρὸς αὐτοὺς οικειῶσαι.

Καὶ ἡ βασιλεία μου οὐκ εὐδοκεῖ ὀδοβατεῖν τινα ἐξ αὐτῶν ἢ ἐκ τῶν ἀνθρώπων ἕως ἐνὸς βήματος ἔσω τῶν τῆς Βουλγαρικῆς ἐνορίας, ἀλλὰ πάσας τὰς Βουλγαρικὰς ἐπισκοπὰς, ὡς ὑπὸ Πέτρου βασιλέως καὶ τοῦ Σαμουὴλ ἐδεσπόζοντο καὶ κατείχοντο καὶ παρὰ τῶν τότε ἀρχιεπισκόπων καὶ τὰ λοιπὰ ἅπαντα κάστρα, τὰ αὐτὰ θεσπίζομεν ἔχειν καὶ διακρατεῖν τὸν νυνὶ ἁγιώτατον ἀρχιεπίσκοπον' οὐ γὰρ ἀναιμωτὶ καὶ πόνων χωρὶς καὶ ἰδρῶ-

¹) Miklosich Müller, Acta et diplomata Τόμος πέμπτος σελ. 78. Ἀραβαντινοῦ, χρονολογία τῆς Ἡπείρου Τόμος δεύτερος σελ. 296.

²) «Byzantinische Zeitschrift» Karl Krumbacher Leipzig 1893 σελ. 42—46.

των, ἀλλὰ διὰ καρτερίας πολυετούς καὶ συμμαχίας θεϊκῆς ὑπόσπονδον τὴν χώραν ταύτην ὁ Θεὸς ἡμῖν ἐδώρησατο, τῆς ἀγαθότητος αὐτοῦ εὖ μάλα τρανώς ἡμῖν ἀρωγούσης καὶ τὰ διεστῶτα ἐφ' ἐν συναπιούσης, ὑπὸ ζυγὸν ἓνα θέμενος τοὺς ὄρους καὶ τὸν τύπον, τοὺς καλῶς παρὰ τῶν πρὸ ἡμῶν βασιλευσάντων θεσπισθέντας μηδὲν λυμνηαμένης. Εἰ γὰρ τῆς χώρας ἐγκρατεῖς ἐγενόμεθα, ἀλλὰ τὰ ταύτης δίκαια ἀπαράσπαστα διετηρήσαμεν ἐπικυροῦντες αὐτὰ διὰ χρυσοβούλλων καὶ σιγιλλίων ἡμῶν καὶ τὸν νῦν ἀγιώτατον ἀρχιεπίσκοπον Βουλγαρίας τσαούτην τὴν ἐνορίαν ἔχειν θεσπίζομεν, οἷαν καὶ πρόην εἶχε ἐπὶ Πέτρον τοῦ βασιλέως καὶ δεσπότου καὶ διακατέχειν πάσας τὰς ἐπισκοπὰς Βουλγαρίας». Καὶ πάλιν «Ἐπεὶ ἤτήσατο ὁ εὐλαβέστατος μοναχὸς Ἰωάννης Ἀρχιεπίσκοπος Βουλγαρίας ἐγγράφως ἔχειν τοὺς ὑφείλοντας ταῖς ἐκκλησίαις τῆς ἐνορίας αὐτοῦ καὶ τῶν ἐπισκόπων αὐτοῦ κληρικοὺς καὶ παροίκους ὑπηρετεῖν, δεδώκαμεν αὐτῷ τὸ παρὸν σιγιλλιον τῆς βασιλείας ἡμῶν. Δι' οὗ παρακελευόμεθα αὐτὸν μὲν τὸν ἀρχιεπίσκοπον ἔχειν εἰς τὰ κίετρα τῆς ἐνορίας αὐτοῦ ἡγουν εἰς τὴν Ἀχρίδα, τὴν Πρέσπαν, τὸν Μόκρον καὶ τὴν Κίτζαβιν κληρικοὺς μ καὶ παροίκους λ

Τὸν δὲ ἐπίσκοπον Χειμάρας κελεύομεν ἔχειν εἰς πᾶσαν τὴν ἐνορίαν αὐτοῦ κληρικοὺς ιβ' καὶ παροίκους ιβ', τὸν δὲ ἐπίσκοπον Ἀδριανουπόλεως (τὸν ἔπειτα πόλεως Δρυϊνουπόλεως) κληρικοὺς ιε' καὶ παροίκους ιε'.

Καὶ τὸν ἐπίσκοπον (Φωτικῆς) κληρικοὺς ιε' καὶ παροίκους ιε'. Καὶ τὸν ἐπίσκοπον Βουθρωτοῦ κληρικοὺς ιβ' καὶ παροίκους ιβ'. Καὶ τὸν ἐπίσκοπον Κοζῆλης κληρικοὺς ιε' καὶ παροίκους ιε'.

Τὸν δὲ ἐπίσκοπον Ἰωαννίνων κελεύομεν ἔχειν εἰς πᾶσαν τὴν ἐνορίαν αὐτοῦ κληρικοὺς ιε' καὶ παροίκους ιε'. Τῇ ἀγιωτάτῃ ἀρχιεπισκοπῇ Βουλγαρίας τὸ παρὸν σιγιλλιον ἐδόθη τῆς βασιλείας ἡμῶν ὡς ἂν ἀκωλύτως κατέχη τὰς ἐπισκοπὰς ταύτας τοῖς βουλγαροῖς γὰρ ὄροις καὶ ταύτας διακειμένας διὰ τοῦ παρόντος σιγιλλίου ταῖς λοιπαῖς συνετάξαμεν ἐπισκοπαῖς καὶ τῇ ἀρχιεπισκοπῇ Βουλγαρίας ἐκυρώσαμεν».

Δευτέραν ἱστορικὴν μαρτυρίαν ἔχομεν τὴν τῆς Ἄννης Κομνηνῆς, καθ' ἣν «ὁ Βοημοῦνδος (κατὰ τὸ 1082) διὰ τῆς Βαγενητίας καταλαμβάνει τὰ Ἰωάννινα καὶ τάρρον κατὰ τοὺς ἔξωθεν διακειμένους ἀμπελωνας ποιήσας πρότερον, ἅμα δὲ καὶ τὸ ὀπλιτικὸν ἅπαν ἐν ἐπικαίροις τόκοις καταθέμενος, αὐτὸς ἐκτὸς τὰς σκηνὰς ἐπήξατο. Τὰ δὲ τεῖχη περιαθρήσας καὶ τὴν τοῦ Κάστρου ἀκρόπολιν ἐπισφαλῆ διαγνοὺς, οὐ μόνον αὐτὴν ἀνορθοῦν, ὡς ἐνόν, ἠπείγετο, ἀλλὰ καὶ ἐτέραν ἐν ἄλλῳ μέρει τῶν τειχῶν, οὐ μᾶλλον, αὐτῷ συνοῖσον δέδοκτο, ἐρυμνοτάτην ἀνωκοδόμει»¹. Ἐκ τῆς

¹) Ἀλεξιάδης Ἄννης Κομνηνῆς, Τόμος Α', σελίς 236.

Ε.Υ. ΖΟΥΝΤΗΣ Π.Η. ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2008

δλης περικοπῆς καταδείκνυται ὅτι ἦ τε πόλις καὶ τὸ Κάστρον τῶν 'Ιωαννίνων ἦσαν μικρὰ καὶ ἀσήμαντα, ἀφοῦ οὔτε αὐτὸς οὔτε οἱ δπλίται του ἠδυνήθησαν νὰ διαμείνωσιν ἐν αὐτοῖς, ἀλλ' ἔξω αὐτῶν κατεσκήνωσαν.

'Αλλὰ καὶ μετὰ ἑκατὸν ἔτη πάλιν ἡ πόλις καὶ τὸ Κάστρον δὲν εὑρίσκετο εἰς καλυτέραν κατάστασιν. Εἷς τι «Σημείωμα περὶ οἰκίσεως τόπων» τοῦ Μητροπολίτου Ναυπάκτου 'Ιωάννου ἐκδοθὲν ἐν τῷ «Δελτίῳ τῆς ἱστορικῆς καὶ ἐθνολογικῆς ἐταιρίας»¹, ὑπὸ τοῦ Κεραμέως Παπαδοπούλου καὶ φέρον χρονολογίαν τὸ ἔτος 1217 ἀναφέρεται περὶ τοῦ δουκὸς Μιχαῆλ τοῦ χρηματίσαντος πρώτου δεσπότης τῆς 'Ηπείρου, (1204—1214) ὡς «τεκτηναμένου τὸ τῶν 'Ιωαννίνων πολίδιον καὶ εἰς μόρφωσιν κάστρον αὐτὸ ἀνεγείραντος» καὶ ἐν αὐτῷ ὡς εἰς ἄλλην σῶτειραν κιβωτὸν ἐνοικίσαντος πάντας ὅσοι ἠδυνήθησαν νὰ περιωθῶσιν ἐκ τοῦ κατακλισμοῦ τοῦ ἐπελθόντος κατὰ τοῦ γένους ἡμῶν μετὰ τὴν ὑπὸ τῶν Λανίνων ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

Πολίδιον λοιπὸν καὶ ἐδῶ τὰ 'Ιωάννινα ὀνομάζονται καὶ τὸ Κάστρον αὐτῆς ὡς ἀνάξιον λόγου χαρακτηρίζεται ὡς εἶδομεν δὲ καὶ ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος 'Ανδρονίκου τοῦ Β'. μετὰ ἑκατὸν ἄλλα πάλιν ἔτη πόλισμα καλοῦνται. Ὡστε τὰ 'Ιωάννινα εἶναι *νέα πόλις* κτισθεῖσα περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ δεκάτου αἰῶνος καθ' ἣν ἐποχὴν ἐκτίσθη καὶ ἡ Ἄρτα, ὅτε πλέον συνεπειὰ τῶν ἄλλεπαλλήλων ἐπιδρομῶν τῶν βαρβαρικῶν ἐθνῶν ἢ τέως μητρόπολις τῆς Παλαιᾶς 'Ηπείρου Νικόπολις ἔνεκα τῆς ἐπισφαλοῦς θέσεως τῶν τειχῶν αὐτῆς ἐγκαταλειφθεῖσα ὑπὸ τοῦ ἐν αὐτῇ ἐδρεύοντος αὐτοκρατορικοῦ στρατηγοῦ παρεχώρησε τὰ πρωτεῖα εἰς τὴν πόλιν τῆς Ναυπάκτου, εἰς ἣν μετεφέρθησαν καὶ αἱ ἐπίσημοι ἀρχαί.

Τὸ νεαρὸν ἀμφοτέρων τῶν πόλεων Ἄρτης καὶ 'Ιωαννίνων δύναται νὰ πιστοποιήσῃ καὶ ἕτερα μαρτυρία ἢ ὑπὸ τῶν «'Ηπειρωτικῶν Χρονικῶν» ἀναγραφεῖσα «Αἱ δὲ πόλεις καθαρὸν ἔτι σώζουσι τὸ Ἑλληνικὸν γένος, ὧν δύο ἔστων ἄρτι προκαθεζομένω, Ἄμπρακία μὲν τῷ παρ' αὐτῆς ἐπωνύμῳ κόλπῳ, ἀνωτέρω κειμένη τοῦ μυχοῦ ὠκισται δὲ παρὰ Γόλγου τοῦ Κυψέλου, ὑπερκειμένη θαλάττης ἱκανῶς, παραρρεῖ δ' αὐτὴν Ἄραχθος ποταμός, μετόκισται δὲ ἐκείνης μικρὸν ἄπωθεν, μεταβαλοῦσα καὶ τοῦνομα. ἢ δ' ἕτερα πρὸς τῇ Ἄχερουσίᾳ λίμνῃ *νέον*, οὐ πάνυ νέον οἰκισθεῖσα πρὸς τινος 'Ιωάννου καὶ τὴν ἐκείνου φέρουσα τανῦν ἐπωνυμίαν τάχα δ' ἂν εἴη αὕτη Ἐφυρα Θεσπρωτῶν ἢ πόλις ἢ ὅτι ταύτης ἐγγυτέρω κειμένη πάλαι»². Ἡ νέα αὕτη μαρτυρία ἐγράφη περὶ τὰ ἔτη 1427 ἕως 1446,

¹) Τόμος 3ος τεύχος 11ον σελίς 451 ἔτος 1891.

²) «'Ηπειρωτικὰ Χρονικά» ἔτος πρῶτον τεύχος Α', 1926. Ἡ μαρτυρία αὕτη περιλαμβάνεται εἰς τὸν πανηγυρικὸν Ἄνωνύμου εἰς Μανουὴλ καὶ 'Ιωάννην Η'. Πολιολόγους. Βλέπε Παλαιολόγια καὶ Πελοποννησιακὰ Σπ. Π. Λάμπρου τόμος Γ' σελίς 194.

ὅτε ἡ Ἄρτα καὶ τὰ Ἰωάννινα πράγματι ἦσαν αἱ προκαθεζόμεναι πόλεις τῆς Π. Ἡπείρου καὶ κυρίως ἀφ' ἧς ἐποχῆς οἱ δεσπότες αὐτῆς κατέστησαν αὐτὰς πρωτεύουσας τοῦ κράτους αὐτῶν. Καὶ ὑφίστατο μὲν ὡς εἶπομεν καὶ πρὸ τοῦ Ἀυτοκράτορος Βασιλείου τοῦ Βουλγαροκτόνου ἡ πόλις τῶν Ἰωαννίνων κτισθεῖσα πιθανῶς κατὰ τὸν 10^{ον} αἰῶνα, ἀλλὰ μικρὰ καὶ ἄσημος, καὶ πάλιν μεθ' ὅλας τὰς προσπάθειάς τοῦ δεσπότη Μιχαὴλ δὲν ἀπέβη τόσον σημαντικὴ, διατελοῦσα «μικρὸν πολίδιον μόρφωσιν κάστρου ἔχον».

Ὁ κ. Ν. Γ. Μυστακίδης εἰς τὸν χρονολογικὸν του κατάλογον τῶν ἀπὸ Χριστοῦ ἀρχιερετευσάντων ἀρχιερέων Ἰωαννίνων ¹ λέγει: «Τὴν ἐπισκοπὴν Δωδώνης μέχρι τῆς ἕκτης σχεδὸν ἑκατονταετηρίδος μνημονευομένην ἀντικατέστησε κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἡ τῶν Ἰωαννίνων, διότι ἀντὶ ἐκείνης (τῆς Δωδώνης) μετὰ τῶν ἄλλων ἐπισκοπῶν τῆς Π. Ἡπείρου αὕτη μνημονεύεται εἰς τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει σύνοδον τοῦ ἔτους 879».

Καὶ τὴν μὲν ἐπισκοπὴν Δωδώνης πιθανώτατα βραδύτερον νὰ ἀντικατέστησεν ἡ ἐπισκοπὴ Ἰωαννίνων. Ἄλλ' εἰς τὴν σύνοδον τοῦ 879, πλὴν τοῦ Στεφάνου Βαγενητίας, ὁ ὁποῖος εἶναι ζήτημα, ἂν ἦτο ἐπίσκοπος τῆς Π. Ἡπείρου, ἀφοῦ τοιαύτη ἐπισκοπὴ ἀπαντᾶται καὶ ἐν Μακεδονίᾳ ², οὐδεὶς ἐπίσκοπος τῆς Π. Ἡπείρου παρέστη οὐδ' αὐτὸς ὁ Νικοπόλεως, ἀφοῦ ὁ τελευταῖος αὐτῆς Μητροπολίτης Δανιὴλ ἐνθερμος φίλος καὶ θιασώτης τοῦ ἱεροῦ Φωτίου, πρὸ ἔτους ἤδη εἶχε μετατεθῆ ὑπ' αὐτοῦ εἰς τὴν μεγάλην Μητρόπολιν τῆς Ἀγκύρας. Μόνον ὁ Ναυπάκτου Ἀντώνιος παρίστατο· ἀλλ' ἡ θέσις αὐτοῦ ἦτο ἔτι ἀκαθόριστος, διότι ἐνῶ ἐν ἀρχῇ τῶν πρακτικῶν ὑπογράφεται μετὰ τὸν Ρόδου καὶ Ἀθηνῶν ἐν τιμητικῇ θέσει, μετὰ ἑβδομήκοντα ἕξ ἐπισκόπους, εἰς τὰ αὐτὰ πρακτικὰ ἀναφαίνεται καὶ πάλιν μετὰ τὸν Κεφαλληνίας Ἀντώνιον. Καὶ αὕτη εἶναι ἡ κανονικὴ του θέσις, διότι δὲν εἶχεν εἰσέτι καθορισθῆ ἡ ὑπερέχουσα αὐτοῦ τάξις μεταξὺ τῶν ἐπισκόπων τῆς Π. Ἡπείρου.

Ἀφοῦ λοιπὸν οὐδεὶς ἐκ τῶν ἐπισκόπων τῆς Π. Ἡπείρου παρίστατο ἐν τῇ συνόδῳ τοῦ 879, ἂν ὁ Ζαχαρίας Ἰωαννίνης ἀντεπροσώπευεν ἐν αὐτῇ ὀλόκληρον τὴν Π. Ἡπειρον, τοῦτο δὲν θὰ ἐσημειοῦτο εἰς τὰ πρακτικὰ κατὰ τὴν κρατοῦσαν τάξιν, ὡς ἐγένετο ἀνεξαιρέτως εἰς πάσας τὰς οἰκουμενικὰς συνόδους, εἰς τὰ πρακτικὰ τῶν ὁποίων ἀπαραβάτως προστίθεται ἡ δήλωσις «Π. Ἡπείρου»; Οὕτω π.χ. εἰς τὰ πρακτικὰ τῆς Δ' οἰκουμενικῆς συνόδου ἀναγινώσκομεν Ἀττικὸς Νικοπόλεως Π. Ἡπείρου, Μᾶρ-

¹) Ἐφημερὶς Ἰωαννίνων «Ἡπειρος» ἔτος Βον Ἀριθ. 91 καὶ 92 1911.

²) Παύλου Καλλιγᾶ, Μελέται Βυζαντινῆς Ἱστορίας σελ. 138.

Σπουδαίαν ἀντίρρησην εἰς τὴν ὑπ' ἐμοῦ οὕτω τεθειμένην κτίσιν τῆς πόλεως καὶ σύστασιν τῆς ἐπισκοπῆς αὐτῆς δύναται τις ν' ἀντιτάξῃ τοὺς ἐπισκοπικοὺς καταλόγους ἀναγράφοντας τὸν Ἰωαννίνων μεταξὺ τῶν Ἐπισκόπων Ναυπάκου, καὶ ἰδίως τὸν συνταχθέντα ὑπὸ τοῦ Βασιλείου Ἀρμενίου τὸ γένος, κατὰ τὸν Parthey καὶ Gelzer γραφέντα περὶ τὸ μέσον τοῦ θ' αἰῶνος. Μὴ ἔχων πρόχειρα τὰ ἔργα τῶν δύο τούτων σοφῶν ἀνδρῶν ἀδυνατῶ νὰ ἐκτιμῆσω τὰ ἐπιχειρήματά των ἐν τούτοις ἔξ ἄλλων σχετικῶν μελετῶν μου καταλήγω εἰς συμπεράσματα ἀντίθετα.

Ἄλλὰ περὶ τούτων προτίθεμαι νὰ πραγματευθῶ ἰδιαίτερος εἰς ἄλλην μελέτην μου προωρισομένην διὰ τὰ «Ἡπειρωτικὰ Χρονικά», μελέτην ἀπαιτοῦσαν καὶ χρόνον καὶ κριτικὴν ἐξερεύνησιν τῶν σχετικῶν πηγῶν, διότι ἔξ αὐτῆς, καθοριζομένης ἀπ' ἀρχῆς τῆς ἱστορίας τῆς ἐκκλησίας ἐν γένει τῆς παλαιᾶς Ἡπείρου, πρόκειται νὰ χυθῇ πολὺ φῶς καὶ ἐπὶ τῆς τόσον σκοτεινῆς πολιτικῆς ἱστορίας αὐτῆς, ἀρρήκτως συνδεδεμένης μετὰ τῆς ἐκκλησιαστικῆς.

Β'.

Ἄν ἀγνοοῦμεν πότε ἡ πόλις τῶν Ἰωαννίνων ἐτιμήθη διὰ θρόνον ἐπισκοπικοῦ καὶ τίνες ὑπῆρξαν οἱ πρῶτοι αὐτῆς ἐπίσκοποι, γινώσκομεν ὅμως πότε ἡ ἐπισκοπὴ ὑψώθη εἰς μητρόπολιν καὶ τὴν μακροτάτην σειρὰν τῶν μητροπολιτῶν αὐτῆς, πλὴν ἐλαχίστων.

Ὁ πολὺς μητροπολίτης Ἀθηνῶν Μελέτιος ὁ Ἡπειρώτης, γεωγράφος καὶ ἱστορικός, ὀρθῶς ἔγραψε, ὅτι ἡ πόλις τῶν Ἰωαννίνων ἐτιμήθη μὲ θρόνον μητροπολιτικὸν ὑπὸ Ἀνδρονίκου τοῦ Βασιλέως καὶ μὲ ἄλλα διάφορα προτερήματα ὅπου εἶχε· ἔχει δὲ καὶ ἐν τούτῳ ἄδικον ὁ Ἀραβαντινὸς λέγων: «τὴν γνώμην τῆς μαρτυρίας ταύτης ἔχομεν πολλὰ διδόμενα ἵνα καταδείξωμεν σφαλεράν»¹.

Δὲν θὰ ἐπαναλάβωμεν ὅσα ἐφρεξῆς ἀμελετήτως καὶ διὰ πολλῶν ἀναφέρει προσπαθῶν νὰ καταδείξῃ σφαλλόμενον τὸν Μελέτιον, διότι θὰ ἦτο κόπος μάταιος· ὁ Μελέτιος ἔχει δίκαιον· ἡ ἐπισκοπὴ Ἰωαννίνων ἀνυψώθη εἰς μητρόπολιν ἐπὶ Αὐτοκράτορος Ἀνδρονίκου τοῦ Β', ὅχι ὅμως κατὰ τὸ ἔτος 1193, ἀλλ' ὀλίγα ἔτη πρότερον.

Εἰς τὰς Acta Patriarchatus τοῦ Miklosich-Müller² περιλαμβάνεται καὶ Πράξις Συνοδικὴ ἐπικυρωτικὴ τῆς ὑπὸ τοῦ Αὐτοκράτορος Ἀνδρονίκου Β' γενομένης ἀνυψώσεως τοῦ ἐπισκοπικοῦ θρόνου εἰς μητρόπολιν. «... Τὰ γὰρ Ἰωάννινα, λέγει ἡ συνοδικὴ πράξις, πρότερον μὲν ἐπισκοπὴ τῶν ὑπὸ τὴν ἀγιωτάτην μητρόπολιν Ναυπάκτου τελοῦσα, νῦν

¹) Χρονογραφία Ἡπείρου τομ. Β' σελ. 231.

²) Τόμος Α' σελ. 93.

δ' ὑπὸ τῷ γνησίῳ δεσπότῃ τῷ κρατίστῳ καὶ ἁγίῳ μου αὐτοκράτορι καὶ τῇ καθόλου ἁγιωτάτῃ καὶ φυλακτικῇ μάνδρᾳ τῇ τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίᾳ ὡσπερὶ πλανηθὲν πρόβατον ἐνσηκασθεῖσα καὶ γενομένη, τῶν ὄρεων, οἷς διέτριβε, καὶ τῶν ἐρημιῶν ἀποστᾶσα, ὅτε κράτιστος καὶ ἁγιός μου αὐτοκράτωρ, ἀποδεξάμενος αὐτὴν τῆς ἐπὶ τὸ κρεῖττον ἐπιστροφῆς καὶ προνοίας, σεπτῶ προστάγματι αὐτοῦ εἰς μητρόπολιν τὸ ἀπὸ τοῦδε καὶ εἰς τὸ ἐξῆς εἶναι τε καὶ ὀνομάζεσθαι προήγαγε καὶ τετίμηκε καὶ τὸν ἀρχιερατικῶς αὐτῇ προστησόμενον τῆς τοῦ μητροπολίτου καὶ ὑπερτίμου κλήσεως καὶ τιμῆς ἀπολαύειν αἰεὶ πρὸς γὰρ τοῖς ἄλλοις προνομίοις, ὅπερ ἡ βασιλικὴ περιωπὴ κέκτηται, καὶ τοῦτ' ἔχει, ὡς ἂν βούληται δηλονότι τῶν ἐκκλησιῶν τιμᾶν καὶ ἀπὸ ἐλάττωνος προοιβάσειν εἰς κρεῖττον ἀξίωμα· ἀκολουθῶς οὖν καὶ ἡ μετριότης ἡμῶν τῷ τοιούτῳ σεπτῶ προστάγματι τοῦ κρατίστου καὶ ἁγίου μου αὐτοκράτορος, δῶρον ἅμα οἷόν τι καὶ αὐτῇ ἐπεισόδιον τῇ δηλωθείσῃ ἁγιωτάτῃ ἐπισκοπῇ Ἰωαννίνων χαρίσασθαι θέλουσα, τὴν παροῦσαν συνοδικὴν πράξιν ἐκτίθησι, τιμᾶσθαι ταύτην τῷ τῆς μητροπόλεως ἀξιώματι συγκαταπράττει καὶ συνεργάζεται, ὃ καὶ προσέσται αὐτῇ τὸ ἀπὸ τοῦδε εἰς διηγήθειαν· καὶ τοίνυν καὶ οἱ ἐν αὐτῇ ἐπικηρυχθησόμενοι ἀρχιερεῖς μέχρι παντὸς ἔσονται συναριθμούμενοι τῷ τῶν μητροπολιτῶν καὶ ὑπερτίμων συντάγματι καὶ τῶν ἴσων αὐτοῖς ἐπαπολαύοντες τιμῶν, ἐν ταῖς συνοδικαῖς συνελεύσεσιν, ἐν ἐκκλησιαστικαῖς ἀθροίσεσι καὶ ταῖς ὁπουδήποτε γενομέναις συναγωγαῖς· εἰς γὰρ δαιμονίζουσαν ἀσφάλειαν ἔσται τῇ τῶν Ἰωαννίνων ἐκκλησίᾳ ἡ παροῦσα συνοδικὴ πράξις ἐπὶ τῷ, ὡς εἴρηται, καὶ εἶναι καὶ ὀνομάζεσθαι ταύτην μητρόπολιν».

Ἄτυχῶς ἐκ τοῦ ἐγγράφου τούτου δὲν ὀρίζεται πότε συνέβη ἡ ἀνύψωσις αὕτη, διότι εἶναι ἀχρονολόγητον· ἂν δὲ καὶ κατέχει ἐν τῇ συλλογῇ τοῦ Miklosich—Müller θέσιν μεταξὺ τῶν ἐγγράφων τῶν ἐτῶν 1318—1323, ἐν τούτοις δὲν ἐξεδόθη κατὰ τὴν χρονικὴν ταύτην περίοδον, ὡς καταφαίνεται ἐξ ἄλλης συνοδικῆς Πράξεως ἀχρονολογήτου μὲν καὶ ταύτης, περιεχούσης ὅμως ἀσφαλεῖς ἐνδείξεις, δι' ὧν κάλλιστα καθορίζεται ὁ χρόνος τῆς ἐκδοσεώς της. «Κατὰ γὰρ που τὸ ἑξακισχιλιοστὸν ἑπτακοσιοστὸν τρίτον ἔτος ἀπεσπάσθη καὶ αὕτη (ἡ Μητρόπολις τῆς Ναυπάκτου) ἀπὸ τῆς Ρωμαϊκῆς ἐξουσίας ὑπὸ τῶν ἀλαζόνων καὶ ἀγερῶχων τούτων καὶ πλεονεκιῶν Ἰταλῶν ὃ δέ γε τρισμακάριστος καὶ ἀοίδιμος καὶ περιβόητος ἐν Βασιλεῦσιν κῦρις Ἀνδρόνικος ὁ Παλαιολόγος, ὁ πρόπαππος τοῦ ἀπὸ Θεοῦ κρατίστου καὶ ἁγίου μου Αὐτοκράτορος. . . . διωρίσατο καὶ ἐθέσπισε, τὴν πρότερον εἰς ἐπισκοπὴν οὔσαν τοῦ Ναυπάκτου τὰ Ἰωάννινα, καὶ ὑπὸ ταύτην τελοῦσαν μετατεθῆναι εἰς μητρόπολιν τοῦτο μὲν, ἵνα τὸ τῆς ἀποσπασθείσης μητροπόλεως ἐν αὐτῇ διασώζοιτο καὶ διατηροῖτο σχῆμα, καὶ μὴ καυχῶτο τὸ γένος Ἰταλῶν μειῶσαν τὸν τὰς ὅλας συμπληροῦντα ἀριθμὸν μητροπόλεως

τάς ὑπὸ τὸν τῆς Νέας Ρώμης τελούσας καὶ οἰκουμενικόν, καὶ τὸ φρούαγμα τούτων ἐντεῦθεν φαίνοιο καταστορεννύμενον, τοῦτο δ' ἵνα καὶ αἱ ὑπ' αὐτὴν οὔσαι ἐπισκοπαὶ ὑπὸ μίαν μητρόπολιν ὤσανεὶ μητέρα ἢ κεφαλὴν τάττοιτο, ὡς εἰς τινα ἀρχὴν ἄλλην ἀναφερόμεναι, διὰ τὸ τῆς τάξεως καὶ ἀρχῆς καλὸν καὶ οὕτω διανοηθεῖς καὶ καταπραξάμενος ἄξιον ἔκρι- νεν, ὡς εἴθισται καὶ νενομίσται, ταύτην δὴ τὴν μετάθεσιν καὶ συνοδικῶς κυρωθῆναι»¹.

Ὡστε ἡ ἀνύψωσις τῆς ἐπισκοπῆς εἰς Μητρόπολιν ἐγένετο κατὰ τὸ ἔτος 6793 ἀπὸ κτίσεως κόσμου, ἢ ἀπὸ Χριστοῦ 1285 ἢ 1284· κατὰ τὰ πρῶτα δηλονότι ἐξῆ τῆς βασιλείας τοῦ αὐτοκράτορος Ἀνδρονίκου τοῦ Β'. Ἄν καὶ ὁ Οὐίλλιαμ Μύλλερ ἐν τῷ ἔργῳ αὐτοῦ «Ἡ Φραγκοκρατία ἐν Ἑλλάδι»² φαίνεται δεχόμενος ὡς ἔτος ἐκδόσεως τῆς ἀνωτέρω συνοδικῆς Πράξεως τὸ 1307 καὶ οὐχὶ τὸ 1284, παραπέμπων εἰς τὸ Regestum Clementis³. Ἀσφαλῶς ὁθεν δυνάμεθα νὰ ὀρίσωμεν τὴν ἀνύψωσιν τῆς Ἐπισκοπῆς Ἰωαν- νίνων εἰς Μητρόπολιν μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1284—1307.

Ἀπὸ τῆς ἀνυψώσεως ὁμως ταύτης μέχρι τοῦ χρόνου, καθ' ὃν ἐξεδόθη ἡ ὡς ἄνω συνοδικὴ πράξις ἐπὶ τοῦ πατριάρχου Φιλοθέου (πατριαρχεύ- σαντος τὸ α'. ἀπὸ τοῦ 1354—1355 καὶ τὸ β'. ἀπὸ 12 Φεβρ. 1364—1376), εἰς διάστημα δηλονότι ὀγδοήκοντα ἐτῶν, τρεῖς μόνον μητροπολίται ἐξε- λέγησαν, τῶν ὁποίων ὁ τρίτος, ὡς ἐκ τῶν καιρικῶν περιστάσεων, οὐδὲ νὰ ἀπέλθῃ ἠδυνήθη εἰς τὴν ἐπαρχίαν του. «Χρόνων δὲ ἐξ ἐκείνου (1284 ἢ 1307) μέχρι τοῦ νῦν παρωχηκότων ἐγγύς που τῶν ὀγδοήκοντα, λέγει ἡ αὐτὴ συνοδικὴ Πράξις, καὶ διαμέσων τῶν τοσούτων χρόνων οὐ πλειό- νων ἢ τριῶν μητροπολιτῶν χειροτονηθέντων καὶ τῶν μὲν δύο κατειλη- φότων τὸν τόπον καὶ τῆς μητροπόλεως ἐπειλημμένων, θατέρου δὲ μηδ' ἀπελ- θεῖν ἐκεῖσε δεδυνημένου διὰ τὰς ἐπιφοιτώσας τοῖς ἐκεῖ πράγμασι τηνικαῦτα συγκρούσεις καὶ περιστάσεις, εἶχεν οὕτω τὰ κατ' ἐκείνον τὸν τόπον (τὰ Ἰωάννινα) γνησίου Ἀρχιερέως καθάπαξ ἀπροστάτευτα καὶ ἀποίμαντα». Ἄγνωστοι λοιπὸν οἱ πρῶτοι ἐπίσκοποι, ἀλλ' ἄγνωστοι καὶ οἱ τρεῖς πρῶ- τοι μητροπολίται τῶν Ἰωαννίνων διατελοῦσι μέχρι τοῦ ἔτους 1365, ὁπότε ἐξεδόθη ἡ συνοδικὴ Πράξις.

Πρῶτος γνωστὸς μητροπολίτης Ἰωαννίνων εἶνε ὁ Σεβαστιανός. Ἐν τῇ πατριαρχικῇ καὶ συνοδικῇ Πράξει τοῦ Πατριάρχου Φιλοθέου ἀνα-

¹) Miklosich-Müller Acta Patri. τόμ. Α'. σελ. 470.

²) τόμ. Α'. σελ. 261 ὑπόσημ. 1.

³) Μύλλερ Φραγκοκρατία ἐν Ἑλλάδι τόμ. Α'. σελ. 261 σημ. 1. Miklosich Müll- ler Acta Patriar. τόμ. Α'. σ. 94.470 «ἐνθα ἐτι πλάνης φέρεται ἡ χρονολογία «περὶ τοῦ 1284» ἀντὶ τοῦ 1307. Πρβλ. Regestum Clementis» (ἐκδ. Βενεδικτίνων) τόμ. Β'. σ. 89. Τὸ αὐτὸ δέχεται καὶ ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν Χρυσόστομος ἐν «Θεολογία» τόμ. Β'. τεύχ. Θ'. σελ. 250 ὑπόσημείωσις 2.

γράφονται καὶ τὰ ἐξῆς: «Ἐπεὶ δ' ἀριτίως, νεύσει Θεοῦ, τῇ τοῦ κρατίστου καὶ ἁγίου μου αὐτοκράτορος θελήσει καὶ ἀποδοχῇ καὶ ἀρεσκείᾳ καὶ γνώμῃ τῆς περὶ ἡμᾶς Θείας καὶ Ἱερᾶς καὶ μεγάλης Συνόδου ἐπανήλθεν αὐθις ἡ μετριότης ἡμῶν εἰς τὸν Πατριαρχικὸν θρόνον, ἀναδεδεγμένη τὴν τῶν ὄλων φροντίδα, δίκαιον ἔκρινε καὶ προσήκον καὶ ταύτης δὴ τῆς ἀγιωτάτης ἐκκλησίας προμηθεύσασθαι καὶ τοῦ ἐκεῖ φροντίσαι χριστωνύμου λαοῦ, καὶ δὴ διὰ πάνυ τοι πλείστης σπουδῆς καὶ ἐπιμελείας θεμένη, ὥστε εὖρεῖν ἄνδρα δυνάμενον ποιμάναι τὸν τοῦ κυρίου λαόν, τὰ εὐγενῆ καὶ εἰλικρινῆ καὶ καθαρὰ τοῦ Εὐαγγελίου σπέρματα καὶ τῶν ὀρθῶν δογμάτων ταῖς τῶν ἀνθρώπων ἐναποθέσθαι ψυχαῖς, πλάνην δὲ ῥιζοτομῆσαι καὶ ἐκτεμεῖν καὶ τὴν εἰς Χριστὸν τὸν ἀληθινὸν Θεὸν ἡμῶν γεωργῆσαι, εὗρηκεν ἀρμοδιώτατον πάνυ καὶ ἐπιτηδειότατον, τῇ αὐτοῦ τοῦ Χριστοῦ χάριτι, εἰς τὸ μέγα τοῦτο καὶ ἀποστολικὸν ἀξίωμα καὶ λειτούργημα, ζητηθέντα καὶ ἀπὸ τῶν ἐκεῖ μετὰ σφοδροῦ καὶ ζέοντος πόθου, τὸν ἐν μοναδικῷ καὶ σεμνῷ τῷ σχήματι διαπρέψαντα ἐκ πάνυ τοι νέας τῆς ἡλικίας καὶ ἱερωσύνης τετιμημένον, ἀρετῆς τε καὶ εὐλαβείας καὶ τῆς κατὰ Θεὸν πολιτείας ἀντιποιούμενον, κῆριν Σεβαστιανόν. Συνοδικῇ τοιγαροῦν δοκιμασίᾳ καὶ βασάνῳ παραπεμφθεὶς κατὰ τὴν τῶν θείων καὶ ἱερῶν κανόνων ἀκριβῆ παρατήρησιν ἐψηφίσθη καὶ ἐχειροτονήθη οὗτος εἰς γνήσιον Ἀρχιερέα Ἰωαννίνων· διὰ τοι τοῦτο, τῇ τοῦ κρατίστου καὶ ἁγίου μου αὐτοκράτορος νεύσει, συνδιασκεψαμένη ἡ μετριότης ἡμῶν τοῖς περὶ αὐτὴν Ἱερωτάτοις Ἀρχιερεῦσι καὶ ὑπερτίμοις, ἐν ἁγίῳ πνεύματι ἀγαπητοῖς ἀδελφοῖς αὐτῆς καὶ συλλειτουργοῖς , διέγνω καὶ κατεπράξατο, ὡς ἂν ἡ εἰρημένη ἀγιωτάτη μητρόπολις, τὰ Ἰωάννινα, ἐπέχη τὸν τόπον τῆς Ναυπάκτου, καὶ πᾶσαι αἱ τελοῦσαι ἐπισκοπαί, αἱ τε ὑπὸ τὸν Ναυπάκτου, καὶ αἱ ὑπὸ τὰ Ἰωάννινα, αἱ διαιρεθεῖσαι μετὰ τὸ ἀποσπασθῆναι τὴν Ναύπακτον ὑπὸ τῶν Ἰταλῶν, τὸν τρόπον ὃν εἴρηται, μετὰ τὴν ἀπόστασιν τοῦ νῦν ὅπως ποτὲ εὗρισκομένου ἐκεῖσε Ναυπάκτου, τελῶσιν ἀπάρτι ὑπὸ τὴν ἀγιωτάτην μητρόπολιν, τὰ Ἰωάννινα, μέχρις ἂν ἡ τοιαύτη Ναύπακτος ὑπὸ τῶν Λατίνων κατέχηται, καὶ ὀφείλει ὁδε ὁ ἱερώτατος μητροπολίτης Ἰωαννίνων καὶ τὸν τόπον ἐπέχων τοῦ Ναυπάκτου, ὑπέριμος, ἀγαπητὸς κατὰ κύριον ἀδελφὸς τῆς ἡμῶν μετριότητος καὶ συλλειτουργός, κῆρ Σεβαστιανός, ἐν πάσαις ταῖς τοιαύταις Ἐπισκοπαῖς, ταῖς ὑπὸ τὴν Ναύπακτον καὶ τὰ Ἰωάννινα, ἔχειν ἐπὶ πάσης ἀδείας καὶ ἐξουσίας ἐπισκόπους χειροτονεῖν, ἔτι τε πρεσβυτέρους, διακόνους καὶ ὑποδιακόνους προχειρίζεσθαι, ἀναγνώστας σφαγίζειν, πνευματικοὺς πατέρας ἀποκαθιστᾶν, ναοὺς ἱεροῦς καθιεροῦν καὶ πάντα ποιεῖν ἀποκριματίστως, ὅσα ἐφεῖται γνησίῳ ἀρχιερεῖ, μετὰ τῆς προσηκούσης ἐρεύνης καὶ ἀκριβείας, κατὰ τὴν τῶν θείων καὶ ἱερῶν κανόνων ἀκριβῆ δοκιμασίαν καὶ παρατήρησιν, ποιμαίνειν τε καὶ διδάσκειν τὸν ἐν αὐταῖς

χριστώνυμον τοῦ κυρίου λαόν, ὀφειλόντων πάντων ὑποδέξασθαι τοῦτον μετὰ μεγάλης τιμῆς καὶ πολλῆς τῆς περιχαρείας, ὡς ἄγγελον ἀπεσταλμένον παρὰ Θεοῦ τε καὶ στέργειν τοῦτον καὶ πείθεσθαι, ὡς ποιμένι καὶ φροντιστῇ τῶν ψυχῶν αὐτῶν. Ἐπὶ τούτῳ γὰρ ἐπιδέδοται ἡ παροῦσα συνοδικὴ πράξις τῷ εἰρημένῳ κῦρ Σεβαστιανῷ, ἔπειτα δὲ τοῖς μετ' αὐτὸν διαδεξομένοις τὴν ἁγιωτάτην μητρόπολιν, τὰ Ἰωάννινα, γνησίους ἀρχιερεῦσιν ἐπὶ τῷ συνίστασθαι ἀκατάλυτον τὴν παροῦσαν Συνοδικὴν Πράξιν, ἕως ἄν, ὡς εἴρηται, ὑπὸ τοῖς Ἰταλοῖς ἢ Ναύπακτος, ἢ, εἰς διηνεκὴ τὴν ἀσφάλειαν.

Κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος, καθ' ὃ ἡ Ἱερὰ Σύνοδος τοῦ Οἰκομενικοῦ Πατριαρχείου διέγνω καὶ κατεπράξατο ἵνα ἡ μητρόπολις, τὰ Ἰωάννινα, ἐπέχη τὸν τόπον τῆς Ναυπάκτου καὶ πᾶσαι αἱ ἐπισκοπαὶ αὐτῆς τελῶσιν ὑπὸ τὴν Μητρόπολιν Ἰωαννίνων, προσήρησεν ἐπίσης καὶ τὴν Ἀρχιεπισκοπὴν Λευκάδος διὰ τῆς ἑξῆς Πράξεως:

† Τῷ αὐτῷ Ἰωαννίνων Πράξις ἐπὶ τῇ Ἀρχιεπισκοπῇ Λευκάδος †

† Ἡ μετριότης ἡμῶν παρακελεύεται διὰ τοῦ παρόντος γράμματος ἐπιλαβέσθαι τὸν Ἱερώτατον Μητροπολίτην Ἰωαννίνων, ὑπέρτιμον καὶ τὸν κόπον ἐπέχοντα τοῦ Ναυπάκτου, ἀγαπητὸν καὶ κύριον ἀδελφὸν αὐτῆς καὶ συλλειτουργόν, καὶ τῆς ἁγιωτάτης Ἀρχιεπισκοπῆς τῆς Λευκάδος, ἐπεὶ αὕτη χρεῖται νῦν γνησίου ἀρχιερέως· ὀφείλει οὖν ἐν αὐτῇ ἀπροκριματίστως ποιεῖν πάντα, ὅσα ἐφείται γνησίῳ ἀρχιερεῖ, ἄνευ τῆς τοῦ Ἱεροῦ συνθρόνου ἐγκαθιδρύσεως, ποιμαίνειν τε καὶ διδάσκειν τὸν ἐν αὐτῇ Χριστώνυμον τοῦ Κυρίου λαόν καὶ ὀδηγεῖν αὐτοὺς ἐπὶ πάντα τὰ ψυχοφελῆ καὶ σωτηριώδη, τούτου γὰρ ἕνεκεν ἀπολέλυται καὶ ἡ παροῦσα πράξις τῆς ἡμῶν μετριότητος τῷ Ἰωαννίνων δι' ἀσφάλειαν † (6873=1365 Μάϊος Ἰνδικτ. γ'.¹

Δὲν παρῆλθεν ὁμοῦς διετία καὶ τὸν Ἰούλιον τοῦ 1367 Ἰνδικτῶνος Ε'. δι' ἑτέρας Συνοδικῆς Πράξεως «ἡ Μητρόπολις Ναυπάκτου, Ἀρχιερέως γνησίου χρεῖουσα, ψήφῳ Συνοδικῇ τὸν ἑαυτῆς Ποιμένα καὶ Πρόεδρον εἴληψε, ἄνδρα συνετὸν καὶ πολλάκις ὑπὲρ εὐσεβείας διηγωνισμένον τε καὶ καθέντα, ὡσπερ ἔδειξεν ἡμῖν ἡ ὑπὲρ αὐτοῦ πεμφθεῖσα, κοινῇ παρὰ τῶν ἐκείσε τοπαρχῶν, ἔτι δὲ καὶ τῶν ἄλλων πάντων ἐκκρίτων τε καὶ λογάδων καὶ τῶν τοῦ κλήρου, ἔγγραφος μαρτυρία, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τὴν χειροτονίαν πρότερον τῆς Ἀγιωτάτης Ἀρχιεπισκοπῆς Λευκάδος ἀνηρημένον, ἀποδιωχθέντα δ' ἐκεῖθεν παρὰ τῶν Ἰταλῶν, ὅς δὴ παρὰ τῆς ἡμῶν μετριότητος, ψήφῳ συνοδικῇ, σεπτῷ τε κελεύσματι καὶ εὐδοκίᾳ τοῦ κρατίστου καὶ ἁγίου μου αὐτοκράτορος, ἐφ' ᾧ τὰ τῆς ἐκκλησίας καλῶς ἴδρυν»

¹) Ἐνθα ἀνωτέρω Τόμ. Α'. σελ. 472. Acta Patriar.

ται καὶ ἐστήρικται, ἀπεκατέστη τῇ Χριστοῦ χάριτι ἐπὶ τὴν Ἀγιωτάτην Μητρόπολιν Ναυπάκτου. Ἐνθεν τοι καὶ ἀπολύουσα ἡ μετριότης ἡμῶν τὴν παροῦσαν Συνοδικὴν Πράξιν πρὸς τόνδε τὸν Ἱερώτατον Μητροπολίτην Ναυπάκτου, ὑπερτίμον καὶ ἔξαρχον πάσης Αἰτωλίας, ἐν Ἀγίῳ πνεύματι ἀγαπητὸν ἀδελφὸν τῆς ἡμῶν μετριότητος καὶ συλλειτουργόν, κῦρ Ματθαῖον, δίδωσιν αὐτῷ τὴν ἀνήκουσαν τῇ δε τῇ κατ' αὐτὸν ἐκκλησίᾳ πᾶσαν τὴν Ἀρχιερατικὴν διεξαγωγὴν, ὡς γνησίῳ ταύτης ἀρχιερεῖ, ὃς δὴ, πρὸς τῷ λαγεῖν τῆς ἐπωνυμίας τῆς τοιαύτης Ἀγιωτάτης Μητροπόλεως Ναυπάκτου, ἔξει καὶ τὴν ἐπὶ τοῦ Ἱεροῦ συνθρόνου ταύτης ἐγκαθίδρυσιν τῶν μέντοι γε ὀφείλει τὴν ἑαυτοῦ καθέδραν ἐπὶ τῆς ὑπ' αὐτὸν ἀγιωτάτης Ἐπισκοπῆς τῆς ἐν τῇ Ἀκαρνανίᾳ Ἄρτης, ἔχειν τε καὶ τὰς ὑπ' αὐτὸν ἐτέρας Ἐπισκοπὰς, ἄνευ τῶν δύο ἐπισκοπῶν αὐτοῦ τῆς τε Δρυνουπόλεως καὶ τῆς Βελᾶς, καὶ κατὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴν τάξιν καὶ ὑποτύπωσιν τῆς ἀνηκούσης αὐτῷ τιμῆς ἐν τε καθέδραις, στάσεσί τε καὶ συνελεύσεσιν, ἀναγνωστῶν σφαγᾶδας ποιεῖν, ὑποδιακόνους τε καὶ διακόνους προβιβάζειν καὶ πρεσβυτέρους χειροτονεῖν καὶ ἐπισκόπους εἰς τὰς ὑπ' αὐτὸν ἐκκλησίας ἐγκαθιστᾶν, ἐφειμένον καὶ τοῦτο πράττεσθαι, ἐπιλαβέσθαι δὲ καὶ πάντων τῶν ὀθενδήποτε διαφερόντων δικαίων τῇ κατ' αὐτὸν ἀγιωτάτῃ μητροπόλει, ὅθεν ὀφείλουσιν οἱ τε ἐν αὐτῇ κληρικοὶ καὶ ἱερωμένοι, μονάζοντές τε καὶ λαϊκοί, ὑποκεῖσθαι τούτῳ καὶ πειθαρχεῖν, ὅσα καὶ γνησίῳ αὐτῶν ἀρχιερεῖ καὶ ποιμένι, καὶ μεσίτῃ καὶ διαλλακτῇ τὰ πρὸς Θεὸν κ. τ. λ. π. ἐπιδέδοται, ἡ παροῦσα συνοδικὴ πρᾶξις τῷδε τῷ διαληφθέντι Ἱερωτάτῳ Μητροπολίτῃ Ναυπάκτου, ὑπερτίμῳ καὶ ἀγαπητῷ ἀδελφῷ τῆς ἡμῶν μετριότητος καὶ συλλειτουργῷ, δι' ἀσφάλειαν, ἀπολυθεῖσα κατὰ μῆνα Ἰούλιον τῆς ἐνισταμένης ε'. ἰνδ. τοῦ ,ζωοε' ἔτους, ἦτις καὶ ὑπεσημάνθη τῇ αὐτοχείρῳ ὑπογραφῇ τῆς ἡμῶν μετριότητος»¹.

Τὸν Μητροπολίτην Σεβαστιανὸν ἀναφέρει καὶ τὸ χρονικὸν τοῦ Πρόκλου, ἡ μόνη πηγὴ περὶ τῆς Ἱστορίας τῆς πόλεως Ἰωαννίνων καὶ τῆς Ἠπείρου ἐν γένει, κατὰ τοὺς σκληροὺς ἐκείνους χρόνους τοῦ τυράννου Θωμᾶ Πρελούμπου. Κατ' αὐτό, ὁ Θωμᾶς ἐν ἔτει 1367 Ἠγεμὼν γινόμενος «πρῶτον μὲν κατὰ τῆς ἐκκλησίας χωρεῖ καὶ τὸν ποιμένα ταύτης ἐξωθεῖ Σεβαστιανὸς δ' οὗτος ἦν ἀνὴρ ἔργῳ καὶ λόγῳ διαβόητος»² ἡ θέσις τοῦ ἀτυχοῦς ἐξορίστου Ἱεράρχου φαίνεται δὲν ἦτο εὐχάριστος· ἐν ᾧ ἄφ' ἐνὸς ἐξώθει αὐτὸν ὁ τύραννος Θωμᾶς, ἄφ' ἐτέρου καὶ ὁ νέος μητροπολίτης Ναυπάκτου τὸν ἐξεδίωκεν ἐκ τῆς ἐπαρχίας του· ἀλλὰ καὶ τὸ Πατριαρχεῖον ἄφ' ἐτέρου τὸν διέταττεν ἐπὶ ποινῇ ἀφορισμοῦ νὰ ἐξέλθῃ τοῦ ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Ναυπάκτου μοναστηρίου, εἰς ὃ εἶχε καταφύγει, καὶ ἀπέλθῃ

¹) Ἐνθα ἀνωτέρω Τόμ. Α'. σελ. 493.

²) Ἠπειρωτικά. Ἐκδοσις Βόννης σελ. 216.

εἰς τὴν ἐκκλησίαν του, ἢ νὰ μεταβῆ εἰς Κωνσταντινούπολιν, διὰ τοῦ ὡς ἐξῆς Πιττακίου.

† 'Ιερώτατε Μητροπολίτα 'Ιωαννίνων. Παρακελεύεται σοι ἡ μετριότης ἡμῶν, ἵνα ἐξέλθῃς τοῦ μοναστηρίου αὐτοῦ, καὶ ἀπέλθῃς εἰς τὴν ἐκκλησίαν σου, γίνωσκε γὰρ, ὅτι καὶ βάρος ἐπιτιμίου ἀφορισμοῦ αὐτῆ ἐκφωνεῖ συνοδικῶς κατὰ σοῦ, ἵνα μὴ γένηται ἄλλως, ἀπελθε γοῦν χωρὶς τινος λόγου καὶ προφάσεως, ἀσυγχώρητος γὰρ ἔση, μέχρις ἂν ἀπέλθῃς εἰς τὴν ἐκκλησίαν σου. Εἴ δε ἔχεις ἀναγκαῖον, καὶ βούλει ἔλθειν ἐνταῦθα, οὐδὲν σὲ κωλύομεν, ἀλλ' ἔλθε καὶ ἐὰν θέλῃς, ἵνα ἔλθῃ καὶ ὁ Ναυπάκτου, ἐλεύσεται καὶ ἐκεῖνος †. ¹

† Ἔιχε καὶ διὰ τιμίας Πατριαρχικῆς χειρὸς μηνὶ Σεπτεμβρίῳ Ἰνδ. ε' †. Ὁ Σεβαστιανός, φαίνεται, ὅτι προὔτιμησε νὰ μεταβῆ εἰς Κωνσταντινούπολιν, διότι κατὰ τὸ ἔτος 1372 βλέπομεν τὸν μητροπολίτην 'Ιωαννίνων νὰ ὑπογράψῃ πατριαρχικὰ γράμματα ².

'Ἡ ἐν Κωνσταντινουπόλει διαμονὴ τοῦ Μητροπολίτου 'Ιωαννίνων παρετάθη, φαίνεται, ἐπὶ πολὺ, διότι ἐν τινὶ γράμματι τοῦ Πατριάρχου Νείλου περὶ τοῦ μητροπολίτου 'Ἰκονίου κατὰ τὸ ἔτος 1379—1380 ὑπογράφει καὶ ὁ 'Ιωαννίνων Σεβαστιανός ³, οὐδ' ἠδυνήθη πλέον νὰ ἐπανέλθῃ εἰς 'Ιωάννινα, ἀφοῦ κατὰ τὸ ἔτος 1381 ἐξελέγη ἕτερος μητροπολίτης 'Ιωαννίνων, ὁ τέως Κερνίσης.

Καὶ ὁ Σεβαστιανός τί ἀπέγινε; Ἀπελπισθεὶς νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν ἐπαρχίαν του, ἀπεφάσισε νὰ ζητήσῃ μετάθεσιν, ἐκλεγείς μητροπολίτης Κυζίκου· καὶ τοιοῦτος διετέλεσε μέχρι τοῦ 1387, ὅποτε εὐρίσκομεν Πατριαρχικὴν Πράξιν ἐπὶ τῇ ἐκλογῇ νέου Μητροπολίτου Κυζίκου τοῦ Ματθαίου ⁴. Τὸ ὅτι ὁ Σεβαστιανός ἐξελέγη Κυζίκου ἔξαγομεν ἐξ ἄλλης μεταγενεστέρης Πατριαρχικῆς Πράξεως σχετικῆς πρὸς τὴν διαφορὰν τὴν ἀναφυσῆσαν πρὸ τινος μεταξὺ τοῦ Παλαιῶν Πατρῶν 'Ἰγνατίου καὶ τοῦ 'Επισκόπου αὐτοῦ Μεθώνης Νικηφόρου τοῦ Μανδηλά.

'Ἐν τῇ Πράξει ταύτῃ ρητῶς ἀναφέρεται, ὅτι ὁ Μεθώνης «ἠθωώθη ἐξ ἔρεῦνης καὶ ἐξετάσεως τοῦ νῦν Μητροπολίτου Νικαίας καὶ τότε Βάρνης καὶ τοῦ Κυζίκου ἐκείνου 'Ιωαννίνων ὄντος κάκεινου, ἐξ ἀποστολῆς συνοδικῆς, τὸν 'Υψηλὸν Οἰκουμενικὸν Θρόνον τοῦ ἀοιδίμου Κυροῦ Φιλοθέου κοσμοῦντος» ⁵. Ἄλλ' ὁ Φιλόθεος ἐπατριάρχευσεν τὸ βον ἀπὸ τοῦ 1364—1376, ὅποτε εἶνε γνωστὸν ὅτι μητροπολίτης 'Ιωαννίνων ἦτο ὁ Σεβαστιανός.

Τοῦ Μητροπολίτου Σεβαστιανοῦ μετατεθέντος εἰς Κίζικον ἐν ἔτι 1381

¹) Mikillos. Acta Patri. κτλ. Τόμ. Α' σελ. 587.

²) Αὐτόθι, Τόμ. Α' σελ. 594. ³) Αὐτόθι, Τόμ. Β' σελ. 2.

⁴) Αὐτόθι, Τόμ. Β' σελ. 108. ⁵) Αὐτόθι, Τόμ. Β' σελ. 135.

μητροπολίτης Ἰωαννίνων, ὡς εἴπομεν, ἐξελέγη ὁ τέως Κερνίσης Ματθαῖος, Ἡπειρώτης κατὰ πᾶσαν πειθανότητα, ἀνὴρ πολυπράγμων, διατηρῶν σχέσεις μετὰ τῶν τότε Δεσποτῶν Πελοποννήσου καὶ Ναυπάκτου Καντακουζηνοῦ καὶ Σπάτα καὶ ἀπὸ μέρους αὐτῶν ἀναλαβῶν ἀποστολὰς διπλωματικὰς πρὸς τὸν αὐτοκράτορα καὶ τὸν Πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως, ὡς καταδεικνύεται ἐκ τοῦ κάτωθι ὑποσχετικοῦ συνταχθέντος κατὰ τὸ ἔτος 1380 Σεπτεμβρίου Ἰνδ. δ. ¹

† Ἐπειδὴ διεκόμισα ἀναφορὰν πρὸς τὸν Παναγιώτατον ἡμῶν δεσπότην, τὸν Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην καὶ τὴν Θεῖαν καὶ Ἱερὰν Σύνοδον ἀπὸ τοῦ ἀθλήτου τῆς Ναυπάκτου Μπούα Δεσπότου τοῦ Σπάτα, ὑπόσχομαι, ὅτι ἡ ἐννοία καὶ ὁ (sic) καὶ ἡ βουλὴ καὶ ἡ γνώμη ἦσαν ἀνατεθειμένα πρὸς ἐμέ, ὅπως γράψω κατὰ πα (sic) ὁμοίαν ἀναφορὰν, καθὼς καὶ εἰς τὸν Κραταῖον καὶ ἅγιον ἡμῶν ἀνθένην καὶ Βασιλεῦ καὶ ἔνεκα (ταύτης) τῆς ὑποθέσεως οὐ ψεύδομαι, ἀληθὴς γάρ ἐστι ἡ ἀναφορὰ ὡς ἐφορῶντος τοῦ Θεοῦ. Ἐὰν δὲ εὐρεθῆ ποτε ψεῦδος παντελῶς καὶ ἐπίπλαστος ἢ εἰρημένη ἀναφορὰ, ἵνα εὐθύνωμαι κανονικῶς εἰς τὴν Ἱερωσύνην μου. Τούτου γὰρ χάριν ἐγένετο ἡ παροῦσά μου ἐγγραφὸς ὑπόσχεσις καὶ ἀσφάλεια. ²

† Ὁ ταπεινὸς Μητροπολίτης Κερνίσης Ματθαῖος

Ἡ ἀποστολὴ αὕτη τοῦ Κερνίσης Ματθαίου ἀπὸ μέρους τοῦ Δεσπότου Σπάτα Μπούα ἔληξε κατ' εὐχὴν φαίνεται, διότι βλέπομεν τὸν Κερνίσης, διαφερόμενον ἄλλως τε πρὸς τὸν Μητροπολίτην Πατρῶν, μετὰ ἐν ἔτος, τὸ 1381, ἐκλεγόμενον μητροπολίτην Ἰωαννίνων εἰς ἀντικατάστασιν τοῦ Σεβαστιανοῦ. «Φθάνει πρό τινος καιροῦ ὁ νῦν Μητροπολίτης Ἰωαννίνων κῦρ Ματθαῖος, ἐπίσκοπος πρότερον ὢν Κερνίσης καὶ ὁ τοκαίμενος τῷ Ἱερωτάτῳ Μητροπολίτῃ Παλαιῶν Πατρῶν προβιβασθεὶς εἰς Μητροπολίτην τῆς Θεοσώστου πόλεως Κερνίσης, προστάγματι Βασιλικῷ καὶ Συνοδικοῖς γράμμασι ἐπειδὴ δὲ ἀπελθὼν ἐκεῖ ὁ Κερνίσης οὐδαμῶς παρ' ἐκείνου (τοῦ Π. Πατρῶν) παρεδέχθη ἡ μειριώτης ἡμῶν καὶ διὰ τὸ τοῦ βασιλέως τοῦ ἁγίου θέλημα καὶ διὰ τὴν δικαίαν ζήτησιν καὶ διὰ τὴν τοῦ Μητροπολίτου Π. Πατρῶν δέησιν, πολὺ τὸ εὐλογὸν ἔχουσαν συνδιασκεψαμένη τοῖς συνεδριάζουσι αὐτῇ Ἱερωτάτοις Ἀρχιερεῦσι τὸν Κερνίσης μετέθηκαν εἰς τὴν Ἁγιοτάτην Ἰωαννίνων Μητρόπολιν κ.τ.λ.» ³. Ὁ Οὐίλλιαμ Μύλλερ ἐν τῷ ἔργῳ αὐτοῦ «Φραγκοκρατία ἐν Ἑλλάδι» ⁴ λέγει ὅτι ὁ Ἕλλην Αὐτοκράτωρ νεωστὶ μετὰ τὸ 1236 (κατὰ

¹) Acta Patr. Τομ. Β'. σελ. 11.

²) Acta Pat. Τομ. Β'. σελ. 11.

³) Ἐνθα Ἀνωτέρω Τομ. σελ. 23.

⁴) Τόμ. Β'. σελ. 261.

τὸ διάστημα 40 ἐτῶν καθ' ὃ ἤρξε ἐπὶ τῆς Κερκύρας Φίλιππος ὁ ἡγεμὼν τοῦ Τάραντος) εἶχε χορηγήσῃ εἰς τὸν νέον Μητροπολίτην Ἰωαννίνων προκλητικὴν προσωνυμίαν *ἐξάρχου τῆς Κερκύρας*, ἣτις ἦτο προάγγελος ἑλληνικῆς ἐπιδρομῆς ἀπὸ τῆς ἐναντι κειμένης Ἠπείρου. Φρονῶ ὅτι ὁ σοφὸς ἱστορικὸς δὲν ἔχει δίκαιον, διότι κατὰ τὰ ἔτη 1236—1276 καὶ μέχρι τοῦ 1307 τὰ Ἰωάννινα δὲν ἦσαν εἰμὴ μικρὰ ἐπισκοπὴ τοῦ μητροπολίτου Ναυπάκτου καὶ μόνον μετὰ τὸ 1285 ἀνυψώθησαν εἰς μητρόπολιν, τοῦ μητροπολίτου αὐτῶν λαβόντος μόνον τὴν τιμὴν τοῦ Ὑπερτίμου «ὕπερτιμου κλήσεως καὶ τιμῆς ἀπολαύειν αἰεὶ», καὶ βραδύτερον πάλιν ὅταν ἡ μητρόπολις Ἰωαννίνων ἀντικατέστησε τὴν τῆς Ναυπάκτου τὸ 1365 ὠρίσθη συνοδικῶς, ἵνα ὁ Ἰωαννίνων ἐπέχη τὸν τόπον τοῦ Ναυπάκτου, ὅπως ὁ Ναυπάκτου ἐπέιχε τὸν τόπον Σεβαστείας τῆς Μεγάλης¹ καλούμενος καὶ πάλιν ἀπλῶς ὕπερτιμος². Πολὺ βραδύτερον, περὶ τὸ 1394, ὅτε ὁ Ἰωαννίνων, λόγῳ ἐπιδόσεως, κατεῖχε τὴν Κέρκυραν, φαίνεται πιθανώτερον ὅτι προσέλαβεν καὶ τὸν τίτλον *ἐξάρχου Κορκύρας ἢ Κορκύρων*. Εἰς τὰ τοσάκις μνημονευθέντα *Acta Patriarchatus*³ ἐν ἔτει 1394 εὗρισκομεν τὴν ἑξῆς σημείωσιν: «† μηνὶ Σεπτεμβρίου Ἰνδ. γ' παρεδόθη πρὸς τὸν Ἱερώτατον Μητροπολίτην Κορίνθου, ὕπερτιμον καὶ ἑξαρχον πάσης Πελοποννήσου, ἑξαρχία τὰ περὶ τὴν Πελοπόννησον Πατριαρχικὰ δίκαια πάντα, ὡσαύτως παρεδόθη αὐτῷ, λόγῳ ἐπιδόσεως, ἡ τε ἀγιοτάτη Μητρόπολις Κερκύρας καὶ ἡ Λευκὰς οὕτως, ὡς ἂν ἀπέλθῃ ἐκεῖσε, *εἴπερ εὔροι τὸν Ἱερώτατον Μητροπολίτην Ἰωαννίνων κατέχοντα ταύτας λόγῳ ἐπιδόσεως διὰ τιμίων Πατριαρχικῶν γραμμάτων ἐφησυχάσῃ καὶ ἀφίση αὐτὸν ἀνενόχλητον· εἰδὲ μὴ ἐπιλάβηται αὐτῶν κατὰ τὴν περίληψιν καὶ ἰσχὺν τῶν γεγονότων ἐπὶ τούτῳ τιμίων Πατριαρχικῶν γραφῶν ἐφ' αἷς τιμίαις γραφαῖς καὶ θεῖον καὶ σεπτὸν ἐπορίσατο πρόσταγμα τοῦ κραταιοῦ καὶ ἀγίου ἡμῶν ἀθθέντου καὶ βασιλέως· ὅθεν δι' ἀσφάλειαν ἐσημειώθη καὶ ἐνταῦθα».*

Ὁ Μητροπολίτης Ματθαῖος τὸ 1382 Σεπτεμβρίου 8 ἦλθε πρᾶγματι εἰς Ἰωάννινα, ἀλλ' ἠναγκάσθη ὑπὸ τοῦ τυράννου Θωμᾶ νὰ ἀναχωρήσῃ καὶ ἀπέλθῃ εἰς Ἄρταν μέχρι τοῦ 1385, ὅτε, κατὰ τὸ χρονικὸν τοῦ Πρόκλου, ἐσφαγιάσθη ὁ Θωμᾶς· κατὰ τὸ αὐτὸ ὅμως ἔτος καὶ ὁ Ἰωαννίνων Ματθαῖος μετῆλθεν εἰς τὰς αἰωνίους μονάς, ὁ δὲ Ἰζαοῦ (Ἡσαῦ ὁ Βουοντελμόντης) «εἰς ἔννοιαν καὶ σκέψιν ἐλθὼν, ἄνδρα τίμιον καὶ εὐλαβῆ, εὐάρεστον Θεῷ καὶ ἀνθρώποις, τὸν τοῦ Ἀρχιμανδρείου Ἡγούμενον Γαβριήλ, τοῦτον ἐκ παρακλήσεως πολλῆς τοῦ Δεσπότη καὶ τῶν τῆς ἐκκλησίας ἀρχόντων προσέφερε τῇ ἀγιοτάτῃ Ἐκκλησίᾳ τῇ 1ῃ Ἰανουαρίου μηνὸς

¹) *Acta et Diplomata* Τομ. Α'. σελ. 379.

²) *Acta Patr.* Τομ. Α'. σελ. 493.

³) *Acta Patr.* Τομ. Β'. σελ. 213· περὶ τῆς ὑποθέσεως ταύτης γράφομεν κατωτέρω.

(1386) καὶ ὑποψήφιον αὐτὸν ὠνόμασε καὶ ἐτίμησε... ἔστησε δὲ τὴν ἐκκλησίαν, ἣτις ἦν ἔρημος τότε, ὁ ὑποψήφιος καὶ συνέστειλε· ἐποίμανε δὲ τὴν ἐκκλησίαν καλῶς καὶ θεοφιλῶς χρόνους δύο καὶ εἰς τιμὴν καὶ βουλὴν καὶ μεγάλην ἀγάπην ὁ αὐθέντης αὐτὸν εἶχεν. Ἐν ἔτει δὲ 1388 Ἰνδ. α' κοινῇ βουλῇ στέλλεται οὗτος ὁ ὑποψήφιος εἰς Κωνσταντινούπολιν μηνὶ Ἀπριλίῳ 23 κακεῖσε ἐποίησε μῆνας ἕνδεκα· ἐνταῦθα δὲ εἰσηλθε τὸν ἐρχόμενον χρόνον μηνὶ Μαρτίῳ Κυριακῇ τρίτῃ τῶν Νηστειῶν»¹.

Γ'.

ΕΠΙΣΚΟΠΙΚΟΣ ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

Κατάλογον τῶν Ἐπισκόπων τῆς Ἐκκλησίας Ἰωαννίνων πρῶτος ἔγραψεν ὁ Παναγ. Ἀραβαντινός, ἐν τῇ Χρονογραφίᾳ αὐτοῦ². Ἄλλ' ὁ κατάλογος οὗτος εἶναι ἀτελέστατος. Ἐπίσης ὁ Μητροπολίτης Ἄρτης καὶ Πρεβέζης Σωφρόνιος εἰς τὸ ἔργον του «Ἄρτης καὶ Πρεβέζης δοκίμιον ἱστορικῆς περιλήψεως» ἐξέδωκε τοιοῦτον παντάπασιν ἀνάξιον λόγου.

Μετ' αὐτούς, πρῶτος Ἀνθιμος ὁ Ἀλεξούδης (μητροπολίτης Ἀμασειᾶς) ἐδημοσίευσεν πληρέστερον εἰς τὸ ὑπ' ἀριθ. 6416 καὶ χρονολ. 5 Δεκεμβρίου 1890 φύλλον τοῦ «Νεολόγου» Κωνσταντινουπόλεως³, καὶ μετ' αὐτὸν ὁ Νικολ. Γ. Μυστακίδης α) ἐν τῇ «Ἑβδομαδιαίᾳ Ἐπιθεωρήσει» Νεολόγου⁴, β) ἐν τῇ ἔφημερίδι «Κωνσταντινούπολις»⁵ καὶ γ) ἐν τῇ ἔφημερίδι τῶν Ἰωαννίνων «Ἡπειρος»⁶.

Ἄλλὰ τόσον ὁ κατάλογος τοῦ Ἀλεξούδη, ὅσον καὶ οἱ τρεῖς τοῦ Μυστακίδου, ὡς ἐκ τῆς ἐλλείψεως τῶν σχετικῶν πηγῶν, πολλὰ τὰ ἐσφαλμένα, πολλὰς ἀνακριθείας καὶ πολλὰ χάσματα περιέχουσιν. Ἡ σύνταξις ἐπισκοπικῶν καταλόγων καὶ δὴ Ἡπειρωτικῶν Μητροπόλεων δὲν εἶναι ἔργον εὐχερές.

Ὁμολογοῦμεν ὅτι καὶ ἡμεῖς τὸν παρόντα κατάλογον καταρτίσαντες ἐκοπιάσαμεν καθ' ὑπερβολήν, διὰ νὰ δυνηθῶμεν νὰ παρουσιάσωμεν αὐτὸν ὅσον τὸ δυνατόν πληρέστερον.

¹) Ἡπειρωτικά. Ἐκδοσις Βόννης σελ. 233.

²) Χρονογραφία τῆς Ἡπείρου ὑπὸ Π.Α.Π. τόμος Β' σελίς 237.

³) Παρ' ἡμῖν εὐρίσκεται ἀντίγραφον τῶν ἐπισκοπικῶν καταλόγων τοῦ Ἀνθίμου Ἀλεξούδη, ληφθὲν ἐκ τῶν ἰδιοχείρων καταλόγων αὐτοῦ καὶ ἐξ αὐτοῦ λαμβάνομεν τὰς σημειώσεις ἡμῶν.

⁴) «Ἑβδομαδιαία Ἐπιθεωρήσεις» Νεολόγου (τόμος Β' 1892—1893 τεῦχος 44ον 22 Ἀυγούστου 1893 σελίς 864—866).

⁵) «Κωνσταντινούπολις» φύλλον 22 Ἀυγούστου 1894.

⁶) «Ἡπειρος» ἔτος Βον 1911 ἀρ. 91—92.

[«Ζαχαρίας» 879].

Οἱ γράψαντες Ἐπισκοπικοῦς καταλόγους τῆς ἐκκλησίας Ἰωαννίνων ὡς πρῶτον ἐπίσκοπον αὐτῆς ἀναγράφουσι τὸν Ἰωαννίνης Ζαχαρίαν παρουσιασθέντα εἰς τὴν ἐπὶ Φωτίου τῷ 897 Σύνοδον ¹.

1020.

Τὸ ἔτος τοῦτο ἀναφέρεται Ἐπίσκοπος Ἰωαννίνων ἀνευ ὀνόματος ὑποκείμενος ὑπὸ τὴν πνευματικὴν δικαιοδοσίαν τοῦ ἀρχιεπισκόπου Βουλγαρίας Ἰωάννου, εἰς ὃν πιθανώτατα ὑπήγοντο ἐκκλησιαστικῶς τὰ Ἰωάννινα ὡς καὶ αἱ ἄλλαι ἐπισκοπαὶ τῆς Ἡπείρου ἀπὸ τοῦ 927, ἂν μὴ καὶ πρότερον.

1232.

Κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο καὶ πρὸ αὐτοῦ ἀναφέρεται Ἐπίσκοπος Ἰωαννίνων ἐπίσης ἀωνύμως πρὸς τὸν ὁποῖον ὁ Μητροπολίτης Ναυπάκτου Ἰωαννίνων ὁ Ἀπόκαυκος ἔγραφε καὶ πρότερον καὶ κατὰ ἔτος τοῦτο συγκινητικὴν ἐπιστολήν. «Τῷ Ἀγιωτάτῳ Ἰωαννίνων ὁ ἁμαρτωλὸς ποτε Ναυπάκτου

«Ζῶ καὶ ἐγὼ ἐν ἀσθενείᾳ διάγων ἐν τῇ Κοζύλῃ καὶ ὑπομένω τὰς Ἐξαρχικὰς ἀπειλὰς. . . . Σὺ δὲ ἐπεὶ μόνος ὑπελείφθης ἡμῖν εἰς παράκλησιν μὴ λήγης καὶ γράμμασιν ἡμᾶς παρακαλῶν καὶ μηνύμασι» ². Εἰς τὸν αὐτὸν Ἐπίσκοπον Ἰωαννίνων ἐπέστελλε καὶ ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Βουλγαρίας Δημήτριος Χωματιανός ³.

1285 (ἢ 1307)—1365.

Κατὰ τὸ χρονικὸν τοῦτο διάστημα τρεῖς Μητροπολίται ἐξελέγησαν, τῶν ὁποίων ἀγνοοῦμεν τὰ ὀνόματα. Ἐκ τούτων μόνον οἱ δύο πρῶτοι ἠδυνήθησαν νὰ ἔλθωσιν εἰς Ἰωάννινα, τοῦ τρίτου ὡς ἐκ τῶν καιρικῶν περιστάσεων τῆς Ἡπείρου διαμείναντος ἐν τῇ Βασιλευούσῃ ⁴. Κατὰ τὸ

¹) Ἀνθιμος ὁ Ἀλεξούδης δέχεται τὸν Ζαχαρίαν παραπέμπων εἰς τὰ πρακτικὰ τῶν Ἱερῶν Συνόδων ὑπὸ Σπυρ. Μήλια Τόμος Β' σελίς 929, καὶ εἰς τοῦ Ἄρτης καὶ Πρεβέζης δοκίμιον Ἱστορικῆς περιλήψεως ὑπὸ τοῦ Μητροπολίτου Ἄρτης καὶ Πρεβέζης Σαραφείμ Ἀθῆναι 1894 σελίς 95. Ὁ δὲ Νικόλαος Γ. Μυστακίδης παρατείνει τὴν Ἀρχιερατείαν τοῦ Ζαχαρίου ἀπὸ τοῦ 867—879, κατὰ τὴν συνθήθειάν του οὐδαμοῦ παραπέμπων.

²) Διακόνου Παρθενίου Κ. Πολάκη, «Ἰωάννης Ἀπόκαυκος Μητροπολίτης Ναυπάκτου σελ. 470.

³) Μηλιαράκη, Ἱστορία τοῦ Βασιλείου τῆς Νικαίας καὶ τοῦ Δεσποτάτου τῆς Ἡπείρου

⁴) Mirosich - Müller, Acta τόμος Α' σελ. 470.

ἔτος 1332· ἢ ὀλίγον πρὸ αὐτοῦ Μητροπολίτης 'Ιωαννίνων ἐψηφίσθη ὑπὸ τοῦ Δεσπότη τῆς 'Ηπείρου, τοῦ Κλήρου καὶ τῶν προϋχόντων 'Ιωαννίνων ὁ Μέγας Οἰκονόμος τῆς Μητροπόλεως Μιχαὴλ ὁ Φιλανθρωπινός, γόνος τοῦ εὐγενοῦς καὶ περιλάμπρου Βυζαντινοῦ οἴκου τῶν Φιλανθρωπινῶν, ὁ κατὰ τὸ 1292 οἰκοδομήσας ἐν τῇ νήσῳ 'Ιωαννίνων τὴν Μονὴν τοῦ Ἁγίου Νικολάου καὶ φοιτητήριον συστήσας ἐν αὐτῇ. Ὁ ἐψηφισμένος Φιλανθρωπινὸς δὲν ἤξιώθη νὰ λάβῃ τὸ χάρισμα τῆς ἀρχιερωσύνης μεταβαίνων κατὰ τὴν τάξιν εἰς Κωνσταντινούπολιν, διότι κατὰ τὸ ἔτος 1332 ἀπεβίωσε ταφθεὶς ἐν τῇ αὐτοῦ Μονῇ καὶ καταλιπὼν ἀοίδιμον μνήμην τῆς εὐσεβείας καὶ φιλομουσίας αὐτοῦ.

Σεβαστιανὸς (1365—1381).

Κατὰ τὸ ἔτος 1365, ζητηθεὶς ὑπὸ τῶν ἐν 'Ιωαννίνοις, μητροπολίτης ἐξελέγη ὁ ἐξ 'Ιωαννίνων Σεβαστιανὸς «ἐπέχων καὶ τὸν τόπον τοῦ Ναυπάκτου», ὡς ἀντικαταστήσας αὐτὸν πρὸς καιρὸν ἕνεκα τῆς ὑπὸ τῶν Λατίνων καταλήψεως τῆς πόλεως Ναυπάκτου.

Κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος, ἐπὶ τῇ ἐκλογῇ τοῦ Σεβαστιανοῦ εἰς τὴν μητρόπολιν 'Ιωαννίνων προσηρτήθη καὶ ἡ Ἀρχιεπισκοπὴ Λευκάδος, ἀλλὰ καὶ αὕτη μετ' ὀλίγον ἐχειραφετήθη¹. Ὁ Μητροπολίτης Σεβαστιανός, ὡς εἰδομεν, ἐκδιωχθεὶς ὑπὸ τοῦ τυράννου Θωμᾶ τοῦ Πρελοῦμπου κατέφυγεν εἰς Ἄρταν ταλαιπωρούμενος, τὸ δὲ 371 ἦλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν κληθεὶς ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου ὡς ἐγκαλούμενος ὑπὸ τοῦ μητροπολίτου Ναυπάκτου, ἔνθα καὶ διέμεινε μέχρι τοῦ ἔτους 1381, ὅτε ἐξελέγη μητροπολίτης Κυζίκου ἐπὶ τοῦ Πατριάρχου Φιλοθέου (1369—1376). Ὁ Σεβαστιανὸς τῷ 1387 ἀπεβίωσεν, ἀντ' αὐτοῦ δὲ μητροπολίτης Κυζίκου ἐξελέγη ὁ Ἱερομόναχος Ματθαῖος², ὁ κατὰ τὸ 1397 ἀνυψωθεὶς ἐπὶ τοῦ πατριαρχικοῦ Θρόνου³.

Ματθαῖος (1381—1385).

Τὸν Σεβαστιανόν, προαχθέντα εἰς Κύζικον, διεδέχθη εἰς τὸν θρόνον τῶν 'Ιωαννίνων ὁ τέως Κερνίσης Ματθαῖος, Ἡπειρώτης καὶ αὐτός. Κατὰ τὸ χρονικὸν τοῦ Πρόκλου «τῷ 1383 Σεπτεμβρ. 8. ἦλθεν εἰς τὸν ἑαυτοῦ θρόνον

¹) Miklosich - Müller, Acta Patriar. Τόμ. Α' σελ. 468, 472, 490.

²) Miklosich - Müller, ἔνθα ἀνωτέρω σελ. 108, 135 Τόμος Β' σελ. 23 Ὁ Ἁλξούδης παρατείνει ἀνακριβῶς τὴν ἀρχιερατείαν τοῦ Σεβαστιανοῦ ἀπὸ τοῦ ἔτους 1367—1380—1383, καθὼς καὶ ὁ Μυστακίδης ἀπὸ τοῦ 1380—τοῦ 1381 προσθέτων «ἀνὴρ ἄμπειρος».

³) Μ. Γεδεών, Πατριαρχικοὶ Πίνακες σελ. 457.

ὁ Πανιερώτατος Μητροπολίτης Ματθαῖος ἐπέχων καὶ τὸν Ναυπάκτου θρόνον». Ἄλλ' ὁ Θωμᾶς (Πρελοῦμπος) αὐτὸν ἐν τῷ ἑαυτοῦ θελήματι οὐχ ὑπεδέχετο. καὶ διὰ τοῦτο πλέον τὴν οἴκησιν ὁ Ἀρχιερεὺς τῇ Ἀρτῇ ἤγεν»¹. Τὸν μητροπολίτην Ματθαῖον ὁ ἄρχων τῆς Ἀρτῆς Σπάτας, μεθ' οὗ στενωῶς συνεδέετο, ἐπεμψε τῷ 1385 μετὰ τοῦ Καλογνήμου δυσωπῶν τὸν τύραννον Θωμᾶν, ὅπως διώξωσιν ἀμφοτέρου τοὺς Ἀγαρηνοὺς ἐπιδραμόντας τότε κατὰ τῆς Ἡπείρου. Ἄλλ' ὁ Τύραννος «οὐκ ἠνείχετο, ἀλλ' εὐκαιρίαν λαθὼν ἐξόριστον πέμπει τὸν Ἀρχιερέα, τὸν δὲ Καλόγνωμον κρατεῖ καὶ τὴν ἐκκλησίαν προδίδωσι τῷ Συναγχερείμῃ»² μετὰ τὸν φόνον τοῦ τυράννου ὁ Ἰσαοῦ, δηλαδὴ Ἡσαῦ ὁ Βουλευδερομόντης, ὁ νέος σύζυγος τῆς Ἀγγελικῆς Παλαιολογίνας, τὸν ποιμενάρχην Ματθαῖον «μετακαλεῖ καὶ τὴν ἐκκλησίαν αὐτῷ παρατίθει μετὰ τῶν ὑπαρχόντων καὶ κτημάτων αὐτῆς καὶ ἐντίμως αὐτὸν περιέχει». Ἄλλ' ὁ μητροπολίτης Ματθαῖος δὲν ἐπέζησεν ἐπὶ πολὺ «τῷ 8894 ἔτει, ἀπὸ δὲ Χριστοῦ 1385, μετῆλθεν ἐντεῦθεν πρὸς τὰς αἰωνίους μονάς»³.

Γαβριήλ (1386—1408).

Τὸν Ματθαῖον διεδέχθη εἰς τὸν μητροπολιτικὸν θρόνον Ἰωαννίνων ὁ τέως Ἡγούμενος τῆς ἐν Ἰωαννίνοις μονῆς τοῦ Ἀρχιμανδρείου Γαβριήλ, καὶ αὐτὸς Ἡπειρώτης «ἀνὴρ τίμιος καὶ εὐλαβῆς ἐνάρετος Θεῷ καὶ ἀνθρώποις», κατ' ἀρχὴς μὲν ἀπὸ τῆς 1ης Ἰανουαρίου 1386—1388 ὡς ὑποψήφιος, ἀπὸ δὲ τοῦ ἔτους τούτου μητροπολίτης, ὅστις «ἐποίμανε τὴν ἐκκλησίαν καλῶς καὶ θεοφιλῶς» πιθανῶς μέχρι τοῦ ἔτους 1408.

Ἰωσήφ (1408).

Μετὰ τὸν Γαβριήλ ἀτυχῶς νέον χάσμα περίπου 80 ἐτῶν ἀπαντῶμεν τίς διεδέχθη τὸν Γαβριήλ; ἄγνωστον. Ὁ Ἀλεξούδης τῷ 1408 γράφει τὸν Ἰωσήφ οὐδαμοῦ παραπέμπων. Ὁ Μυστακίδης τῷ 1407, αὐτὸς οὐδέποτε ἀναφέρει πηγᾶς.

Πρόκλος (1410).

Μετὰ τὸν Ἰωσήφ ὁ Ἀλεξούδης ἔχει τὸν Πρόκλον, ἄνευ οὐδεμιᾶς παραπομπῆς. Ὁ Μυστακίδης εἰς τὸν Γ' κατάλογόν του τὸν παρελείπει, ἐνῶ τὸν ἀνέφερεν εἰς τοὺς ἄλλους δύο.

¹) «Ἡπειρωτικά Βόννης» σελ. 229.

²) Ἐνθα ἀνωτέρω.

³) Ἐνθα ἀνωτέρω σελ. 231—232. Τὸν Ματθαῖον ὁ Ἀλεξούδης ἀνακριβῶς χυτᾶει ἀπὸ τοῦ 1383—1387. Τὸ αὐτὸ ἀνακριβῶς ἐπαναλαμβάνει καὶ ὁ Μυστακίδης.

1430. Κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ὑπῆρχε μητροπολίτης Ἰωαννίνων πρὸς τὸν ὁποῖον ἔγραψεν ὁ Μέγας Βεζύρης τοῦ Σουλτάνου Μουράτ Σινὰν Πασσᾶς ζητῶν τὴν παράδοσιν τῶν Ἰωαννίνων. Ἀλλὰ τοῦ μητροπολίτου τούτου τὸ ὄνομα ἀγνοοῦμεν.¹

Νεόφυτος (1480 — 1487).

Κατὰ τὰ ἔτη ταῦτα ὁ Ἀλεξούδης ἀναφέρει τὸν Νεόφυτον παραπέμπων εἰς τὴν σελίδα 34 τοῦ Ε' τόμου τῆς «Ἐκκλησιαστ. Ἀληθείας». Ὁ δὲ Μυστακίδης κατὰ τὰ ἔτη 1480—1489 προσθέτων «ἐφ' οὗ τὰς ἡμέρας ἔγιναν πολλαὶ καὶ διάφοραι ἐν τῇ Μητροπόλει μεταβολαί», χωρὶς νὰ μᾶς ἀναφέρῃ ἐν τούτοις πόθεν ἔλαβε τὰς πληροφορίες του ταύτας. Καὶ ὁ Ἀραβαντινὸς ἀπὸ τοῦ 1484 ὀρίζει τὴν ἀρχιερατείαν του. Ὁ αὐτὸς ἀναφέρει ὅτι κατὰ τὸ 1486 ὁ μητροπολίτης Νεόφυτος μετὰ τῶν τότε ἀρχόντων καὶ ἱκανοῦ λαοῦ μετέβη εἰς τὸ χωρίον Παλαιόμυλον, εἰς δ' εὗρέθη πρὸ ὀλίγου ἢ θαυματοργὸς εἰκὼν τῆς παναγίας Χρυσοβίτσης². Τὰ αὐτὰ ἀναφέρει καὶ ὁ Μ. Γεδεὼν ἐν τῇ «Ἐκκλησ. Ἀληθεία»³, ὅπου διορθῶναι τὸν Ἀραβαντινὸν λέγοντα τὸν Ναυπάκτου καὶ Ἄρτης Γεράσιμον ἐσφαλμένως Χιδᾶν, ἀντὶ Χοιδᾶν.

Νήφων (1500).

Μετὰ τὸν Νεόφυτον ὁ Ἀλεξούδης ἔχει κατὰ τὸ 1500 τὸν Νήφωνα, παραπέμπων εἰς τὸν Β' τόμον Χρονογραφίας τῆς Ἡπείρου καὶ εἰς τὸ περιοδικὸν τοῦ Ἑλλην. Φιλολογ. Συλλόγου Κων/πόλεως τόμος Α'. σελ. 12. Ὁ Μυστακίδης ἀναγράφει τὸν Νήφωνα ἀπὸ τοῦ 1500 μέχρι τοῦ 1534(!) προσθέτων ὅτι ἦν Ἰωαννίτης καὶ ἐλέγετο Μεταξᾶς καὶ ὅτι οἱ γονεῖς του ἦσαν ἔμποροι ἢ πραγματευτάδες!

Ἀλλ' ἐνῶ ὁ Μυστακίδης θέλει τὸν Νήφωνα ἀρχιερατεύσαντα ἀπὸ τοῦ 1500—1534, ἀντιφάσκων, τὸ ἔτος 1516 ὡς Μητροπολίτην Ἰωαννίνων ἔχει τὸν Θεόκλητον, τὸν εἶτα πατριαρχεύσαντα!

Ἀναντιρρήτως κατὰ τὴν χρονικὴν ταύτην περίοδον οὐδεὶς Νήφων ἀρχιεράτευσεν ἐν Ἰωαννίνοις, Νήφων δὲ Μεταξᾶς Ἰωαννίτης, ὡς θέλει καὶ ὁ Ἀραβαντινός, οὐδέποτε ἐγένετο μητροπολίτης Ἰωαννίνων. Ὁ ἀείμνηστος Ματθαῖος Παρανίκας εἰς τὸ Σχεδιάσμα του καὶ πάντες ὅσοι ἔγρα-

¹) Χρονογραφία τῆς Ἡπείρου, τόμος Β'. σελ. 315 «Ἡπειρωτ. Χρονικά» ἔτος Β'. τεῦχος Α' καὶ Β'. σελ. 9. σημ. 3.

²) Χρονογραφία τῆς Ἡπείρου τόμος Β'. σελ. 222.

³) «Ἐκκλ. Ἀλήθεια» τόμος 5ος, σελ. 34.

ψαν μετ' αὐτὸν καὶ τελευταῖον ὁ μακαρίτης Σπυρίδων Λάμπρος ἠπατήθησαν νομιζόντες τὸν Νήφωνα Μεταξᾶν ὡς χρηματίσαντα μητροπολίτην 'Ιωαννίνων, ὑπέργηρον πλέον ὄντα. Ὁ ΙΖ' κῶδιξ τῆς ἐκκλησίας τοῦ 'Αρχιμανδρείου διακηρύττει ὅτι: Νήφων ὁ κατὰ κόσμον Μεταξᾶς ἦτο ἱερομόναχος καὶ ὡς ἱερομόναχος ἐκοιμήθη τῇ 6ῃ 'Απριλίου τοῦ 1546 καὶ ἐτάφη ἐν τῇ ἐν τῇ Νήσῳ Μονῇ τοῦ Στρατηγοπούλου, ἐν τῇ ὁποία ἐμόνασεν, ἴσως δὲ καὶ ἐδίδαξεν ἐν τῇ Σχολῇ αὐτῆς « + ἐκυμήθη ὁ δοῦλος τοῦ θεοῦ νίφον 'Ιερομόναχος:· ὁ κατὰ κόσμον μεταξᾶς.. ἐν αὐτῇ τῇ εἰμέρα, ἐκυμήθη, καὶ ὁ γεράσιμος ὁ Τζαχούλης ὁ θῖος τοῦ παπ. κυρ. νίφου: ἔτους ζνδ. (=7054=1546) ἀπριλι—εις τὰς ἕξ ἡμέρα τρίτη:· ».¹

Νεῖλος (1513).

Κατὰ τὸν 'Αλεξούδην μὴ παραπέμποντα εἰς οὐδεμίαν πηγὴν.

Θεόληπτος (1513).

Μετὰ τὸν Νεῖλον ὁ 'Αλεξούδης γράφει τὸν Θεόληπτον ἀπὸ τοῦ 1513 ἕως τοῦ 1515. Τὸν Θεόληπτον ἔχει καὶ ὁ Μυστακίδης τῷ 1516, καὶ ὁ 'Αραβαντινὸς τῷ 1515.

Ὁ 'Ιωαννίνων Θεόληπτος κατὰ μὲν τὸν Γεδεῶν ἀνῆλθεν ἐπὶ τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου τῷ 1516 πατριαρχεύσας μέχρι τοῦ 1520. Κατὰ δὲ τὸν 'Αρχιεπίσκοπον 'Αθηνῶν Χρυσόστομον ἀπὸ τοῦ 1513 μέχρι τοῦ 1522.² ὅστε, 'Ιωαννίνων διετέλεσε κατὰ τὸν Μακαριώτατον πρὸ τοῦ 1513. Ὁ Θεόληπτος κατὰ τὸν 'Ιωάννην Λαμπρίδην κατήγετο ἐκ Πογδοριανῆς.³

Γρηγόριος (1513).

Τὸν Θεόληπτον πατριαρχεύσαντα διεδέχθη εἰς τὴν μητρόπολιν 'Ιωαννίνων ὁ Γρηγόριος, ὅστις ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου τούτου ἀπεστάλη εἰς Ῥωσσίαν πρὸς τὸν Μέγα Δοῦκα Βασίλειον 'Ιβάνοβιτς⁴.

Τὸν Γρηγόριον οὔτε ὁ 'Αλεξούδης, οὔτε ὁ 'Αραβαντινός, οὔτε ὁ Μυστακίδης ἀναφέρουν.

¹) Μ. Πρωτοσυγκέλλου 'Αθηναγόρα, 'Ηπειρωτικαὶ Σελίδες τεύχ. Β'. 'Ιστορικαὶ ἐπανορθώσεις. 'Η ἐν τῷ φρουρίῳ τῶν 'Ιωαννίνων Σχολῇ τῶν Δεσποτῶν σελ. 26 ἐξ ἀνατυπώσεως ἐκ τοῦ Δελτίου 'Ιστορικῆς καὶ 'Εθνολογικῆς 'Εταιρείας τοῦ 1923.

²) «Θεολογία» Τόμος 4ος σελ. 180.

³) «'Ιερά ἐν 'Ηπείρῳ σκηνώματα» σελ. 14.

⁴) «Δελτίον 'Ιστορ. καὶ 'Εθνολογ. 'Εταιρείας ἔτος 1891 τόμος Γ'. τεύχος ΙΑ'. σελ. 490.

Σωφρόνιος (1520;— 1526).

Μετὰ τὸν Γρηγόριον ἀπαντῶμεν τὸν Σωφρόνιον, τὸν ὁποῖον ἀγνοοῦν οἱ γράψαντες ἐπισκοπικούς καταλόγους Ἰωαννίνων.

Ὁ Σωφρόνιος τῷ 1526 πιθανῶς διέμενε ἐν τῇ μονῇ Βαρλαάμ τῶν τῶν Μετεώρων, ὅπου ἴσως καὶ ἀπεβίωσεν. «Ἐκοιμήθη ὁ Πανιερώτατος Μητροπολίτης Ἰωαννίνων. Σωφρόνιος Ζλ. δ=1526»¹.

Νήφων (1526;— 1546).

Τὸν Νήφωνα ὁ Ἀλεξούδης γράφει ἀρχιερατεύσαντα ἀπὸ τοῦ 1542 μέχρι τοῦ 1546. Ἡμεῖς Νήφωνα μητροπολίτην Ἰωαννίνων ἀπαντῶμεν ὑπογράφοντα τῷ 1546 ἐν τινι γράμματι τοῦ Πατριάρχου Διονυσίου πρὸς τὸν Μητροπολίτην Μηθύμνης Ἰγνάτιον περὶ τῆς μονῆς Λειμῶνος². Τὸν Μητροπολίτην τοῦτον συνέχεον, φαίνεται, οἱ Παρανίκας καὶ λοιποὶ πρὸς τὸν Νήφωνα Μεταξᾶν.

Μακάριος (1546— 1549).

Οὐδεὶς κατάλογος ἀναφέρει τὸν Μακάριον. Ἐν τούτοις ἀπαντᾶται εἰς τὸν ὑπ' ἀριθ. 64 χαρτῶον κώδικα «Πατρικὸ» τῆς ἐν Σκιαθῶν Μονῆς τῆς Εὐαγγελιστρίας. «Ζ. Ν. Γ.» Ἀρχιερατεύοντος Μακαρίου τοῦ Πανιερωτάτου Μητροπολίτου Ἰωαννίνων, ἐτελεύτησεν ὁ παπᾶ κύρ Ἰωάννης ὁ πρωτονοτάριος τῆς Ἀγιωτάτης Μητροπόλεως Ἰωαννίνων μηνὶ Αὐγούστῳ εἰς τὰς κ'. Ἰνδικτ. δ'.³

Ἰωάσαφ (1549—1571).

Κατὰ τὸν Ἀλεξούδην⁴ τῷ 1549 μητροπολίτης Ἰωαννίνων ἦτο Ἰωάσαφ, ὁ εἶτα Πατριάρχης. Κατὰ τὸν Μυστακίδην ἀπὸ τοῦ 1541 μέχρι τοῦ 1555, μετὰ τῆς δηλώσεως ὅτι ὁ Ἰωάσαφ ἦτο ἀπὸ Κράψι «κώμη Ἰωαννίνων» ἀνὴρ ἐνδοξος καὶ μεγαλοπρεπής. Ἀναντιρρήτως ὁ Ἀλεξούδης καὶ ὁ Μυστακίδης σφάλλονται, διότι Ἰωάσαφ ὁ μεγαλοπρεπὴς Πατριάρχης

¹) Βυζαντίς Τ. Α'. Σελ. 306. Ν. Ἑλληνομνήμων Τ. ΙΑ'. τεῦχος Α'—Β' σελ. 13 σημ. Α'.

²) Ἑλλην. φιλολογ. Συλλόγου Μαυροκορδάτειος βιβλιοθήκη Τομ. Α'. σελ. 12. Ὁ Ἀλεξούδης τῷ 1546 ἔχει Παρθένιον τὸν Μικρόν. Ἀσφαλῶς ὁ Παρθένιος δὲν ἔχει ἐνταῦθα τὴν θέσιν του.

³) Εὐαγγελίδου Τρύφωνος, «Ἡ Νῆσος Σκιάθος» σελ. 204.

⁴) Ὁ Ἀλεξούδης παραπέμπει εἰς τὸν Ἰωαν. Λαμπρίδην περὶ τῶν ἐν Ἡπειρῶ ἀγαθοεργημάτων σελ. 119.

χης Κων/πόλεως οὐδέποτε διετέλεσε Μητροπολίτης Ἰωαννίνων. Ὁ Ἀμασείας πάλιν τῷ 1572—1581 γράφει τὸν Ἰωσήφ παραπέμπων εἰς τὸ Βιογραφικὸν Σχεδιάσμα περὶ Πατριάρχου Ἱερεμίου τοῦ Β΄. τοῦ Σάθα.¹

Καὶ πράγματι, μετὰ τὸν Μακάριον μητροπολίτης Ἰωαννίνων ἐξελέγη ὁ Ἰωάσαφ, ἀλλ' οὐχὶ ὁ Μεγαλοπρεπής, πιθανῶς κατὰ τὸ ἔτος 1549, διατελέσας τοιοῦτος μέχρι τοῦ 1571, ὅτε μετετέθη εἰς Λάρισσαν, ὁ μητροπολίτης τῆς ὁποίας Δανιὴλ ἐξελέγη Ἰωαννίνων, ποιμάνας τὴν νέαν ταύτην πόλιν μέχρι τοῦ 1580 ἢ 1581, ὅτε καὶ πάλιν μετετέθη εἰς Λάρισσαν, τοῦ Ἰωάσαφ Λαρίσσης λαβόντος αὐθις προεδρικῶς τὰ Ἰωάννινα.

Ὁ Ἰωάσαφ τῷ 1588 ἦν ἐν Κων/πόλει ὑπογράφων ὡς Ἰωαννίνων πατριαρχικὸν γράμμα ἐπικυρωτικὸν τοῦ ὄρφικίου τοῦ Ταβουλαρίου τῷ Μιχαὴλ Παυλεώτῃ γαμβρῷ Θεοδοσίου τοῦ Ζυγομαλά.² Κατὰ τὸν Ν. Γ. Γιαννόπουλον ὁ Ἰωάσαφ ἐξελέγη Ἰωαννίνων ἀπὸ Λαρίσσης τὸ ἔτος 1581.³

Συνοψίζοντες λέγομεν ὅτι ὁ Ἰωάσαφ δις ἀρχιεράτευσεν ἐν Ἰωαννίνοις, τὸ α΄. ἀπὸ τοῦ 1549—1571 καὶ τὸ β΄. ἀπὸ τοῦ 1580 ἢ 81—τοῦ 1585.

Δανιὴλ (1571—1580).

Τὸν Δανιὴλ ὡς μητροπολίτην Ἰωαννίνων ἀπαντῶμεν ἐν τινι πατριαρχικῷ γράμματι τοῦ Πατριάρχου Μητροφάνους τῷ 1571 περὶ τῆς Μονῆς τοῦ Ἀρχιμανδρείου. Ἐν Κων/πόλει διέμενεν ὁ Δανιὴλ καὶ τὸ 1572.⁴

Ἰωάσαφ τὸ β΄. (1580—1585)

Ματθαῖος (1585—1595).

Ἰωαννίνων Ματθαῖον ἀπαντῶμεν ἐν τινι γράμματι τοῦ Πατριάρχου Θεολήπτου τοῦ β΄. ἐν ἔτει ζηγ=7093=1585 πρὸς τὸν Ἀχριδῶν Γαβριήλ.⁵

¹) Σελίς ια΄. μζ΄. 144—146. 147—148. Ὁ Ἰωάσαφ οὗτος θὰ εἶναι ὁ ἐπὶ τοῦ Πατριάρχου Ἱερεμίου τοῦ Β΄. συνοδικὸς ἀπλῶς ἀναφερόμενος ὁ μητροπολίτης Ἰωαννίνων Μ. Γεδειών, «Πατριαρχικοὶ Πίνακες» σελ. 522.

²) Σάθα, Βιογραφικὸν Σχεδιάσμα σελ. 148. Τουρκογκρέτσια βιβλίον 4ον σελ. 179, 282, 385.

³) Ἐπετηρὶς φιλολογικοῦ Συλλόγου «Παρνασσός» ἔτος 10ον περιόδ. Β. 1914 σελ. 269. Τὸ γράμμα δι' οὗ ἐδόθησαν τῷ Λαρίσσης Ἰωάσαφ προεδρικῶς τὰ Ἰωάννινα φέρει χρονολογίαν ζ.π.θ΄. Ἰούλιον Ἰνδικτιῶνα Θ΄. Σάθα, Βιογραφικὸν Σχεδιάσμα σελ. 148.

⁴) «Βυζαντινὰ Χρονικά» Πετροπούλεως Τόμος Α΄. σελ. 742. «Δελτίον Ἱστορικῆς καὶ Ἐθνολογ. Ἑταιρείας» τόμος Γ΄. τεύχος 11ον σελ. 458. Νεολόγου Ἑβδομαδιαία Ἐπιθεώρησις Γ΄. σελ. 618, 619, 638.

⁵) Σημείωμα περὶ Ἑλλήνων ἐκ τῶν Μαρτίνου Κρουσίου Σουΐτικῶν Χρονικῶν ὑπὸ Περικλέους Ζερλέντη σελίς 23.

Ὁ Ματθαῖος Ἰωαννίνων ὑπογράφει τὸ ὑπόμνημα τῆς ἐκλογῆς Πατριάρχου Θεολήπτου τοῦ β'. (1585—1586)¹. Ὡστε ὁ Ματθαῖος πρὸ τοῦ Πατριάρχου τούτου ἦν Ἰωαννίνων. Ἐν τῇ ἐκλογῇ Ἰερεμίου β'. τοῦ τρανοῦ τὸ γ'. ὁ Ματθαῖος ἦν ἐν Κων/πόλει². Ἐν ἔτει δὲ ζ ρ. δ.—1595 ἐστάλη ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου Ἰερεμίου πρὸς τοὺς ἀρχιερεῖς τῆς Δύσεως καὶ πάσης Πελοποννήσου ἐπὶ ἐξαρχικῇ ἀποστολῇ³. Ὁ Ματθαῖος Ἰωαννίνων ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου Κων/πόλεως Ἰερεμίου καὶ Μελετίου τοῦ Ἀλεξανδρείας τοῦ Πηγά ἐπαινεῖται ὡς ἄνθρωπος προσεκτικώτατος. Ἰερεμίαν β', τὸν Τρανὸν ὁ Ἰωαννίνων Ματθαῖος διεδέχθη ἐπὶ τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου κατὰ τὸν Μ. Γεδεών καὶ τὸν Ἀρχιεπίσκοπον Ἀθηνῶν Χρυσόστομον τῷ 1595.

Ὁ Ματθαῖος ἐν τινι σημειώματι, περὶ οὗ κατωτέρω, καλεῖται Κλεινοβίτης, πιθανῶς ὡς καταγόμενος ἀπὸ τὸ Κλεινοβὸ τῆς Θεσσαλίας⁴.

Νεόφυτος (1597 — 1612).

Μετὰ τὸν Ματθαῖον Μητροπολίτην Ἰωαννίνων ἀπαντῶμεν τὸν Νεόφυτον, τὸν ὁποῖον οὔτε ὁ Ἀλεξούδης, οὔτε ὁ Ἀραβαντινὸς ἀναφέρουσι, ὁ δὲ Μυστακίδης τὸν θέτει κατὰ τὸ ἔτος 1600. Ἐν τούτοις ἡμεῖς εὕρισκομεν τὸν Νεόφυτον μητροπολίτην Ἰωαννίνων τῷ 1597 ὡς καὶ τῷ 1604 καθὼς καὶ τὸν Ἰούλιον τοῦ 1605⁵, ὅτε ἐξεδόθη πατριαρχικὸν Σιγίλλιον περὶ τῆς ἐνορίας Ζαγορίου⁶. Ἐπὶ τοῦ Νεοφύτου τούτου καταλήφθη ὑπὸ τῶν Τούρκων ἡ ἐντὸς τοῦ φρουρίου μητρόπολις τῶν Ἰωαννίνων ὡς ἀνεγνώσαμεν ἐν τινι σημειώματι τριωδίου τῆς Μονῆς Ἀγίων Νικολάου Ἰωαννίνων εὕρισκομένου νῦν ἐν τῇ μονῇ Ῥογκοβοῦ τοῦ Ζαγορίου⁷. «Ἐτους ζ ρ ε. ἐπάρθη ἡ Μητρόπολις τῶν Ἰωαννίνων ὑπὸ συνδρομῆς τοῦ τρισκαταράτου Μουσταφᾶ Τσιαγούση καὶ τὸ αὐτὸν ἔτος ἔστησε μιναρὲ καὶ διὰ πρεσβειῶν τῶν παμμεγίστων ταξιαρχῶν ἐγκρεμίστηκε καὶ

¹) «Ἐκκλησ. Ἀλήθεια» τόμος Β'. σελ. 795.

²) Σάθα, Βιογραφ. Σχεδιάσμα Ἰερεμία β'. τοῦ τρανοῦ σελ. ια'.

³) Σάθα ἐνθα ἀνωτέρω σελ. 194. 199.

⁴) «Δελτίον Ἱστορικῆς καὶ Ἐθνολογ. Ἐταιρείας» Τόμ. Ζ'. τεῦχος Β—Γ' σελ. 188 καὶ τόμος ὅς τεῦχος 19ον ἐνθα περὶ Κλεινοβοῦ Θεσσαλίας. Ἀλλ' ὑπάρχει καὶ ἕτερον Κλεινοβὸ τῆς Ἀγγιάλου (Πατριαρχικοὶ Πίνακες Μ. Γεδεών Σελίς 546-562). Ὁ Ἀλεξούδης ἐσφαλμένως τὸν Ματθαῖον Α. Ἰωαννίνων ἔχει ἀπὸ τοῦ 1590 ἕως τοῦ 1601. Ἐπίσης σφάλλεται ὁ Μυστακίδης θέλων αὐτὸν ἀπὸ τοῦ 1594—1595, ὡς καὶ ὁ Ἀραβαντινὸς τῷ 1601.

⁵) «Δελτίον Ἱστορ. καὶ Ἐθνολογ. Ἐταιρείας» Τόμ. Ε'. τεῦχος 19, σελ. 568. «Νεὸς Ἑλληνομνήμων» τόμος Ζ'. τεῦχος Β-Γ'. σελ. 183. «Ἐκκλησ. Ἀλήθεια» ἔτος Θ. σελ. 558.

⁶) Σάθα, Μεσαιωνικὴ βιβλιοθήκη τόμος Γ'. σελ. 553.

⁷) «Δελτίον Ἱστορ. καὶ Ἐθνολογ. Ἐταιρείας» τόμος ὅς τεῦχος 19ον.

ἔσυντριφθῆκε εἰς λεπτὰ μέρη καὶ ἀρχιερατεύοντος τοῦ Πανιερωτάτου Μητροπολίτου κυρ Νεοφύτου . . . ὁ κύρ Ματθαῖος ὁ Κλεινοβίτης καὶ ἔγινε ποιμὴν τοῦ οἰκουμενικοῦ θρόνου».

Μανασσῆς (1605 — 1613)

Ὁ Ἀλεξούδης ἔχει ἀπὸ τοῦ 1602 ἕως τοῦ 1612 Ματθαῖον τὸν ἀπὸ Ἀδριανουπόλεως (γράφει Δρυϊνουπόλεως) παραπέμπων εἰς τὴν Χρονογραφίαν τοῦ Ἀραβαντινοῦ (τόμος 2ος σελ. 237), ὅπου ὁμοίως ὁ Ματθαῖος λέγεται προβιβασθεὶς εἰς Ἰωάννινα τῷ 1614. Τὸν Μανασσῆ ὁ Ἀραβαντινὸς λέγει ἀποβιῶσαντα τῷ 1613. Τὸ αὐτὸ ἐπαναλαμβάνει καὶ ὁ Μυστακίδης. Περὶ τοῦ Μανασσῆ λέγει καὶ ὁ Μ. Γεδεὼν «Μανασσῆν εὗρισκόμεν Μητροπολίτην Ἰωαννίνων τῷ 1610, ὑπονοῶ δὲ τοῦτον εἶναι τῶν πρὸ πέντε ἔτων Βελλᾶς Ἐπίσκοπον»¹. Περὶ τοῦ Μανασσῆ οὐδεμίαν ἄλλην πληροφορίαν ἠδυνήθημεν νὰ εὑρωμεν.

Ματθαῖος (1614).

Κατὰ τὸν Ἀραβαντινὸν τῷ 1614 προεβιβάσθη εἰς τὴν μητρόπολιν Ἰωαννίνων ὁ Δρυϊνουπόλεως Ματθαῖος. Τὸν Ἀραβαντινὸν ἀκολουθοῦσιν ὁ Ἀλεξούδης καὶ ὁ Μυστακίδης, ὅστις τὸν Ματθαῖον χαρακτηρίζει ὡς Γ'.

[1615 Μετὰ τὸν Ματθαῖον, ὁ Ἀλεξούδης καὶ ὁ Μυστακίδης θέτουν τὸν Κύριλλον οὐδαμοῦ παραπέμποντες. Ὁ Μυστακίδης μάλιστα ἀγνοῶ πόθεν ἀρυσθεὶς προστίθῃσιν: «ὅστις ἔθεσε τάξιν ἐν ταῖς Μοναῖς καὶ τὰ ἐπιδόματα αὐτῶν»].

Νεόφυτος τὸ β'. (1616 — 1620).

Λεχόμεθα ὅτι ὁ Νεόφυτος οὗτος εἶναι ὁ κατὰ τῷ 1597—1612 ἀρχιερατεύσας ἐν Ἰωαννίνοις, ὅστις ἐπανάλαβε τὸν θρόνον αὐτοῦ παρὰ τὰς κατ' αὐτοῦ ἀντιδράσεις, ἴσως τῶν κληρικῶν τῆς ἐπαρχίας του, διότι κατὰ τῷ 1617 ἀπαντῶμεν ἀθώωσιν τοῦ Ἰωαννίνων Νεοφύτου καὶ καθαίρεσιν τῶν κατηγορῶν αὐτοῦ². Τὸν Νεόφυτον ἀπαντῶμεν καὶ τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1620 ὡς Ἰωαννίνων ἐν Κων/πόλει, ὑπογράφοντα πατριαρχικὸν ἔγγραφον περὶ ἀποπληρώσεως χρεῶν³. Πιθανῶς ἐν Κων/πόλει εὗρισκόμενος νὰ μετετέθῃ ἢ νὰ ἀπεβίωσε, διότι τὸ ἐπόμενον ἔτος ἀπαντῶμεν ἕτερον μητροπολίτην Ἰωαννίνων.

¹) «Ἐκκλησ. Ἀλήθεια», τόμος 32ος, ἔτος 1912 σελ. 364.

²) Σάθα. Μεσαιωνικὴ βιβλιοθήκη Τόμ. 3ος σελ. 560.

³) Legrand, Bibliographie Hellénique IZ'. Τόμος 4, σελ. 345.

Θεόκλητος (1621—1632).

Τὸν μητροπολίτην τοῦτον οὔτε ὁ Ἀραβαντινός, οὔτε ὁ Μυστακίδης ἀναφέρουσιν εἰς τοὺς καταλόγους των. Ὁ Ἀλεξούδης μόνον ἀναφέρει αὐτὸν τῷ 1621 μετὰ τὸν Παρθένιον, ἀνύπαρκτον μητροπολίτην κατὰ τὴν περίοδον ταύτην.

Ὁ Θεόκλητος πράγματι ἐποίμανε τὴν Ἐκκλησίαν Ἰωαννίνων καὶ δὴ ἀπὸ τοῦ 1621, καθ' ὃ ἔτος ἐν Κων/πόλει εὐρισκόμενος ὑπογράφει ἐπὶ τῆς β' πατριαρχίας Κυρίλλου τοῦ Λουκάρεως συνοδικὸν Σιγίλλιον περὶ τῆς ἐν Ἁγίῳ ὄρει μονῆς τῆς Λαύρας¹. Μετὰ τὸν Θεόκλητον ὁ Ἀλεξούδης ἀναφέρει τὸν Γαβριήλ 1626—1630 καὶ παραπέμπει εἰς τὴν 76ην σελίδα τοῦ Σχεδιάσματος Παρανίκα. Εἰς τὴν ὑποδεικνυομένην ὁμως σελίδα ἀναγινώσκομεν ὅτι ὁ ἐκ Πάργας Χρῦσανθος Κωνοφάος ἦν ἀρχιδιάκονος τοῦ Ἰωαννίνων Γαβριήλ, ὅπου ἀσφαλῶς πρόκειται περὶ τοῦ μητροπολίτου Ἰωαννίνων Γαβριήλ τοῦ Γάγκα ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ. Τὸν Ἀλεξούδην πιστῶς ἀντιγράφει καὶ ὁ Μυστακίδης.

Ἰωαννίκιος (1632).

Τῇ 30ῇ Ἰουνίου 1632 ἀπαντῶμεν ὑπόμνημα μεταθέσεως τοῦ Ξάνθης Ἰωαννικίου εἰς τὴν μητρόπολιν Ἰωαννίνων².

Ἄλλ' ὁ Ἰωαννίκιος δὲν ἐπρόφθασε νὰ μεταβῇ εἰς Ἰωάννινα, ἀποβιώσας μετὰ ἓνα μῆνα ἀπὸ τῆς ἐκλογῆς του. Κατὰ Ἰούλιον τοῦ 1632 ἀπαντῶμεν ἕτερον ὑπόμνημα τοῦ Ἰωαννίνων Παρθενίου ἀντὶ τοῦ πρὸ ὀλίγου ἀποθανόντος³.

Παρθένιος (1632—1639).

Ὁ Παρθένιος ὑπὸ τοῦ Ἀραβαντινοῦ λέγεται Ἰωαννίτης. Ὁ Μυστακίδης λέγει αὐτὸν καταγόμενον ἐξ Ἐπισκοπῆς, κώμης τῆς Ἐπαρχίας Δρινοπούλεως, μετετέθη δὲ εἰς Ἰωάννινα ἐκ τῆς μητροπόλεως Ναυπάκτου καὶ Ἄρτης⁴. Κατὰ τὸ ἔτος 1637 ἐπὶ Κυρίλλου Λουκάρεως ἦν συνοδικὸς ὑπογράφων πατριαρχικὸν καὶ συνοδικὸν γράμμα ἐπὶ προβιβασμῶ Ἀθανασίου Βαλεριανοῦ εἰς τὴν μητρόπολιν Φιλαδελφείας⁵.

Τὸν Ἰωαννίνων Παρθένιον ὁ Πατριάρχης Κύριλλος ἀπὸ Βερροίας ὁ

¹) «Θεολογία», σύγγραμμα περιοδικὸν ἐν Ἀθήναις 1926 σελ. 110.

²) «Ἐκκλησ. Ἀλήθεια» ἔτος β'. σελ. 669.

³) Σάθα, Μεσαιωνικὴ βιβλιοθήκη τόμος Γ'. σελ. 569.

⁴) «Ἐκκλησ. Ἀλήθεια» τόμος Γ'. σελ. 34, τόμ. ΚΑ' σελ. 416, ἔτος 1912 σελ. 414.

⁵) Ἰωάν. Βελλοῦδου, Χρυσόβουλλα Γράμματα Οἰκ. Πατριαρχείου, Βενετία 1893, σελ. 39.

Κονταρής ἐξώρισε μετὰ τοῦ Βερροίας 'Ιωαννικίου καὶ Δανιὴλ Σερρῶν ἵδιότι ἦν θιασώτης τοῦ κλεινοῦ Πατριάρχου Κυρίλλου τοῦ Λουκάρεως, ὅστις ἐπιστέλλον αὐτῷ κατὰ 'Ιούνιον τοῦ 1635 τὸν καλεῖ «λογιώτατον»², οὗτος δὲ ἦν τίτλος ἀποδιδόμενος τότε εἰς τοὺς εὐπαιδεύτους ἀρχιερεῖς.

Κύριλλος ὁ Λούκαρις σφόδρα φιλῶν τῶν 'Ιωαννίνων Παρθένιον ἐπέτρεψε διὰ συνοδικοῦ καὶ πατριαρχικοῦ γραμματος, ἵνα οἱ τῶν 'Ιωαννίνων ἀνώτεροι κληρικοὶ τιμῶνται διὰ τοῦ τίτλου «Μέγας», προνόμιον τὸ ὁποῖον εἶχον μόνον οἱ ὀφφικιάλιοι τῆς πατριαρχικῆς Αὐλῆς³. Δι' ἐτέ-

¹) «Δελτίον 'Ιστορ. καὶ 'Εθνολογ. 'Εταιρείας» τόμος Β', τεῦχος 8ον, σελ. 648.

²) Τὸν αὐτὸν μῆνα 1638 ἐξώρισε ὁ ἐκ Βερροίας Κύριλλος ἀδίκως καὶ παραλόγως τὸν κύρ Δανιὴλ Σερρῶν καὶ τὸν κύρ Παρθένιον τὸν 'Ιωαννίνων καὶ τὸν κύρ 'Ιωαννικίον τὸν Βερροίας καὶ πηγαινάμενοι εἰς τὴν ἐξορίαν μαζὶ καὶ οἱ τρεῖς ἀρχιερεῖς ἐπέρασαν ἀπὸ τὰ Μῦρα καὶ ἐδεήθησαν τὸν Ἅγιον Νικόλαον καί, ὡς τοῦ θαύματος, πάραυτα πάλιν ἐγύρισαν εἰς τὰ ὀπίσω, μὲ πολαῖς κατασκευῆς καὶ τέχναις ἦλθαν εἰς τὴν πόλιν» (χρονικὸν τοῦ Π. Συνοδικοῦ σελ. 69α ἐνθα ἀνωτέρω).

³) «'Εκκλησ. 'Αλήθεια» 1912, σελ. 411.

⁴) «Χρυσσαλλίς» τόμος Γ', φύλλον 55. Τὸ πρωτότυπον τοῦ πατριαρχ. Γραμματος φυλάσσεται ἐν τῷ 'Ιστορ. καὶ 'Εθνολογ. Μουσεῖῳ 'Αθηνῶν. Τούτου ἀντίγραφον καταχωρίζομεν ἐνταῦθα.

**Κύριλλος ἐλέω Θεοῦ Ἀρχιεπίσκοπος Κων/λεως Νέας Ῥώμης
καὶ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης.**

† Τὰ ἔξοχα καὶ μεγαλοπρεπῆ τῶν ὀνομάτων τῶν εἰς ἀποστολικὴν καὶ ἄλλην διακονίαν εὐδοκιμησάντων, ἐκ τῆς ἐνεργείας αὐτῶν, ὑφ' ἧς τὰς ὀνομασίας ἐκτήσαντο, κέκτηται τὸ εἶναι ὧν τὰ μὲν ὡς καθολικώτερα καὶ ἀπεριορίστως ἐνεργοῦντα, βάσιν γὰρ εἶναι λέγεται καὶ ὁδὸν τὸν βασιλέα τοῦ λαοῦ. ἐν οὐδενὶ δυνατὸν περιεκεκλήσθαι (sic) τόπῳ τὰ δὲ τῆς ἰδίας μὲν οὐκ ἀπαξιοῦνται πως καὶ τῆς αὐτῆς ἐνεργείας, ἐν οὐκ ἀπεριορίστῳ δὲ τόπῳ καὶ μερικῷ. Τοῦτο δ' οὐχ ἡ ἀρχαία παράδοσις, ἀλλὰ καὶ βασιλικὴ διατύπωσις ἀποφαίνεται, καὶ νόμος διορίζεται, οὐ τοὺς παρὰ βασιλεῦσι μόνον καὶ βασιλείας ὑπηρετοῦντας τοιοῦτοις διαπρέπειν ὀνόμασιν, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἐν τῇ βασιλευσῇ τῶν πόλεων εὐρισκομένους κληρικοὺς τῆς Μεγάλης 'Εκκλησίας παρὰ τῷ κατὰ καιροῦς Οἰκουμενικῷ Πατριάρχῃ. ἵνα μὴ τὰ τῆς Μεγάλης 'Εκκλησίας μικροπρεπέστερον τῆς βασιλικῆς αὐλῆς διακυβερνῶτο ὡς γὰρ ἀπεριορίστως οἱ παρὰ τῷ βασιλεῖ κέκτηνται τὴν τῶν ὀνομάτων λαμπρότητα, ταύτη καὶ οἱ τῇ Μεγάλῃ καὶ καθολικῇ τοῦ Χριστοῦ 'Εκκλησίᾳ δουλεύοντες, ἐξαιρέτως δὲ πάντων τὰς τῆς πρώτης πεντάδος ἐλλογιμωτάτους τὸ μέγας προσεπιπέλεκται. Ὅτι δὲ ταύτης τῆς ἐπωνυμίας καὶ μερικῶν 'Εκκλησιῶν ἠξιώθησαν κληρικοὶ τῆς πρώτης πεντάδος οὐκ ἀπαρνούμεθα ἔπειδὴ γούν καὶ κατὰ τὴν ἐπαρχίαν τῶν 'Ιωαννίνων ἐδεήθη ὁ ἱερώτατος Μητροπολίτης Κύρ Παρθένιος ὑπέρτιμος καὶ ἐξαρχος Κερκύρας, ὁ ἐν ἀγίῳ Πνεύματι ἀγαπητὸς ἀδελφὸς καὶ συλλειτουργὸς τῆς ἡμῶν μετριότητος, καὶ διὰ γραμματος Πατριαρχικοῦ καὶ συνοδικοῦ ταύτην τὴν ἐπωνυμίαν ἀσφαλίσαι καὶ καλεῖσθαι τοὺς τῆς πρώτης πεντάδος κληρικοὺς τῆς Μητροπόλεως 'Ιωαννίνων τὸ μέγας ἀπὸ τοῦ μεγάλου οἰκονόμου ἀρχόμενον μέχρι τοῦ ἐσχάτου τῆς πεντάδος αὐτῆς, καθὰ καὶ οἱ ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς τοῦ Χριστοῦ Μεγάλῃ 'Εκκλησίᾳ, τὸ αὐτὸ προνόμιον κέκτηνται, ἀφ' οὗ ἡ τῶν Ῥωμαίων ἐκραταιώθη ἀρχή. Τούτου χάριν ἡ μετριότης ἡμῶν τὴν αἴτησιν αὐτοῦ μὴ παριδοῦσα, συνοδικῶς ἀποφαίνεται, συναινέσει καὶ τοῦ μακαριωτάτου Πατριάρχου Ἱεροσολύμων κυρίου κυρίου Θεοφάνους καὶ πάσης Παλαιστίνης, τοῦ ἐν ἀγίῳ Πνεύματι ἀδελφοῦ καὶ

ρου δὲ εὐεργετηρίου πατριαρχικοῦ γράμματος ὁ αὐτὸς Πατριάρχης ἐπικυρῶν προηγουμένην ἀπόφασιν τοῦ Πατριάρχου Νεοφύτου ἀποκαθιστᾷ εἰς πάσας τὰς ἐν Ἰωαννίνοις καὶ ταῖς ἐπισκοπαῖς Ἰωαννίνων πατριαρχικὰς Σταυροπηγιακὰς μονὰς τὸν Παρθένιον Ἐπίτροπον αὐτοῦ καθολικὸν καὶ ἔξαρχον «ὡς τοῖς καλοῖς διαπρέποντα καὶ ἄξιον καὶ νουνεχῆ τῆς αὐτῆς Πατριαρχικῆς ἐπιστάσεως καὶ κατὰ πάντα δίκαιον καὶ φροντιστὴν καὶ ἐπιμελητὴν πάσης ὑποθέσεως καὶ χρείας».¹

Ὁ Παρθένιος κατὰ τὸ ἔτος 1639 ἦν ἔτι Ἰωαννίνων κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος ἐκλεγείσ Πατριάρχης (1639—1644), γνωστὸς ἐν τῇ Ἐκκλησ. Ἱστορίᾳ ὡς Παρθένιος ὁ Γέρων². Ὁ Lequien ἐσφαλμένως τὸν Παρθένιον τοῦτον ὀνομάζει νεώτερον τοῦτον δὲ ἠκολούθησαν καὶ ἄλλοι, ὥστε ἐπὶ πολὺν ὁ Παρθένιος ὁ ἀπὸ Ἰωαννίνων ὁ Γέρων συνεχέσθαι πρὸς Παρθένιον τὸν νέον ἀπὸ Ἀδριανουπόλεως. Εἰς τὴν σύγχυσιν ταύτην περιπίπτουσι Κύριλλος ὁ Λαύριώτης, ὁ Κουτλουμουσιανός, ὁ Μαθαῖς, ὁ Σάθας³ καὶ ἄλλοι

συλλειτουργοῦ τῆς ἡμῶν μετριότητος μετὰ καὶ τῶν παρευρεθέντων ἱερωτάτων ἀρχιερέων καὶ ὑπερτίμων τῶν ἐν ἀγίῳ Πνεύματι ἀγαπητῶν ἀδελφῶν καὶ συλλειτουργῶν τῆς ἡμῶν μετριοτήτος, ἵνα καὶ εἰς τὸν ἐξῆς ἀπαντα αἰῶνα τούντεῦθεν καλοῦνται οἱ τῆς πρώτης πεντάδος κληρικοὶ κατὰ μόνην τὴν ἐπαρχίαν τῶν Ἰωαννίνων μέγας οἰκονόμος καὶ μετ' αὐτὸν οἱ καθεξῆς μέχρι τοῦ ἐσχάτου τῆς πεντάδος αὐτῆς, ὃ καὶ βουλόμεθα μένειν ἀπαρασάλευτον καὶ ἀμετάτρεπτον μέχρι παντός· ἂν δὲ τις πάντων βωληθεῖ ποτὲ ἀντειπεῖν τι περὶ τούτου, εἴη εἰς οὐδὲν τὰ παρ' αὐτοῦ λεχθησόμενα καὶ μελετηησόμενα.

Εἰς γὰρ τὴν περὶ τούτου δήλωσιν καὶ διηνεκῆ τὴν ἀσφάλειαν, ἐγκεχάρακται καὶ τὸ παρὸν τῆς ἡμῶν μετριότητος σιγαλλιωδὲς γράμμα, καὶ ἐγκεχειρισθῶ (sic) τῷ ἱερωτάτῳ τούτῳ μητροπολίτῃ Ἰωαννίνων κυρίῳ Παρθενίῳ παρὰ τῆς ἡμῶν μετριότητος ταύτην τὴν χάριν εἰληφότι.

Ἐν ἔτει χιλιοσιτῷ ἑξοκοσιοστῷ τριακοσιτῷ τετάρτῳ, μηνὶ Ἰανουαρίῳ ἰνδ. β'.

† Κύριλλος ἐλέφ Θεοῦ ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως
καὶ οἰκουμενικὸς Πατριάρχης.

† Θεοφάνης ἐλέφ Θεοῦ Πατριάρχης τῆς ἀγίας πόλεως Ἱερουσαλήμ.

† ὁ Ἐφέσου *Μελέτιος*

† ὁ Ἀδριανουπόλεως *Παρθένιος*.

† ὁ Λαρίσσης *Γρηγόριος*

† ὁ Μονεμβασίας *Νεόφυτος*

† ὁ Μελενίκου *Νεόφυτος*

†

†

† ὁ Ἀθηνῶν *Σωφρόνιος*

† ὁ Δέρκων *Δανιήλ*

† ὁ Χαλκηδόνος

† ὁ Αἰνου *Παῖσιος*

† ὁ Κερνίσης *Παῖσιος*

¹) «Ἐκκλησ. Ἀλήθεια» ἔτος 1904, ἀριθ. 35, σελ. 415.

²) «Ἐκκλησ. Ἀλήθεια» Τόμος Γ', σελ. 34 καὶ ἐξῆς.

³) Ἐπόμνημα περὶ τῆς κατὰ Χάλκην Μονῆς τῆς Θεοτόκου σελ. 112. Μαθαῖ, Περὶ

ἐν οἷς καὶ ὁ ἡμέτερος Μυστακίδης, ὅστις μᾶς γνωρίζει καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ καλουμένην Ζαφείρω καὶ τὸν ἀδελφόν του Κόντον διδάσκαλον. Παρθένιος ὁ Γέρων καθρέθη τῷ 1644, δηθεν «διὰ τὸ ἀλυσιτελὲς τῆς πολιτείας καὶ τὴν ἀμέλειάν του πρὸς τὴν ἐκτεταμένην ῥωματικὴν ἀκολουθίαν».

Εἰς τὴν «'Εκκλησιαστικὴν 'Αλήθειαν»¹ ἀναφέρεται ὅτι τὸν Παρθένιον πατριαχεύσαντα διεδέχθη εἰς τὸν θρόνον τῶν 'Ιωαννίνων ὁ Κλήμης τῷ 1639. Εἰς τὴν πληροφορίαν ταύτην στηριζόμενος ὁ 'Αλεξούδης μετὰ τὸν Παρθένιον ἔχει εἰς τὸν κατάλογόν του τὸν Κλήμεντα σφίλλεται ὁμως.

Καλλίνικος (1639—1640).

Τὸν Καλλίνικον ἀπαντῶμεν τῷ 1640². 'Αλλ' ὁ Καλλίνικος δὲν ἐποίησαν ἐπὶ πολὺ τὴν ἐπαρχίαν 'Ιωαννίνων.

'Ιωάσαφ (1640—1644).

Κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ 1644 ἀπαντῶμεν καθαίρεσιν τοῦ 'Ιωαννίνων 'Ιωάσαφ καὶ ἐπάνοδον τοῦ Καλλινίκου εἰς 'Ιωάννινα.³

Καλλίνικος τὸ β' (1644—1666).

'Ο Καλλίνικος κατὰ τὴν β' αὐτοῦ ἀρχιερατείαν ἐπὶ 22 ὄλα συνεχῆ ἔτη ἐποίησε τὴν 'Εκκλησίαν 'Ιωαννίνων μέχρι τοῦ 1666, ὅτε καθαιρεθεὶς ἔλαβε προεδρικῶς τῷ 1667 τὴν 'Επισκοπὴν Δρυϊνουπόλεως, τὴν ὁποίαν ἐποίησε μέχρι τοῦ 1669. 'Ο Καλλίνικος κατὰ τὸν Μυστακίδην κατήγετο

τῶν Πατριαρχῶν Κωνσταντινουπόλεως. Μ. Γεδεών, Πατριαρχικοὶ πίνακες, ὁ πατριάρχης Παρθένιος. Περὶ τοῦ πατριάρχου Παρθενίου θά ἐπανέλθωμεν.

¹) «'Εκκλησ. 'Αλήθεια» τόμος Γ' σελ. 84.

²) «Δελτίον 'Ιστορ. καὶ 'Εθνολογ. 'Εταιρίας» τόμ. Δ' σελ. 355

³) Σάθα, Μεσαιων. βιβλιοθήκη τόμος Γ' σελ. 577. 'Ο 'Αλεξούδης ἐσφαλμένως τῷ 1644 ἀναφέρει 'Ιωάσαφ τὸ β'. 'Εσφαλμένως ἐπίσης τῷ 1645 ἀναφέρει τὸν Κλήμεντα. 'Ο Μυστακίδης κυριολεκτικῶς τὰ συγχέει, διότι, ἐνῶ ἀπὸ τοῦ 1641—1665 ἀναφέρει τὸν Καλλίνικον, ἐν τῷ μεταξὺ ἀναμειγνύει πάλιν 'Ιωάσαφ, Κλήμεντα, Κύριλλον, Μελέτιον λόγιον καὶ Μελέτιον Γεωγράφον!!! ἐκ τῶν ὁποίων οὐδεὶς ἔχει ἐνταῦθα τὴν θέσιν του. Τὸν Καλλίνικον ἀπαντῶμεν ὡς 'Ιωαννίνων ἐν τινι σημειώματι μηνιαίῳ τοῦ 'Απριλίου τῆς ἐκκλησίας 'Αγίου Νικολάου Κοπάνων. Τῷ 1656 ἐπίσης ἐν τινι ἐγγράφῳ περὶ ἀποδόσεως τῶν ἐκκλησ. δικαίων καὶ ὑποταγῆς αὐτοῦ (Σάθα, Μεσαιων. βιβλιοθήκη τόμος Γ' σελ. 592). 'Επίσης τῷ 1655 ὑπογραφόμενον εἰς ἐγγράφον οἰκογενειακὸν Στεφάνου Τσιγαρά. (Legrand, Bibliographie Hellénique τόμος Ε' σελ. 308. 'Επίσης τῷ 1662 ('Επετηρὶς Βυζαντινῶν Σπουδῶν ἔτος β' σελ. 829). 'Επίσης τῷ 1667 ἐν τινι ἐπιγραφῇ τῆς ἐκκλησίας Βελτισίτης, παρὰ δὲ 'Ιωάννη Βελλούδῳ ἐν Βενετίᾳ 'Ελλην. ἀποικίας σελ. 197 ἀπὸ τοῦ 1662 ἕως τοῦ 1665.

ἐκ Λουζατίου κόμης Δελβίνου ἐγγὺς τῆς Δρόβιανης· χαρακτηρίζεται δὲ ὑπ' αὐτοῦ ὡς ἀνὴρ τολμηρὸς καὶ εὐσεβής.

Κύριλλος (1666 ἕως τοῦ 1669).

Ὁ 'Ιωαννίνων Κύριλλος τῷ 1666 ἦν ἐν Κωνσταντινουπόλει πιθανῶς τότε ἐκλεγείς, χειροτονήσας κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο μετ' ἄλλων ἀρχιερέων ἐν τῷ πατριαρχικῷ Ναῷ τὸν ἀρχιεπίσκοπον Ἄνδρου 'Ιάκωβον¹.

Καλλίνικος τὸ γ' (1669—1670).

Φαίνεται ὅτι ὁ Καλλίνικος ἐπανῆλθεν εἰς 'Ιωάννινα ἀρχιερατεύσας ἐπὶ ἔτος περίπου, μεθ' ὃ ἐπανέλαβε καὶ πάλιν προεδρικῶς τὴν Δρυϊνούπολιν. Ἐν γένει τὰ κατὰ τὸν Καλλίνικον μετὰ τὸ 1670 εὐρίσκονται τετραραγμένα, ἀφοῦ τῷ 1678 ἀπαντῶμεν αὐτὸν ὡς μητροπολίτην 'Ιωαννίνων ἀνακαινίζοντα τὴν ἐν Βουτσᾶ μονήν, συνάμα δὲ προεδρεύοντα τῆς Δρυϊνουπόλεως, ἔνθα καὶ ἀποβιοῖ². Ἐκτὸς ἐὰν ὁ Ι. Λαμπρίδης ἠπατήθη ἐν τῇ ἀναγνώσει τῆς σχετικῆς ἐπιγραφῆς τῆς μονῆς Βουτζᾶς καὶ πράγματι ἠπατήθη, διότι τὴν αὐτὴν ἐπιγραφὴν ἕτερος ἀνέγνωσε ἀπὸ 1680 ἀρχιερατεύοντος μητροπολίτου 'Ιωαννίνων Κλήμεντος³.

Κύριλλος τὸ β' (1670—1676).

Ἀσφαλῶς κατὰ τὰ ἔτη ταῦτα ἐποίμανε τὸ β' τὴν ἐκκλησίαν 'Ιωαννίνων ὁ Κύριλλος, ὡς ἐξάγεται ἐκ διαφόρων πηγῶν⁴.

'Ιάκωβος (1676—1680).

Μητροπολίτην 'Ιωαννίνων 'Ιάκωβον ἀπαντῶμεν κατὰ τὴν χρονικὴν ταύτην περίοδον ἐπικυρώσαντα τὴν ἀσυδοσίαν τοῦ ὑπὸ τοῦ Βησσαρίωνος Μακροῦ κτισθέντος μοναστηρίου τοῦ ἁγίου Γεωργίου Λιγγιάδων⁵. Ὁ

¹) «'Εκκλησία» τόμος Δ' σελ. 287. Ἐπίσης τῷ 1667 ἀναφέρεται ὡς 'Ιωαννίνων («Γρηγ. Παλαμᾶς» τόμος Α' σελ. 425).

²) «'Εκκλησ. Ἀλήθεια» ἔτος 9ον σελ. 407. «Γρηγόριος Παλαμᾶς» ἔτος Α' τεύχος 9ον σελ. 425. 'Ιωάννου Λαμπρίδου, Ζαγοριακά ἐκδ. 1870 σελ. 76.

³) Ἐπετηρίς Βυζαντινῶν Σπουδῶν ἔτος Β' σελ. 329.

⁴) Ι. Βελλοῦδου, Ἡ ἐν Βενετίᾳ Ἑλλήν. ἀποικία σελ. 197. Α. Παπαδοπούλου-Κεραμέως, Ἱεροσολυμιτικῆς Βιβλιοθήκης τόμος Α' σελ. 347. Ἐπετηρίς Βυζαντινῶν σπουδῶν ἔτος Β' σελ. 327. Περὶ ἐκλογῆς τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Σινᾶ σελ. 72. Κανονικὸν δίκαιον τοῦ Πατριαρχικοῦ θρόνου Ἱεροσολύμων σελ. 47 καὶ «Χρυσάλλις» ἔτος 5ον σελ. 183.

⁵) Τὸ πατριαρχικὸν ἐγγραφοὺν ἐν πρωτοτύπῳ εὐρηται παρὰ τῷ φιλομαθεῖ καὶ φιλαρχαίῳ καθηγητῇ κ. Χρ. Σούλη.

'Αλεξούδης μετὰ τὸν Κύριλλον ἔχει τὸ 1680 τὸν Γρηγόριον ἀλλὰ κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο οὐδαμοῦ ἀπήντησα μητροπολίτην 'Ιωαννίνων Γρηγόριον.

Κλήμης (1680 — 1716).

'Ο 'Αλεξούδης τὸν Κλήμεντα ἔχει ἀρχιερατεύσαντα εἰς 'Ιωάννινα ἀπὸ τοῦ 1686 μέχρι τοῦ 1714, καθὼς καὶ ὁ 'Αραβαντινός. 'Ο Μυστακίδης καὶ αὐτὸς συγκεχυμένως τὰ αὐτὰ λέγει, μετὰ τῆς παρατηρήσεως ὅτι ὁ Κλήμης ἦτο ἀπαιδευτός, ἀμαθέστατος. 'Εν τούτοις τὸν Κλήμεντα ἀπαντῶμεν τὸ ἔτος 1680 ἐξ ἐπιγραφῆς τῆς μονῆς Βουτσᾶς Γρεβενετίου Ζαγορίου, καθ' ἣν ὁ ναὸς τῆς μονῆς «ἀνεκαινίσθη ἀρχιερατεύοντος τοῦ Πανιερωτάτου Ἀυθέντου, Δεσπότη καὶ Μητροπολίτου 'Ιωαννίνων κ. κ. Κλήμεντος ἐν ἔτει α. χ. π. = 1680». ¹ 'Αλλὰ καὶ ἐπὶ τῇ ὑποθέσει ὅτι ἡ ἐπιγραφή δὲν ἀνεγνώσθη ἀκριβῶς, ἀφοῦ, ὡς εἶδομεν, ὑπάρχει καὶ ἄλλη ἀνάγνωσις τοῦ 'Ιωάννου Λαμπρίδου λέγοντος τὴν μονὴν ἀνακαινισθεῖσαν ἐν ἔτει 1678 ἐπὶ Μητροπολίτου 'Ιωαννίνων Καλλινίκου, καὶ πάλιν ἡ ἀνύψωσις τοῦ Κλήμεντος εἰς τὸν θρόνον 'Ιωαννίνων ἐγένετο πρὸ τοῦ 1686 καὶ ὄχι κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο, ὡς θέλει ὁ 'Αραβαντινός καὶ οἱ ἀντιγραφεῖς αὐτοῦ, ἀφοῦ τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1684 γνωρίζομεν ὅτι ὁ Κλήμης ἦν μητροπολίτης 'Ιωαννίνων ὑπογράφων ἔγγραφον περὶ Μαλακανιᾶ καὶ Μουκατᾶδων. ²

Περὶ τοῦ Κλήμεντος ὁ 'Αραβαντινός μᾶς λέγει παραμύθια, τὰ συνήθη 'Ηπειρωτικὰ παραμύθια, παραδόσεις δῆθεν, τὰς ὁποίας μᾶς παρουσιάζουν ὡς ἱστορικὰ ντοκουμέντα. Λέγει λοιπὸν περὶ τοῦ Κλήμεντος ὁ 'Αραβαντινός ὅτι: «ἦν ἀνὴρ ἀμαθέστατος, ὅστις εἰς 'Ιωάννινα ἔλθων καὶ καταδεῖξας τὴν μεγίστην αὐτοῦ ἀμάθειαν καὶ ἀπειρίαν, ἐκίνησε τὴν κατ' αὐτοῦ περιφρόνησιν τῶν τότε φιλομαθῶν 'Ιωαννιτῶν, οἵτινες καὶ συνεφώνησαν ἐν τάχει ἵνα ἀποταθῶσιν εἰς τὸ Πατριαρχεῖον ζητοῦντες τὴν ἀντικατάστασιν αὐτοῦ· ἐπειδὴ δὲ ἐκεῖνος συναισθανθεὶς τὰ δίκαια τοῦ τοιοῦτου ποιμνίου, ἐζήτησε τὸ ἔλεος καὶ τὴν εὐμένειαν τῶν προισταμένων, συγκατετέθησαν ἐκεῖνοι ἵνα μὴ ζητήσωσι τὴν ἔξωσιν αὐτοῦ ἐὰν ὑπέσχετο, ἵνα ἐνασχοληθῇ μετὰ ζήλου καὶ διαρκείας εἰς τὴν ἐκμάθησιν τῆς 'Ελληνικῆς ἐγκυκλοπαιδείας· τούτου γενομένου δεκτοῦ ἀπὸ τὸν 'Αρχιερέα, πρὸς τὸν σκοπὸν ἐκεῖνον ἐπεφορτίσθη παρὰ τῶν 'Ιωαννιτῶν ὁ ἐξ 'Ιωαννίνων Βησσαρίων ὁ Μακρῆς, ὁ τέως διδάσκαλος τῆς πόλεως χρηματίσας, καὶ τότε ἐν τῷ Μοναστηρίῳ τοῦ 'Αγίου Γεωργίου τῶν Λυγκιάδων μονάζων. Εἰς τὸ Μοναστήριον ὅθεν ἐκεῖνο (ὑπερ ὠνομάσθη τοῦ Βησσαρίωνος ἀκολού-

¹) 'Επε. γρηζ Βυζαντινῶν Σπουδῶν ἔτος Β', σελ. 329.

²) Νέος 'Ελληνομνήμων Τ. 4ος σελ. 209.

θως, μετέβη ἀμέσως ὁ Μητροπολίτης καὶ διὰ πολλῆς προθυμίας, ἐν πενταετεί διαστήματι, ἐξεπαιδεύθη ὑπὸ τὸν Βησσαρίωνα τὰ τότε παραδιδόμενα ἐγκύκλια μαθήματα, καὶ ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Μητρόπολιν τοῦ κυβερνωμένην εἰς τὸ μεταξὺ παρὰ τοῦ πρωτοσυγγέλου καὶ τῆς ἐκ προῦχόντων ἐπιτροπῆς»¹.

Ἐν τούτοις ὁ Ἀραβαντινὸς εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς περιπίπτει εἰς ἀντίφασιν, διότι, ἐνῶ λέγει ὅτι ὁ Κλήμης διορίσθη Μητροπολίτης Ἰωαννίνων κατὰ τὸ 1686², εἰς ἄλλην σελίδα τοῦ βιβλίου τοῦ ὅπου πάλιν ὁμιλεῖ περὶ τοῦ Κλήμεντος λέγει ὅτι: οὗτος τῷ 1685 παρεδόθη πρὸς ἐκπαίδευσιν εἰς τὸν Βησσαρίωνα ἀπὸ τοῦ 1683 μονάζοντα ἐν τῇ Μονῇ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου³. Ἐπειτα ὁ Ἀραβαντινὸς λέγει ὅτι ἐπὶ πενταετίαν ὁ Κλήμης ἔμεινε μετὰ τοῦ Βησσαρίωνος ἐν τῇ Μονῇ τοῦ Ἁγ. Γεωργίου Λυγγιάδων, δηλαδὴ ἀπὸ τοῦ 1686—1691, ἀλλ' ὁ Ἀραβαντινὸς ἐπίσης λέγει ὅτι κατὰ τὸ ἔτος 1687 ἡ λίμνη τῶν Ἰωαννίνων ἐπάγωσεν εἰς βαθμὸν μέγιστον καὶ διήρκεσεν ὁ πάγος αὐτῆς ἀπὸ τῆς 19 Ἰανουαρίου μέχρι τῆς 19 Ἀπριλίου⁴, ἐν τούτοις τὸ ἔτος 1687 ὁ Ἰωαννίνων Κλήμης δὲν, ἦτο κλεισμένος μετὰ τοῦ Βησσαρίωνος εἰς Λυγγιάδες μανθάνων γράμματα ἀλλ' ἔμενεν εἰς Ἰωάννινα τελῶν μεγαλοπρεπεῖς ἀρραβῶνας τῶν οἰκογενειῶν Καραγιάννη καὶ Ἱερομνήμονος⁵.

Παίσιος ὁ μικρὸς εἰς τὸ βιβλίον τοῦ «ἔπαινος τῶν Ἰωαννίνων κλπ» λέγει ὅτι τῷ 1687:

*« Τότε κείνον τὸν χρόνον
ἔκαμαν τὸν ἀρραβῶνα
αὐτοὶ οἱ Καραγιαννᾶτες
μὲ τοὺς Ἱερομνημᾶτες.
Πῆγαν εἰς τὴν Ἐκκλησία
ἔκαμαν σταυροκομία
ὄλοι τοὺς μικροὶ μεγάλοι
ἦλθαν εἰς τὸ σπίτι πάλι.*

*Ἐἶχαν τότε καλεσμένους
ὄλους τοὺς διαλεγμένους
ἦταν ἔξω στοὺς ὀνιάδες
δύο Μητροπολιτάδες
Ὁ Πανιερώτατός μας
Ὁ Κύρ Κλήμης ἔδικός μας
Ἄρτης ὁ Βαρθολομαῖος
καλεσμένος ἦλθε βεβαίως.»*

Ἐπίσης καὶ τῷ 1689 ὁ Κλήμης ἦτο συνοδικὸς ἐν Κωνσταντινουπόλει⁶ καὶ ὄχι κλεισμένος εἰς τὴν Μονὴν τῶν Λυγγιάδων. Ὁ Ἀραβαντινὸς λέγει ἐπίσης ὅτι «τῷ 1704 ὁ Μητροπολίτης Κλήμης ἀπῆλθεν εἰς Κων-

¹) Χρονογραφία τῆς Ἡκείρου Τ. Β'. σελ. 224.

²) Ἐνθα ἀνωτέρω σελίς 238.

³) Ἐνθα ἀνωτέρω σελίς 276.

⁴) Ἐνθα ἀνωτέρω σελίς 225.

⁵) Ἐκκλησ. Ἀλήθεια» τόμος 4ος σελίς 165.

⁶) Ἐνθα ἀνωτέρω σελ. 165.

σταντινούπολιν δι' ἐπαρχιακὰς ὑποθέσεις και ἐκίνησε τὸν θαυμασμὸν πάντων τῶν ἐκεῖσε φίλων και γνωρίμων διὰ τὴν παιδείαν ἣν διακατεῖχε»¹. "Αλλ' ὡς εἶπομεν, ὄχι μόνον τῷ 1704 ἦν συνοδικὸς ὁ Κλήμης, ἀλλὰ και τὸ 1689 πρὸ πέντε ἐτῶν και πάλιν τῷ 1697² και πάλιν τῷ 1706³ καθὼς και τῷ 1709 και τῷ 1712⁴ ὑπογράφων τὸ ἔτος τοῦτο. εἰς τὸ γράμμα τοῦ Πατριάρχου πρὸς τὸν πρωτόπαπα Κερκύρας κατὰ τοῦ Μελετίου Τυπάλδου.

"Ὅσον δ' ἀφορᾷ τὴν δῆθεν ἀγραμματισμένην τοῦ Κλήμεντος ἔχομεν νὰ παρατηρήσωμεν τὰ ἑξῆς: Κατὰ τὴν ζοφερὰν ἐκείνην ἐποχὴν τοῦ ἔθνους οἱ Ἀρχιερεῖς δὲν ἦσαν σοφοί· ἐν τῷ κλήρω ὅμως κατελέγοντο τότε οἱ λογιώτεροι τῆς ἐποχῆς, ἀλλὰ και οὗτοι διεφλέγοντο ὑπὸ τοῦ πόθου νὰ ἐπεκτείνωσι τὸν κύκλον τῶν γνώσεων των και διὰ τοῦτο ἠδύναντό καλλίστα νὰ μαθητεύσωσι παρὰ τοῖς μεγάλοις διδασκάλοις τοῦ Γένους, ὡς ὁ Ἡπειρώτης Ἰωάσαφ ὁ ἀπὸ Ἀδριανουπόλεως Πατριάρχης ὁ Μεγαλοπρεπῆς παρὰ τῷ Ζυγομαλά, και Ἱερεμίας Β' ὁ τρανός, ὅστις Πατριάρχης ὦν ἐσπούδαζεν διαλεκτικὴν, ἠθικὴν και ρητορικὴν. Πιθανὸν λοιπὸν και ὁ Ἰωαννίνων Κλήμης νὰ ἤκουσεν ἀκαδημαϊκῶς μαθήματα παρὰ τῷ Βησσαρίωνι· ἀλλὰ τὰ ὑπὸ τοῦ Ἀραβαντινοῦ λεγόμενα εἶναι τοῦτ' αὐτὸ μυθεύματα. Ἄλλως τε ὁ Κλήμης ἐγεννήθη ἐν Χίῳ και ἡ Σχολὴ τῆς Χίου δὲν ὑστέρει τῶν ἄλλων σχολῶν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης· ἀφεύκτως δὲ θὰ ἐφοίτησεν εἰς τὴν σχολὴν ταύτην ὁ Κλήμης, ὅστις διετέλεσε και Πρωτοσύγκελος τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας πρὶν ἀρχιερατεύσει.

Ἀσφαλῶς Κλήμης ὁ Ἰωαννίνων δὲν ἦτο ὀψιμαθής· πρὸ πολλοῦ ἔχαιρε φήμην λογίου· ὁ πολὺς δὲ Ἀέλεξανδρος ὁ Μαυροκορδατός ὁ ἐξ ἀπορρήτων γράφων πρὸς αὐτὸν τὸν ἐκάλει «λογιώτατον» και διὰ μεγάλης φιλίας και τιμῆς περιέβαλλε. «Κἂν γράφω τοίνυν, ἔγραφε τῷ Κλήμεντι, ὁ πρὸς Αὐτὴν ἔρωσ ὑπαγορεύει μοι τὰ γράμματα κἂν ὑπὸ φροντίδων τινῶν σιωπᾶν ἀναγκάζομαι, οὐδὲν ἔλαττον· μέντοι γὰρ ἐπὶ μέσης ψυχῆς ἐγκεκολαμμένην φέρω τὴν εἰκόνα τῆς περισπουδάστου μοι κεφαλῆς, διὰ στόματος ἔχω τὸ χρυσοῦν αὐτῆς ὄνομα, ἐπαινέτης εἰμὶ τῶν ἀρετῶν αἷς δορυφορεῖται και περιστέφεται· εἰς τοῦπιόν παρέξομαι ἑμαυτὸν πειθήνιον τοῖς ὑμετέροις βουλευμασι και συχνάκις μετὰ χαρᾶς λήψομαι γραφίδα ἵνα τῇ ἐρασμιωτάτῃ μοι χαρίσωμαι»· και τέλος προστίθησιν «Ἐρρωσο Ἱερὰ κεφαλῇ και ἀντιφίλει τὸν θερμῶς Σὲ φιλοῦντα»⁵.

¹) Ἐνθα ἀνωτέρω σελ. 225.

²) Σάθα Μεσαιωνικὴ βιβλιοθήκη τόμ. Γ' σελ. 408.

³) Ἀνάλεκτα Ἱεροσολυμιτικῆς σταχυλογίας Π. Παπαδοπούλου Κεραμέως τόμος Β' σελ. 376.

⁴) «Ἐκκλησ. Ἀλήθεια», τόμ. Δ' σελ. 166.

⁵) Ἐπιστολάριον σελίς 280.

Ὁ δὲ Δημήτριος Προκοπίου ἀπαριθμῶν τοὺς λογίους τῆς ἐποχῆς αὐτοῦ συγκαταλέγει μετ' αὐτῶν καὶ τὸν ἐκ Χίου Κλήμεντα Ἰωαννίνων «ὡς εἰδήμονα τῆς Ἑλλην. γλώσσης, ἔμπειρον τῶν θείων γραφῶν καὶ κήρυκα τοῦ Εὐαγγελίου». Ὅτε δὲ τῷ 1695 μεταξὺ τῶν λογιωτάτων Ἰωαννιτῶν διδασκάλων Γεωργίου Σουγδουρῆ καὶ Βησσαρίωνος Μακρῆ, ἀνεφύη ἡ ἔρις εἰς τὸ περὶ τῆς θείας οὐσίας καὶ ἐνεργείας ζήτημα ὃ Ἰωαννίνων Κλήμης οὐχι ὡς ὀψιμαθῆς ἀλλ' ὡς ἐπιστήμων θεολόγος συνηγωνίζετο μετὰ τοῦ Βησσαρίωνος. Ἐξ ὧν τούτων πειθόμεθα ὅτι τὰ ὑπὸ τοῦ Ἀραβαντινοῦ λεγόμενα εἶναι ἀνυπόστατα καὶ ἀπροσδιόνυσα.

Ὁ Ἀραβαντινὸς νομίζομεν ὅτι σφάλλεται καὶ εἰς τὸν χρόνον τῆς ἀποβιώσεως τοῦ Κλήμεντος ὀρίζων αὐτὸν κατὰ τὸ 1714. Ἴσως ὁ Κλήμης ἦν ἐν τῇ ζωῇ τὸ 1716 διότι κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο εὕρισκομεν ἐπιστολὴν αὐτοῦ πρὸς τὸν πρωτόπαπαν Κερκύρας Ἀναστάσιον Αὐλωνίτην ².

Ὁ Ἀλεξούδης μετὰ τὸν Κλήμεντα ἔχει Μελέτιον τὸν Γεωγράφον, ὁ Μυστακίδης ἐπίσης καὶ ὁ Ἀραβαντινός, ὅστις «ἀποβιώσαντος, λέγει, τῷ 1814 τοῦ Μητροπολίτου Κλήμεντος τοῦ Χίου ὑπεψηφίσθη κατ' αἰτησίαν τῶν Ἰωαννιτῶν ὁ Ἀθηνῶν Μελέτιος ὁ Γεωγράφος, ἀλλὰ βραδύνοντος τούτου ἵνα μεταβῇ εἰς Κωνσταντινούπολιν ἔνεκα τῆς εἰς Λάρισσαν ἐπισυμβάσης ἀσθενείας αὐτοῦ ἐψηφίσθη ἀντ' αὐτοῦ Μητροπολίτης Ἰωαννίνων Ἱερόθεος ὁ Ῥάπτης» ³. Ἀναντιρρήτως ὁ Γεωγράφος Μελέτιος οὔτε ἐψηφίσθη οὔτε διετέλεσέ ποτε Μητροπολίτης Ἰωαννίνων ⁴.

Ἀναμφιβόλως ὁ Κλήμης ὑπῆρξεν εἰς τῶν διαπρεπεστέρων μητροπολιτῶν τῶν Ἰωαννίνων φρονῶ δὲ ὅτι τὸ Οἴκουμεν. Πατριαρχεῖον τιμῆς ἔνεκεν ἐπέτρεψεν αὐτῷ ἵνα κατέχη τὴν ὑπερέχουσαν θέσιν τοῦ Ἀγκύρας κατὰ τὰς ἐν Κωνσταντινουπόλει διαμονὰς αὐτοῦ ὡς συνοδικοῦ, διότι ἐν τινι χειρογράφῳ τῆς μονῆς Καστρίτσας ὁ Ἰωαννίνων Κλήμης λέγεται «Ὑπέρτιμος καὶ Ἐξαρχος Κερκύρας καὶ τὸν τόπον ἐπέχων τοῦ Ἀγκύρας» ⁵.

Ὡς φαίνεται ὁ Κλήμης διετέλεσε Μητροπολίτης Ἰωαννίνων ἐπὶ 36 ἐν ὄλῳ συνεχῇ ἔτη. Ἀλλ' ἄρα γε ἡ μακρὰ αὕτη ποιμαντορία δὲν διεσπάσθη; οὐδεὶς μᾶς ἀναφέρει περὶ προσωρινῆς ἀποχωρήσεως αὐτοῦ ἐξ Ἰωαννίνων. Ἐν τούτοις τελευταίως ἀπηντήσαμεν μίαν εἰδησίην ἡ ὁποία μᾶς ἐμβάλλει εἰς δισταγμούς. Εἰς τὸν πεντακοσιοστὸν τριακοστὸν τρίτον κώδικα τῆς ἐν Ἱεροσολύμοις Πατριαρχ. Βιβλιοθήκης ὑπάρχει ἡ ἀκόλουθος σημείωσις: «1699 Ἀπριλίου 2 τετέλεσται ὁ Μακαρίτης διδάσκαλος Βησ-

¹) Σάθα Μεσαιων. βιβλιοθήκη Τ. Γ. σελ. 489.

²) Ἱστορία Ἐκκλησίας Κερκύρας Σ. Παπαγεωργίου σελ. 108.

³) Χρονογραφία Ἡλείου Β. Τ. 226.

⁴) Καὶ ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν Χρυσόστομος λέγει ὅτι τῷ 1703 ὁ Μελέτιος ἐξ Ἰωαννίνων μετετέθη εἰς Ἀθήνας Ἐγκυκλοπαιδεία Δρανδάκη Τ. Β, σελ. 185.

⁵) «Νέος Ἑλληνομνήμων» τόμος 11ος, τεύχος Α Β, σελ. 51.

σαρίων ἡμέρα τῆς Βαϊφόρου, ὥρα 3 τῆς ἡμέρας (ὁ θάνατος δὲ αὐτοῦ ἦν καταρροή), ὅστις τὸ Σαββαίον ἑσπέρας ἦν ὑγιῆς καὶ εἰσῆλθεν ἐν τῷ ναῷ κατὰ τὴν τάξιν. Ἐρχόμενος δὲ ὁ Ἱερόθεος ἐπρόσταξεν αὐτὸν ὅπως κάθηται ἐν τῷ αὐτοῦ (τοῦ Βησσαρίωνος) θρόνῳ, καὶ τὸ ταχὺ τὴν Κυριακὴν ἀνέστη ὅπως ὑπάγη ἐν τῇ Μητροπόλει καὶ μετανοῶν ἀρχισε ἐν τῇ ἑαυτοῦ οἰκίᾳ ψάλλειν τὸν Πολυέλαιον καὶ φθάσασα αὐτὸν ἡ καταρροὴ ἔπεσε χαμαί, ἦν δὲ ὥρα 8ῃ τῆς νυκτός. Αἰωνία ἡ μνήμη αὐτοῦ. Διὰ χειρὸς Δημητρίου Γλυκῦ.

Τὸ βιβλίον ἐκ τε τῆς σημειώσεως ταύτης καὶ ἐξ ἄλλης φαίνεται ὅτι ἦν κτήμα τοῦ Δημητρίου Γλυκῦ λογίου Ἰωαννίτου· ἀλλὰ τίς οὗτος ὁ Ἱερόθεος ὅστις ἐπρόσταξεν τὸν Βησσαρίωνα νὰ καθίσῃ; Ἀναμφιβόλως ὁ Ἀρχιερεὺς, διότι μόνον Ἀρχιερεὺς ἠδύνατο νὰ προστάξῃ ἱερέα καὶ δὴ ἱερέα ὡς τὸν Βησσαρίωνα. Νὰ ὑποθέσωμεν λοιπὸν ὅτι πρὸς καιρὸν ὁ Κλήμης ἀπεσύρθη ἐξ Ἰωαννίνων καὶ ἀντ' αὐτοῦ ἐστάλη ὁ Ἱερόθεος; καὶ ὅτι πάλιν μετ' ὀλίγον ἐπανῆλθεν εἰς Ἰωάννινα ἀρχιερατεύων μέχρι τοῦ θανάτου αὐτοῦ, μετὰ τὸν ὁποῖον ἐστάλη καὶ πάλιν ὡς μητροπολίτης ὁ Ἱερόθεος; Τοῦτο ἴσως συνέβη. Τούτου δὲ δεκτοῦ γενομένου ἀνάγκη νὰ ὀρίσωμεν τὴν παῦσιν τοῦ Κλήμεντος μετὰ τὸ ἔτος 1697, καθ' ὃ, ὡς εἶδομεν, ἐτέλει συνοδικὸς ἐν Κωνσταντινουπόλει μέχρι, τὸ πολὺ, τοῦ 1704, ὅτε καὶ πάλιν εὐρίσκομεν αὐτὸν ὡς μητροπολίτην Ἰωαννίνων ἐν τῇ Βασιλευσίᾳ. Ὅπως πότ' ἂν ἦ τὸν Κλήμεντα διεδέχθη ὁ Ἱερόθεος.

Ἱερόθεος ὁ Ῥάπτης (1716—1735).

Πιθανῶς ἡ ἀρχιερατεία αὕτη τοῦ Ἱεροθέου νὰ εἶναι δευτέρα. Ὁ Ἱερόθεος ἐπὶ πολλὰ ἔτη εὐρίσκετο εἰς διενέξεις μετὰ τῶν ἀρχόντων τῶν Ἰωαννίνων ἔνεκα τῶν αὐλικῶν λεγομένων χρεῶν, δις δὲ ἐστάλησαν ἑξαρχοὶ εἰς Ἰωάννινα πρὸς διευθέτησιν τοῦ ζητήματος, τῷ 1722 ὁ Λαρίσης Γαβριὴλ καὶ τῷ 1729 ὁ Δριῦνουπόλεως Στέφανος¹. Τῷ 1721 ὁ Ἱερόθεος ὑπογράφει πατριαρχικὸν ἔγγραφον περὶ τῆς μονῆς Λυγγιάδων εὐρισκόμενος ἐν Κωνσταντινουπόλει².

Ὁ Ἱερόθεος «κατὰ τὸ χρονικὸν» ἀπεβίωσε τῷ 1735 Δεκεμβρίου 22 ὥρα 8 τῆς νυκτός. Ὁ Μυστακίδης, ὅστις τὸν Ἱερόθεον θέλει ἀρχιερατεύσαντα ἀπὸ τοῦ 1714 ἕως τοῦ 1722, θέτει τὸ 1728 ὡς μητροπολίτην Ἰωαννίνων τὸν Νήφωνα, ἀλλὰ, κατὰ τὴν συνήθειάν του, δὲν μᾶς ἀναφέρει πόθεν ἔχει τὴν πληροφορίαν ταύτην, ὥστε αὕτη παραμένει ἀνευ σημασίας.

¹) Ἀραβαντ. χρονογρ. τῆς Ἡπειρου Τ. Β. σελ. 226.

²) Καὶ τὸ ἔγγραφον τοῦτο ἀπόκειται παρὰ τῷ Καθηγητῇ κ. Χρ. Σούλη.

Γρηγόριος τὸ α' (1736—1767).

Κατὰ τὸ «χρονικὸν» ὁ «Γρηγόριος ἐχειροτονήθη 'Ιωαννίνων τῇ 5 'Ιανουαρίου 1736 καὶ ἦλθεν εἰς τὸν αὐτοῦ θρόνον ἔτει 1736 'Απριλίου 11 ἡμέρα Κυριακῇ. Ἐρχομένου δὲ αὐτοῦ διὰ τῶν μονοξύλων ἔδραμεν ὁ λαὸς καὶ τὸν ἐδέχθη μὲ μεγάλην πομπήν». Ἐπὶ Νεοφύτου τοῦ σι' τῷ 1736 ὁ 'Ιωαννίνων Γρηγόριος ὑπογράφει πατριαρχικὴν πράξιν¹. Ὁ Ἄλεξούδης θέλει τὸν Γρηγόριον ἐξωσθέντα τῷ 1742 καὶ παραπέμπει εἰς τὴν «Χρυσσαλίδα» καὶ τὰς Κανονικὰς διατάξεις τοῦ Μ. Γεδεών². Ἐν τούτοις τὸν Γρηγόριον τὸ ἔτος 1742, ὡς καὶ τὸ 1744 εὐρίσκομεν συνοδικὸν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀκριβῶς ὅπου παραπέμπει ὁ Ἄλεξούδης. Κατὰ τὸν 'Ιωάννην Βελουῦδον, ὁ Γρηγόριος ἀρχιεράτευσε ἀπὸ τοῦ 1736—1766³. Ὁ Ἄλεξούδης τῷ 1769 ἔχει τὸν Νεόφυτον παραπέμπων εἰς τὸ ἄχρηστον δοκίμιον τοῦ Ἄρτης καὶ Πρεβέζης Σεραφεῖμ. Νεόφυτον τὸν Σιναίτην ἔχει καὶ ὁ Ἀραβαντινὸς τῷ 1770, ἀλλὰ τῷ 1769—1770, ὁ Ἄλεξούδης γράφει τὸν Γρηγόριον ἀρχιερατεύοντα τὸ β', καὶ πάλιν τῷ 1770 τὸν Γαβριὴλ καὶ τῷ 1776 τὸν Γρηγόριον, «ἴσως, λέγων, ὁ ἄνω καὶ τελευτᾷ» κυριολεκτικῶς σύγχυσις. Ἄν Νεόφυτος ὁ Σιναίτης ἀρχιεράτευσεν ἐν 'Ιωαννίνοις, ἀγνοοῦμεν περὶ αὐτοῦ δὲν ἔχομεν οὐδεμίαν ἀξιόπιστον μαρτυρίαν. Γνωρίζομεν μόνον ἀσφαλῶς ὅτι ἀπὸ τοῦ 1767 Μητροπολίτης 'Ιωαννίνων ἦτο Γαβριὴλ ὁ Σμυρναῖος.

Γαβριήλ (1767 — 1771).

Κατὰ τὸ ἔτος 1767 Μητροπολίτης 'Ιωαννίνων ἐξελέγη ὁ Γαβριήλ ἀπὸ τῆς Ἐπισκοπῆς Μοσχονησίων. Τὸ ἔτος τοῦτο ἐν Κων/πόλει εὐρισκόμενος ὑπογράφει ὡς 'Ιωαννίνων ἐπὶ τοῦ Πατριαρχοῦ Σαμουὴλ συνοδικὴν πράξιν περὶ τῆς ἐν Ὀλύμπῳ Μονῆς τοῦ Ἁγίου Διονυσίου⁴. Περὶ τοῦ Γαβριήλ Σέργιος ὁ Μακραῖος λέγει ὅτι ἦν Σμυρναῖος καὶ Σύγγελος τοῦ Μητροπολίτου Σμύρνης Νεοφύτου καὶ ὅτι ἐγένετο κατ' ἀρχὰς ἐπίσκοπος Μοσχονησίων «καὶ καλῶς οἰκονομήσας τὰ τῆς Ἐπισκοπῆς, ἐπεὶ τῶν 'Ιωαννίνων ἡ μητρόπολις χρέεσιν ὑπερμεγέθεσι κατεπονείτο καὶ δυσδιοίκητος ἦν εἰς ταύτην ἀποσταλεῖς καὶ τῇ περιούσῃ πρᾶσσει τοὺς δεινοὺς ἀπαιτητὰς καταμαλάξας καὶ διοικήσας πρὸς καιρὸν, τῆς Πελοποννήσου ἀναστάτου γενομένης καὶ τῶν ἐκεῖ ἀρχιερέων τῶν πλείστων ἐκπεφευγόντων εἰς τὴν τῶν Παλαιῶν Πατρῶν Μητρόπολιν μετατίθεται».⁵

¹) Ἄνάλεκτα Ἱεροσολυμιτικῆς βιβλιοθήκης Α. Π. Κεραμέως τόμος Α'. σελ. 531.

²) «Χρυσσαλὶς» ἔτος 15 σελ. 183. Κανονικαὶ διατάξεις τόμος Α' .σελ. 229—240.

³) Ἡ ἐν Βενετίᾳ Ἑλλήν. ἀποικία σελ. 197.

⁴) «Γρηγόριος Παλαμᾶς» ἔτος 4, τεύχος ΜΘ', σελ. 19.

⁵) Σάθα, Μεσ. βιβλ. Τ. Γ'. σελ. 337.

Καὶ ὁ Δημ. Προκοπίου «Γαβριήλ, λέγει, Σμυρναῖος ἀνὴρ εἰδήμων τῆς Ἑλλην. γλώσσης καὶ τῶν ἱερῶν γραφῶν ἔμπειρος, θερμὸς ἔραστὴς τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἀκολουθίας καὶ τάξεως ἐσπούδαζε τὰς θείας γραφὰς καὶ τὰ τῶν ἁγίων πατέρων τῆς ἐκκλησίας συγγράμματα, ἐξ ὧν ἀρνούμενος φιλοπόνως ψυχωφελεῖς διδασκαλίας, ἐδίδασκε μετὰ πολλοῦ ζήλου καὶ ἀγάπης τὸν Χριστεπώνυμον λαόν»¹. Ὁ Γαβριήλ κατὰ Ἀπρίλιον τοῦ 1771 ἐξελέγη Παλαιῶν Πατρῶν καὶ τῷ 1781 Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης.

Γρηγόριος τὸ β'. (1771—1776).

Μετὰ τὸν Γαβριήλ, ἔλλείπει ἄλλων πηγῶν, θὰ ἀναγκασθῶμεν νὰ δεχθῶμεν μετὰ τοῦ Ἀραβαντινοῦ τὸν Γρηγόριον, τὸ β' ἀρχιερατεύσαντα μέχρι τοῦ 1776, ὅτε καὶ ἀπεβίωσε κατὰ τὸν αὐτὸν χρονογράφον.

[Ἱερόθεος (1776).

Παραδόξως κατὰ τὸ ἔτος 1776 ἀπαντῶμεν μητροπολίτην Ἰωαννίνων Ἱερόθεον²].

Παῖσιος (1776—1780).

Τὸν Παῖσιον ἀπαντῶμεν Μητροπολίτην Ἰωαννίνων κατὰ Ἰανουάριον τοῦ 1776³. φαίνεται δὲ ὅτι παρέτεινε τὴν ἀρχιερατείαν αὐτοῦ μέχρι τοῦ 1778 καὶ ὄχι μέχρι τοῦ 1777, ὡς γράφει ὁ Ἀλεξούδης, διότι εἰς τὸν ἐν Ἀραχωβίτση ναὸν τῶν ἁγίων Πέτρου καὶ Παύλου ἀναγινώσκομεν τὴν ἐξῆς ἐπιγραφὴν: «ἱστορήθη ὁ Νάρθηκας κατὰ τὸ αἴψον κατὰ μῆνα Μάρτιον ἀρχιερατεύοντος τοῦ κ. Παΐσιου»⁴, ἴσως δὲ καὶ πέραν τοῦ 1778, πιθανῶς μέχρι τοῦ 1780.

Μακάριος (1780—1799).

Κατὰ τὸν Ἀραβαντινὸν Μακάριος ὁ Γανοχωρίτης «φαίνεται ἀρχιερατεύσας τῷ 1789—1798». Κατὰ τὸν Ἀλεξούδην 1783—1799 καὶ κατὰ τὸν Μυστακίδην τῷ 1789—1795, ὅστις ἐπίσης σημειοῖ ὅτι ὁ Μακάριος ἔδρασε σχολεῖα. Ἐν τούτοις ἡμεῖς τὸν Μακάριον ἀπαντῶμεν μητροπολί-

¹) Σάθα, Μεσαίων. βιβλιοθήκη Τ. Γ', σελ. 482.

²) «Ἐκκλησ. Ἀλήθεια» ἔτος 8ον Τ. Η. 1887—1888 σελ. 218 πάντως ἐσφαλμένως ἀντεγράφη, διότι κατ' ἄλλην ἀνάγνωσιν τῆς αὐτῆς σημειώσεως ἀναφέρεται Παῖσιος.

³) «Ἐκκλησ. Ἀλήθεια», Η' 1887, σελ. 218.

⁴) Ἐπετηρὶς Βυζαντινῶν Σπουδῶν ἔτος Β' σελ. 328.

την Ἰωαννίνων ἀπὸ τοῦ 1781. Ἐν τῇ ἐν Χρυσοβίτῃ ἐκκλησίᾳ τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου ὑπάρχει ἡ ἀκόλουθος ἐπιγραφή: «Ἰστορήθη θ-
ναὸς οὗτος κατὰ τὸ 1781 κατὰ μῆνα Ἰούνιον 29 ἐπὶ τῆς ἀρχιερατείας
ἀγίου Ἰωαννίνων κ. Μακαρίου»¹, κατὰ δὲ τὸν Ἰωάννην Βελούδον τῷ
1786 ὁ Μακάριος ἦν Ἰωαννίνων². Ἀλλὰ καὶ τὸ 1787 ἐπὶ τῆς πα-
τριαρχείας Προκοπίου ὁ Μακάριος ἦν συνοδικὸς ὑπογράφων τὸ πρὸς
τὸν Παροναξίας Νεόφυτον πατριαρχικὸν γράμμα· ὥστε Ἀραβαντινὸς καὶ
Μυστακίδης σφάλλονται τοποθετοῦντες τὸν Μακάριον εἰς Ἰωάννινα μόνον
ἀπὸ τοῦ 1789.

Ὁ Μακάριος ἐπίσης κατὰ τὸ ἔτος 1797 ἦτο συνοδικός, λαβὼν μέρος
εἰς τὴν ἐκλογὴν τοῦ Πατριάρχου Γρηγορίου τοῦ Ε' ³. Ἐπίσης ἐπιγραφή
ἐν τῇ μονῇ Βυλίζης Καλαρρυτιῶν ⁴ δηλοῖ ὅτι κατὰ τὸ 1797 μητροπο-
λίτης Ἰωαννίνων ἦν ὁ Μακάριος. Κατὰ Ἀπρίλιον τοῦ 1799 ὁ Μακάριος
μετετέθη εἰς τὴν μητρόπολιν Π. Πατρῶν, διότι ὁ σατράπης Ἰωαννίνων
(Ἀλῆ Πασσᾶς) ἐξεμάνη κατ' αὐτοῦ· Ὁ Καισάριος Νταπόντε λέγει περὶ
τοῦ Μακαρίου: «Κατὰ μὲν οὖν Ἰωαννίνων Μακαρίου ἐξεμάνη ὁ ἐκεῖ
δεινὸς σατράπης ἢ τύραννος καὶ τοῦτον ἀπαγαγεῖν ἐζητήσατο, τὰ Ἰωάν-
νινα τῷ Ἄρτις ὑπαγαγόντα. Τὸν δὲ Π. Πατρῶν οἱ Πατριεῖς ἐγκαλοῦν-
τες ἀπεπέμποντο. Πρὸς μὲν οὖν τῇ βίᾳ τοῦ δεινοῦ τυράννου τῶν
Ἰωαννίνων μὴ δυνάμενοι ἀντισχεῖν οἱ ἐνδημοῦντες ἐνταῦθα Ἀρχιερεῖς,
εὐθὺς σῶον ἀπολαβεῖν τὸν συνάδελφον ἐφρόντισαν, τὸν Εὐρίπου Ἱερό-
θεον Μητροπολίτην ἀναδείξαντες καὶ Ἐξαρχον καὶ Βασιλικὸν Τσαούσην
ἀποστείλαντες μετὰ ἱκετευτικῶν γραμμάτων παρέλαβον τὸν Μακάριον, χρή-
μασι πολλοῖς τὸ ζῆν ἀνταλλάξαντα.

Πρὸς δὲ τοὺς Πατριεῖς ἀντηγωνίζοντο ἀδίκους τὰς ἀναφορὰς αὐτῶν
ἀπελέγχοντες· ὡς δὲ ἐπέμενον καὶ πρὸς τοὺς κρατοῦντας κατίσχυον δια-
βάλλοντες τὸν αὐτοῖς Ἀρχιερέα καὶ πάντα τρόπον ἠρεμεῖν οὐκ ἤθελον
τὴν ὀργὴν τῶν κρατούντων ἐρεθίζοντες, ἵνα μὴ καί τι χεῖρον αὐτῷ ἐπι-
συμβῇ, ἐγνώσαν ἀποστῆναι καὶ τὸν ἀπὸ Ἰωαννίνων Μακάριον Μητρο-
πολίτην Π. Πατρῶν ἀνεδείξαντο» ⁵.

Ὁ Μακάριος τῷ 1806 ἐξελέγη Κυζίκου. ⁶

¹) Ἐνθα ἀνωτέρω.

²) Ἡ ἐν Βενετίᾳ Ἑλλην. ἀποικία.

³) «Ἐκκλησ. Ἀλήθεια» τόμος Β', σελ. 278.

⁴) «Δελτίον Ἱστορικῆς καὶ Ἐθνολογικῆς Ἑταιρίας», ἔτος Δ', σελ. 354.

⁵) Μεσαιων. βιβλιοθήκη Σάβα, τόμος Γ', σελ. 398.

⁶) Ἐν τινὶ ἐπιγραφῇ τῆς μονῆς τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου ἐν τῇ Νήσῳ κατὰ τὸ ἔτος
1789 ἀναφέρεται Μητροπολίτης Ἰωαννίνων Γρηγόριος· μήπως ἡ ἀρχιερατεία τοῦ
Μακαρίου διεσπᾶσθη ἐν τῷ μεταξὺ ἀρχιερατεύσαντος τοῦ Γρηγορίου καὶ πάλιν ἐπα-
νεληθόντος τοῦ Μακαρίου εἰς Ἰωάννινα;

Ἱεροθέος (1799 — 1810).

Περὶ τοῦ Ἱεροθέου ἀποβιώσαντος κατὰ τὸ ἔτος 1810 ἐν ἐκτάσει ἔγραψε Περικλῆς ὁ Ζερλέντης, ὥστε ἡμεῖς κρίνομεν περιττὸν νὰ ἐπαναλάβωμεν ἐνταῦθα τὰ αὐτὰ¹. Ἐπὶ τοῦ Ἱεροθέου ἐν ἔτει 1808 μηνὶ Ἰουνίῳ ὑπὸ τοῦ πατριαρχοῦ Γρηγορίου τοῦ Ε' τὸ δεύτερον πατριαρχεύοντος ἦνῶται ἡ μητρόπολις Ναυπάκτου καὶ Ἄρτης μετὰ τῆς μητροπόλεως Ἰωαννίνων, κατ' αἰτησὶν τοῦ Ἀλῆ πασσᾶ, μετὰ τινα ὅμως ἔτη ἐπανῆλθε καὶ πάλιν ἡ ἀρχαία τάξις². Ἐν τούτοις ὅλως ἀταλαιπωρήτως ὁ ἐλλόγιμος Ἡλίας Ἀλεξανδριδῆς δημοσιεύων ἀπὸ τινος εἰς τὴν «Ὁρθοδοξίαν» μελέτην ὑπὸ τὸν τίτλον «Πρόεδρος» «Τὸν Τόπον ἐπέχων»³, κατὰ τὰ ἔτη 1809—1813 θεωρεῖ τὴν μητροπόλιν Ἰωαννίνων μὴ ἔχουσαν ἀρχιερέα καὶ «ὁ Ἄρτης, λέγει, Ἱεροθέος (1809—1810) καὶ ὁ τούτου διάδοχος Γαβριήλ (1810—1813) ἐπισκέπτοντο ἐξαρχικῶς, ἐκκλησιαστικῇ ἀδείᾳ, τὴν ἐπαρχίαν Ἰωαννίνων στερουμένην γνησίου ποιμένος καὶ ἐξετέλουν ἐν αὐτῇ πάντα τὰ γνησίου ποιμένος καθήκοντα καὶ Ἱερατικὰ χρέη»· ἀτυχῶς οὕτω πάντοτε ἀταλαιπωρήτως γράφεται ἡ ἱστορία ἡμῶν.

Περὶ τοῦ Ἱεροθέου ἔχομεν νὰ προσθέσωμεν καὶ κάτι ἄλλο. Ὁ Π. Χιώτης εἰς τὰ «Ἱστορικά Ἀπομνημονεύματα Ἐπτανήσου»⁴ γράφει ὅτι ὁ Ἰωαννίνων Ἱεροθέος μετὰ δύο ἄλλων Ἀρχιερέων κατ' ἐντολὴν πατριαρχικὴν ἦλθεν εἰς Κερκύραν νὰ χειροτονήσῃ τὸν πρῶτον μητροπολίτην Κερκύρας· τέως πρωτόπαπαν Χαλικιόπουλον Μάντζαρον· πρὶν ὅμως χειροτονηθῆ οὗτος ἀπεβίωσεν ὑπέργηρος τῇ 3 Ἰουλίου 1799. Ἀντ' αὐτοῦ ἐξελέγη ὁ Πέτρος Βούλγαρης... ὁ Ἰωαννίνων ὅμως Ἱεροθέος ἀπὸ τῆς πρώτης ἀφίξεώς του ἐγλίχετο τῆς ἐπισκοπῆς καὶ συνήργησεν ἐν τῷ Πατριαρχείῳ Κων/πόλεως νὰ μὴ ἐκυρωθῆ ἡ ἐκλογὴ τοῦ Βούλγαρη διότι ἦτο ἐγγαμος... Καὶ οὗτος μὲν ἐπὶ τέλος παρητήθη τῆς ὑπεψηφιοῦτος, ὁ δὲ μητροπολίτης Ἰωαννίνων Ἱεροθέος ἀπέστειλεν εἰς τὰ Πατριαρχεῖα τὸν διάκονόν του ἐνεργῶν νὰ λάβῃ τὴν ἐπισκοπὴν Κερκύρας ἀντὶ τοῦ παραιτηθέντος... Ἀλλ' ὅτε πάλιν τῇ 9 Φεβρ. 1800 ἐξελέγη Δωρόθεος ὁ Τσιγάλας, παροργισθεὶς ὁ Ἰωαννίνων Ἱεροθέος διὰ τὴν ψηφοφορίαν αὐθις ἐνήργει παρὰ τῷ Πατριαρχείῳ ὅπως ἀκυρωθῆ ἡ ἐκλογὴ... ἀλλ' ἀπέτυχε κτλ.

Τὰ αὐτὰ ἀναγράφει καὶ ὁ Σπυρίδων Κ. Παπαγεωργίου εἰς τὴν «Ἱστορίαν τῆς Ἐκκλησίας Κερκύρας»⁵, ὅπου ἐσφαλμένως ἀντὶ Ἱεροθέου γράφει

¹) «Νέος Ποιμὴν» Πατριαρχ. Κωνσταντινουπόλεως, ἔτος Γ', τεῦχος Ζ' Ἐκκλησ. Ἀλήθεια» Τόμος Γ', σελ. 808.

²) «Νέος Ποιμὴν», ἐνθα ἀνωτέρω σελ. 409.

³) «Ὁρθοδοξία» ἔτος Β', τεύχ. 20, σελ. 344, ἐν Κωνσταντινουπόλει 1927.

⁴) Τόμος 6ος ἐκδόσις 1887 σελ. 169.

Σελίς 125.

Δωροθέου. Ἄλλ' ἀμφιβάλλομεν ἂν τὰ περὶ Ἱεροθέου λεγόμενα εἶναι ἀληθῆ· ὁ Ἰωαννίνων Ἱερόθεος μόλις ἐκλεγείσῃ ἢ μᾶλλον μεταστειλῆς ἐξ Εὐρύππου εἰς Ἰωάννινα, ἐπαρχίαν μεγάλην καὶ πλουσιωτάτην, ἔχων ὑπ' αὐτὸν τόσας ἐπισκοπὰς εἶνε ζήτημα κατὰ πόσον ἐγλίχτο τῆς ἀρτισυστάτου μητροπόλεως Κερκύρας. Ἐὰν ὁμως ἀναγνώσῃ τις τὸ καταχθόνιον ἐγγραφοῦν, τὸ ὁποῖον ὁ ἐν Κωνσταντινουπόλει πρέσβυς τῆς Ρωσσίας Τομάρας ἔγραφε πρὸς τὴν Ἑπτανήσιον Γερουσίαν, καὶ τὸ ὁποῖον ἀμφοτέρωθεν οἱ ἱστορικοὶ ἀναφέρουσι, θὰ ἐννοήσῃ πόσον ἐπίβουλος ἦτο ἡ Ρωσικὴ διπλωματία, ἢ ἀείποτε δολία καὶ ἐχθρὰ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, ὥστε θὰ δυσκολευθῆ νὰ πιστεύσῃ ὅσα αὐτὸς κυρίως γράφει περὶ τοῦ Ἰωαννίνων Ἱεροθέου.

Οἱ Γραικοὶ τοῦ φαναρίου», λέγει μεταξὺ τῶσων ἄλλων κακοβούλων κατηγοριῶν ὁ δόλιος διπλωμάτης, «Ἱερωμένοι τε καὶ λαϊκοὶ εἶνε ψευδεῖς ἀδελφοὶ Σας καὶ ἐπίβουλοι φίλοι Σας», καὶ αὐτός, ὁ Ρῶσσος, ἦτο ὁ ἀληθὴς ἀδελφὸς καὶ εὐλικρινὴς φίλος τῶν Κερκυραίων!!!

Γαβριήλ (1810 — 1826)

Κατὰ τὸν Ἀραβαντινὸν ἡ οἰκογένεια τοῦ Γαβριήλ κατήγετο ἐκ Παραμυθίας, τοῦ Γεωργίου Γγάγκα ἀποικήσαντος εἰς Ἰωάννινα¹. Ὁ Γαβριήλ ἦν θεῖος τῆς πολυθρυλῆτου Κυρὰ Φροσύνης, εἶχε δὲ καὶ ἀδελφὸν κληρικὸν ὀνόματι Ἱερόθεον. Ὁ Γαβριήλ κατ' ἀρχὰς ἐξελέγη Γρεβενῶν, εἶτα Λαρίσης καὶ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἱεροθέου Ἰωαννίνων.

Διπλωματικώτατος ἀρχιερεὺς ἠδυνήθη νὰ διατηρήσῃ τὴν θέσιν του, τυραννοῦντος τῆς Ἡπείρου τοῦ περιβοήτου Ἀλῆ Πασσᾶ. Οἱ χρόνοι τότε ἦσαν χαλεποί, οἱ δὲ ἀρχιερεῖς, κατὰ τὴν σύστασιν τοῦ Σωτήρος ἡμῶν «φρόνιμοι ὡς ὄφεις καὶ ἀκέραιοι ὡς αἶ περιστραί», ἐποίμεινον ἐν μέσῳ τῆς σκληροτέρας δουλείας τὸν Χριστεπώνυμον λαὸν διερχόμενον διὰ πυρὸς καὶ ὕδατος, ἵνα ἐξαγάγῳσιν αὐτὸν εἰς ἀναψυχὴν. Τὸν Γαβριήλ ὁ Ἀραβαντινὸς γράφει ἀρχιερατεύσαντα μέχρι τοῦ 1827 ὅτε καὶ ἔτελεύτησε. Τὸ αὐτὸ ἐπαναλαμβάνει καὶ ὁ Μυστακίδης ἀλλ' ἀμφοτέρωθεν σφαλλονται. Ὁ Γαβριήλ ἀπεβίωσε τῷ 1826, εἰς διαδοχὴν δὲ αὐτοῦ ἐξελέγη κατ' Αὐγουστον τοῦ 1826 ὁ Νύσσης Βενέδικτος. Ὁ Ν. Γιαννόπουλος λέγει ὅτι ὁ Γαβριήλ ἐγένετο Ἰωαννίνων κατὰ τὸ ἔτος 1811, διότι κατὰ τὸ ἔτος αὐτὸ ἦν ἔτι Λαρίσης καὶ ὅτι κατὰ τὸ 1811 διεδέχθη αὐτὸν εἰς Λάρισσαν ὁ Πολύκαρπος.²

¹) Χρονογραφία Ἡπείρου Τ. Β' σελ. 265.

²) Ἐπετηρὴς Παρνασσοῦ ἔτος 4ον σελ. 278.

Βενέδικτος (1826 — 1830).

Ὁ Βενέδικτος, κατὰ τὸν Ἀραβαντινόν, Βυζάντιος τὴν πατρίδα, ἀπὸ Νύσσης κατ' Αὐγουστον τοῦ 1826 ἅμα τῷ θανάτῳ τοῦ Γαβριὴλ ἐξελέγη Ἰωαννίνων ¹. Περὶ τοῦ Βενέδικτου λέγει ὁ Μυστακίδης ὅτι ἦτο φιλομαθῆς καὶ καλὸς τοῦς τρόπους· οὗτος εἰς τὸν προηγούμενον κατάλογόν του γράφει τὸ ἔτος 1828 ὡς μητροπολίτην Ἰωαννίνων τὸν Ἰγνάτιον παραπέμπων εἰς τὸν Ἰωάννην Λαμπρίδην. Ἄλλ' ὁ Ἰγνάτιος οὗτος τυγχάνει παντάπασιν ἄγνωστος ².

Ἰωακείμ (1830 — 1835).

Ὁ Ἰωακείμ ἐκ Μελενίκου καταγόμενος κατ' ἀρχὰς μὲν ἐξελέγη Φαναριοφερσαίων, εἶτα τὸν Νοέμβριον τοῦ 1822 Σόφιας καὶ τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1830 Ἰωαννίνων. Κατὰ τι χειρόγραφον τῆς μονῆς Καστρίτης ὁ Ἰωακείμ «ἦτο πλούσιος κατὰ πολλὰ». Ὁ Μ. Παρανίκας τὸν λέγει «Γέροντα ἐλλόγιμον καὶ εὐσεβέστατον» ³. Τῷ 1835 ὁ Ἰωακείμ ἀπεμακρύνθη τῶν Ἰωαννίνων διὰ συνοδικῆς ἀποφάσεως, τῷ δὲ 1845 ἀπεβίωσεν ἐν Μελενίκῳ ⁴.

Ἰωακείμ ὁ ἀπὸ Δριϋνουπόλεως (1835 — 1838).

Ὁ Ἰωακείμ ἦν Χίτος χρηματίας κατ' ἀρχὰς ἀρχιδιάκονος τοῦ μητροπολίτου Ἰωαννίνων, ὃν καὶ διεδέχθη ἐπὶ τοῦ θρόνου. Δὲν διέμεινεν ὅμως ἐπὶ πολὺ εἰς Ἰωάννινα, διότι κατὰ τὸ 1838 διὰ συνοδικῆς ἀποφάσεως ἀπέστη τῆς ἐνεργοῦς ὑπηρεσίας. Τόσον περὶ τοῦ μητροπολίτου τούτου ὅσον καὶ περὶ τοῦ προκατόχου του καὶ τῶν διαδόχων αὐτοῦ θὰ εἴμεθα σύντομοι, διότι ὁ ἐπιθυμῶν νὰ γνωρίσῃ αὐτοὺς ἐκτενέστερον δύναται νὰ ἀνατρέξῃ εἰς τὰ ἀρχεῖα τῆς Ἱ. Μητροπόλεως Ἰωαννίνων.

Ἰωαννίκιος (1838 — 1840).

Οὗτος ἀπὸ Ρεθύμνης τῆς Κρήτης ἐξελέγη Ἰωαννίνων, ἀλλὰ καὶ τούτου ἡ ἀρχιερατεία ὑπῆρξε βραχεῖα.

¹) «Ἐκκλησ. Ἀλήθεια» Τ. Β', σελ. 329.

²) Ἀγαθοεργήματα Β'. 88.

³) Σχεδιάσμα, 52.

⁴) Ὁ Μελενίκου Λεόντιος ἐδημοσίευσεν εἰς τὰ ὑπ' ἀρ. 749 καὶ 750 φύλλα τῆς ἡμερῆδος «Ταχυδρόμος» (12 καὶ 13 Νοεμβρ. 1900) βιογραφίαν τοῦ πρώην Ἰωαννίνων Ἰωακείμ Μελενικίου (=Μελενικῆ), τὴν καταγωγὴν Χίου 1830—1835 καὶ 1840—1845. Ταῦτα κατὰ ἀνακοίνωσιν τοῦ πολυτίμου φίλου κ. Ξενοφ. Α. Σιδερίδου.

Ἰωακείμ τὸ β' (1840 — 1845).

Κατ' Ἀύγουστον τοῦ 1840 ὁ πρῶτον Ἰωαννίνων Ἰωακείμ ὁ Χῖος ἀποκατεστάθη εἰς τὸν θρόνον τοῦ ἀρχιερατεύσας μέχρις Ἀπριλίου 1845 ἐξ ἐξελέγη Κυζίκου ἐπὶ διαδοχῇ τοῦ εἰς τὸν Οἰκουμενικὸν θρόνον ὑψωθέντος Μελετίου. Κατὰ δὲ τὸ 1860 ἀνεδείχθη Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης ὁ Ἰωακείμ ὁ Β', δις πατριαρχεύσας. Τούτου ἀνάστημα ἦτο ὁ μέγας ἐν Πατριαρχίαις καὶ σεπτὸς μου Γέροντας Ἰωακείμ ὁ Γ' διαδεχθεὶς τὸν Γέροντα αὐτοῦ Ἰωακείμ τὸν Β' ἐπὶ τοῦ πατριαρχικοῦ Θρόνου.

Ἰωαννίκιος (1845 — 1854).

Ὁ Ἰωαννίκιος κατήγετο ἐκ Μακρύνου ἐκ τῆς οἰκογενείας Ζάγκου, κατὰ τὸν Μυστακίδην, μαθητεύσας κατ' ἀρχὰς εἰς Νεγάδες παρὰ τῷ Ἀναστασίῳ Σακελαρίδῃ καὶ εἶτα ἐν Αἰγίνῃ παρὰ τῷ κλεινῷ Γενναδίῳ. Τῷ 1854 ἐπαύθη ἐκ τῆς μητροπόλεως Ἰωαννίνων, τῷ δὲ 1856 ἀνεδείχθη μητροπολίτης Κρήτης.

Παρθένιος (1854 — 1869).

Οὗτος προδιεασθεὶς κατὰ Νοέμβριον τοῦ 1854 ἀπὸ Ἐρσεκίου κατήγετο ἐξ Ἡρακλείτσας τοῦ Μυριοφύτου. Τῷ 1869 μετετέθη εἰς Πελαγώνειον

Σωφρόνιος (1869 — 1889).

Σωφρόνιος ὁ Χρησιδῆς τῷ 1889 ἐξελέγη Θεσσαλονίκης.

Γρηγόριος (1889 — 1902).

Γρηγόριος ὁ Καλλίδης ὁ εὐσεβέστατος καὶ καλλιφωνότατος Ἰεράρχης ὁ εἶτα Θεσσαλονίκης καὶ κατόπιν Ἡρακλείας.

Σωφρόνιος τὸ β' (1902 — 1906).

Γεράσιμος ὁ Τανταλίδης (1906 — 1910).

Γερβάσιος ὁ Ὁρολογᾶς (1910 — 1916).

Ἀπεβίωσε τῇ 31 Μαΐου 1914.

Σπυρίδων Βλάχος (1916 —).

Ὁ ἀπὸ Βελλᾶς καὶ Κονίτσας. Τὴν μακρὰν ποιμαντορίαν αὐτοῦ διέκοψεν ἐπὶ μικρὸν ἢ ἐκλογή τοῦ Ἀμασειᾶς Γερμανοῦ.

*) Ἐκκλησ. Ἀλήθεια, Τ. Β' σελ. 846.

Ε.γ.Δ της Κ.τ.Π
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2008

Περὶ τῶν μητροπολιτῶν τούτων τῶν νεωτέρων θὰ ἀσχοληθῶμεν εἰς ἄλλην μελέτην μας ἐπὶ τῇ βάσει τῶν κωδίκων τῆς μητροπόλεως Ἰωαννίνων.

Ὁμολογοῦμεν ὅτι μεθ' ὅσας τὰς προσπάθειάς ἡμῶν ὁ κατάλογος οὗτος τῶν ἐπισκόπων Ἰωαννίνων δὲν εἶναι τέλειος. Πολλὰ χάσματα αὐτοῦ εἰσέτι δὲν ἐπληρώθησαν καὶ πολλὰ ἀνακρίβειαι ἴσως εἰσεχώρησαν ἐν αὐτῷ, διὰ τοῦτο ἴσως προσεχῶς ἐλπίζομεν νὰ ἐπανέλθωμεν ἐπ' αὐτοῦ ἀναμένοντες ἐκ Κωνσταντινουπόλεως τὰς σημειώσεις ἐκ τῆς βιβλιοθήκης τοῦ Ἀγιοταφικοῦ Μετοχίου τοῦ πολυτίμου φίλου κ. Ξενοφῶντος Σιδερίδου.

Ἡ μητρόπολις Ἰωαννίνων παραδόξως ἀπ' ἀρχῆς τῆς συστάσεως αὐτῆς δὲν ἀπέκτησεν, ὡς θὰ ἐνόμιζέ τις, ἑξαιρετικὴν θέσιν μεταξὺ τῶν ἄλλων μητροπόλεων τοῦ Οἴκου τοῦ θρόνου· ἀνυψωθεῖσα ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Ἀδρονίκου Β' ἐξ ἐπισκοπῆς εἰς μητρόπολιν ἐτάχθη εἰς τὴν πεντηκοστὴν τρίτην θέσιν, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἐπὶ αἰῶνας παρέμεινε. Ἐνῶ δὲ ὁ Ναυπάκτου, ἂν καὶ πρωτῶς ἀπώλεσε τὴν ἐφ' ὅλης τῆς Παλαιᾶς Ἡπείρου ἐκκλησιολογικὴν ὑπεροχὴν, διετήρησε τὸν τίτλον αὐτοῦ ὡς «Ἐξαρχος πάσης Αἰτωλίας», ὁ Ἰωαννίνων καθ' ὅλην τὴν βυζαντινὴν περίοδον ἐξηκολούθει νὰ εἶναι ἀπλοῦς ὑπέριμος ἄνευ οὐδενὸς ἑξαρχικοῦ τίτλου· ἐν τούτοις οἱ γράψαντες περὶ τῆς μητροπόλεως Ἰωαννίνων ἐπροθυμοποιήθησαν φιλοτιμούμενοι νὰ ἀποδώσωσιν αὐτῷ ὑπεροχὴν καὶ τίτλους τοὺς ὁποίους ποτὲ δὲν εἶχε.

Οὕτω ὁ Ἀραβαντινὸς εὐρίσκει δυσεξήγητον διατί αἱ ἐπισκοπαὶ τῆς παλαιᾶς Ἡπείρου ἐποπτεύοντο ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας Ναυπάκτου, ἐνῶ ἀπὸ τῆς ἑκτης ἑκατονταετηρίδος ἔδρα τῆς Ἡπείρου ὑπῆρχεν ἡ Νικόπολις, καὶ ὁ Ἐπίσκοπος ἐδικαιοῦτο νὰ ἐποπτεύῃ ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιῶν τῆς ὅλης Ἡγεμονίας καὶ νομίζει ὅτι ἕνεκα βαρβαρικῆς τινος ἐπιδρομῆς γενομένης περὶ τὸν θ' αἰῶνα κατὰ τῆς Νικοπόλεως μειτέθη τότε ἡ Ἡγεμονικὴ ἔδρα εἰς Ἄρταν, καὶ ἐπειδὴ ἡ χώρα τῆς Ἀμφιλοχίας διετέλει ὑπὸ τὴν Ἐκκλησίαν Ναυπάκτου μὴ ἔχουσα ἰδίαν ἐπισκοπικὴν ἀρχήν¹, συνεφελέκυσεν ἡ Ναυπάκτος ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν αὐτῆς ὅσας τὰς ἐπισκοπὰς τῆς παλαιᾶς Ἡπείρου μείναντος ξηροῦ τοῦ μητροπολιτικοῦ τίτλου εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Νικοπόλεως. Καὶ ὅτε πάλιν τὰ Ἰωάννινα ὡς κεντρικωτέρα καὶ ἀξιολογωτέρα πόλις τῆς Ἡπείρου κατέστησαν ἔδρα τοῦ Ἡπειρωτικοῦ θέματος ἢ Ἡγεμονίας μετὰ τὴν παντελῆ καταστροφὴν τῆς Νικοπόλεως ὑπὸ τῶν Βουλγάρων τῷ 1035, τότε καὶ ἡ Ἐκκλησία τῶν Ἰωαννίνων κατέστη μητρό-

¹) Τούναντιον μάλιστα ἡ Ἄρτα πρὸ πολλοῦ ἀνεδείχθη εἰς ἐπισκοπὴν αὐτῶ γινώσκωμεν ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος Μανουὴλ τοῦ Κομνηνοῦ τὸν ἐπίσκοπον Ἄρτης Βασίλειον ὑπογράφοντα μετὰ τοῦ Ναυπάκτου Βασιλείου τὴν κατὰ τοῦ Παντευγένου ἀπόφασιν τῆς Ἐκκλησίας (Πατριακὴ βιβλιοθήκη ὑπὸ Ἰωάννου Σακελλίωνος, σελ. 317).

πολις και προσέλαβε τὸν ἐξαρχικὸν τίτλον, τὸν ὁποῖον ἡ Νικόπολις ἐδικαιούτο νὰ φέρῃ ὡς ἔδρα τοῦ 'Ηπειρωτ. θέματος ¹.

Ὁ δὲ Ν. Γ. Μυστακίδης λέγει και αὐτὸς «τὰ 'Ιωάννινα 'Επισκοπὴ πρότερον πέμπη ὄντα ὑπὸ τὴν 'Αγιοτάτην Μητρόπολιν Νικοπόλεως, ἐν τοῖς μεταγενεστέροις χρόνοις ἐπὶ Βασιλείας 'Ανδρονίκου 1280 ἀνεδείχθη Μητρόπολις, ἐτιμήθη μὲ πολλὰς χάριτας και τίτλον «ὁ 'Ιωαννίνων ὑπερτιμος και 'Εξάρχος πάσης 'Ηπείρου και Κερκύρας» μὲ δώδεκα ἐπισκόπους: τὸν Περιστερᾶς, τὸν Βελλᾶς, τὸν Ἐυροίας και Σωρείας, τὸν Φωτικῆς, τὸν Δρυϊνουπόλεως (γράφει 'Αδριανουπόλεως), τὸν Κοζύλης και Νικοπόλεως, τὸν Ἐλαίας και Πάργας, τὸν Κερκύρας και Λευκάδος» !!!

Και ὁμως ταῦτα πάντα τὰ ὑπὸ 'Αραβαντινοῦ και Μυστακίδου λεγόμενα εἶνε ἀσύστατα και ἀνιστόρητα ἀταλαιπωρήτως ὅλως γραφέντα. Θὰ ἦτο ἔργον μακρὸν και ἀνιαρὸν νὰ ἀναιρέσωμεν μίαν πρὸς μίαν πάσας τὰς ἀνακριθείας ταύτας, ἀλλ' εἶνε ἀνάγκη ὅπως ἀπαξ διὰ παντός καταστήσωμεν πλέον αὐτὰ ἀχρηστα, ἵνα μὴ παραπλανῶσι τοὺς θέλοντας νὰ μελετῶσι τὴν 'Ηπειρωτικὴν 'Ιστορίαν.

Και ἐν πρώτοις διακηρύττομεν ὅτι οὐδέποτε ἡ 'Αρτα ὑπῆρξεν ἔδρα τοῦ 'Ηγεμόνος τῆς Νικοπόλεως. Ὁ στρατηγὸς Νικοπόλεως περὶ τὰ τέλη τοῦ θ' ἢ ἀρχὰς τοῦ ι' αἰῶνος ἢ και βραδύτερον μὴ δυνάμενος νὰ διαμένῃ εἰς Νικόπολιν, ὡς ἐκ τοῦ ἐπισημοῦς τῶν τειχῶν αὐτῆς, μετέφερε τὴν ἔδραν αὐτοῦ εἰς *Ναύπακτον*, πόλιν ὀχυρὰν και παραθαλασσίαν. Ὁ δὲ Μητροπολίτης Ναυπάκτου, ὡς ἦτο ἐπόμενος, ἀντικατέστησε τὸν Νικοπόλεως και ἀπέκτησεν ὑπεροχὴν ἐφ' ὄλων τῶν ἐπισκόπων τῆς 'Ηπείρου. Ἡ 'Αρτα κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἴσως δὲν εἶχεν ἔτι κτισθῆ. Οὐδ' ἀληθεύει ἐπίσης τὸ ὑπὸ τοῦ 'Αραβαντινοῦ και τοῦ Μυστακίδου λεγόμενον ὅτι τὰ 'Ιωάννινα ἀπέβησαν ἔδρα τοῦ 'Ηγεμόνος τῆς Νικοπόλεως μετὰ τὴν καταστροφὴν αὐτῶν ὑπὸ τῶν Βουλγάρων τῷ 1035. Οὐδὲ προσέλαβέ ποτε ὁ 'Ιωαννίνων τὸν ἐξαρχικὸν τίτλον τοῦ Νικοπόλεως, οὐδ' ἐπευφημήθη ποτὲ ὡς ἐξάρχος Κερκύρας και 'Ηπείρου καθ' ὅλην τὴν βυζαντινὴν περίοδον. Τὸν τίτλον τοῦ ἐξάρχου Κερκύρας προσέλαβε μόνον μετὰ τὴν ἄλωσιν, και δὴ εἰς μεταγενεστέρους χρόνους. Οὔτε ὁ Οὐίλλιαμ Μύλλερ, ὡς εἶδομεν, εὔρηται ἐν τῇ ἀκριθείᾳ φρονῶν ὅτι ὁ τίτλος οὗτος λίαν ἐνωρὶς ὑπὸ τῶν βυζαντινῶν αυτοκρατόρων ἐδωρήθη τῇ μητροπόλει 'Ιωαννίνων· ἀλλ' οὔτε ὁ Μουστοξύδης ὅστις νομίζει ὅτι ὑπὸ τοῦ 'Ανδρονίκου τοῦ αυτοκράτορος ἀπενεμήθη εἰς τὸν 'Ιωαννίνων ἡ ἐπιγραφὴ ἐξάρχου Κερκύρας ². Οὔτε οἱ δεχόμενοι ὅτι περὶ τῷ 1394 ὁ 'Ιωαννίνων προσέλαβε τὸν τίτλον τοῦτον, ὡς

¹) Χρονογραφία 'Ηπείρου Β, 282.

²) «Ἑλληνομνημῶν» σελ. 471, ὑπόσημ. 15.

καὶ ἡμεῖς ἐν ἀρχῇ τῆς μελέτης ἡμῶν ἐδέχθημεν ¹. 'Επιμελέστερον ἐρευνήσαντες δὲν εὑρομεν οὐδὲ ἐν πατριαρχικὸν ἔγγραφον τιτλοφοροῦν τὸν 'Ιωαννίνων "Εξαρχον Κερκύρας εἰς ἀρχαιοτέρας ἐποχάς.

'Ο τίτλος τὸν ὁποῖον σήμερον ἔχει ὁ 'Ιωαννίνων ὡς "Εξαρχος πάσης 'Ηπείρου ἐδώροφρήθη αὐτῷ πολὺ βραδύτερον, μόλις κατὰ Μάρτιον τοῦ 1844, ὅτε ἡ μητρόπολις αὕτη ἀνυψώθη εἰς τὸν Γ' θρόνον «διὰ τὸ εἶναι ταύτην καθέδραν ὑπερτάτης 'Ηγεμονίας καὶ Κέντρον πολιτικῆς Κυβερνήσεως τῆς 'Ηπείρου ἀπάσης» ². Οὐδ' ἀληθεύει ἐπίσης τὸ ὑπὸ τοῦ 'Αραβαντινοῦ λεγόμενον ³ ὅτι ὁ 'Ιωαννίνων κατεῖχε μέχρι τοῦ 1842 τὸν ΝΓ βαθμόν, ἀπὸ δὲ τοῦ ἔτους τούτου ὅτε προσηρτήθη εἰς τὰ 'Ιωάννινα καὶ ἡ Βελλὰ ἀνυψώθη εἰς ΙΓ'. 'Εν τῷ Συνταγματικῷ τοῦ Πατριάρχου 'Ιεροσολύμων Χρυσάνθου ὁ 'Ιωαννίνων κατέχει τὴν ΛΑ' θέσιν. Βραδύτερον ἀνυψώθη εἰς τὴν ΙΕ' θέσιν καὶ ἀπὸ τοῦ 1842 εἰς τὸν ΙΓ' θρόνον. Σήμερον ὁ 'Ιωαννίνων κατέχει ἐν τῷ Συνταγματικῷ τὸν ΙΒ' θρόνον.

'Υπὸ τὸν Μητροπολίτην 'Ιωαννίνων ἀπ' ἀρχῆς τῆς ἀνυψώσεως αὐτοῦ ἐτέλουν κατ' ἀρχάς μὲν ὁ Δρυϊνουπόλεως ⁴ καὶ ὁ Βελλᾶς ⁵ καὶ ἔπειτα ὁ Βουθρωτοῦ ⁶ καὶ ὁ Χειμάρρας ⁷, πρότερον διατελοῦντες ὑπὸ τοὺς Βενετούς. Αὗται ἦσαν αἱ μόναι ἐπισκοπαὶ τοῦ 'Ιωαννίνων ⁸. 'Ομολογουμένως δὲ οὐδέποτε διετέλεσαν ὑπὸ τὸν 'Ιωαννίνων ὁ Φοινίκης, ὁ Περιστερᾶς, ὁ 'Αγχιάσμου, ὁ Εὐροίας, ὁ Φωτικῆς, ὁ 'Ελαίας καὶ Πάργας, ὁ Κοζύλης καὶ Νικοπόλεως.

'Επισκοπὴν Περιστερᾶς οὐδέποτε εἶδομεν ἐν 'Ηπείρῳ, μόνον ἐπισκόπους φέροντας τὸν τίτλον τοῦτον ἀπαντῶμεν ὡς βοηθοὺς τοῦ μητρο-

¹) Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου, Αἱ 'Επαρχίαι τοῦ Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως κατὰ τοὺς μέσους χρόνους. «'Εκκλησία» ἀρ. 31—33 σελ. 233.

²) 'Επαρχιακαὶ 'Εκκλησιαὶ Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ Ι. Σοκολῶφ 1905, σελ. 127—138.

³) Χρονογραφία 'Ηπείρου Τ. Β', σελ. 237.

⁴) 'Η Δρυϊνούπολις ἀπὸ τοῦ 1836 προήχθη εἰς μητρόπολιν. «'Εκκλησ. 'Αλήθεια» Τ. Β', σελ. 331.

⁵) 'Η ἐπισκοπὴ Βελλᾶς ἀπὸ τοῦ 1834 ἀνυψώθη εἰς μητρόπολιν, συνενωθείσα δὲ κατὰ τῷ 1842 μετὰ τῆς μητροπόλεως 'Ιωαννίνων ἐπανῆλθε τῷ 1860 εἰς τὴν προτέραν θέσιν τῆς. «'Εκκλησ. 'Αλήθεια» Τ. Β', σελ. 483.

⁶) Βουθρωτοῦ κατ' ἀρχάς, Βουθρωτοῦ καὶ Γλυκέος μετὰ ταῦτα καὶ ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ παρελθόντος αἰῶνος Παραμυθίας ὑπὸ τὸν 'Ιωαννίνων κατὰ τοὺς τελευταίους αἰῶνας ὑποκαίμενος' ἐν ἔτει σωτηρίῳ 1895 ἐπὶ τῆς πατριαρχείας 'Ανθίμου τοῦ ἐν Παραμυθίᾳ ἐπισκοπεύσαντος ἐχειραφετήθη ἀνυψωθείσα εἰς μητρόπολιν.

⁷) Χειμάρρα. Ἡ 'Επισκοπὴ Χειμάρρας πιθανῶς ἀντικαταστήσασα τὴν τῆς 'Αγχιάσμου ἀναφαίνεται κατὰ τὰς ἀρχάς τοῦ δεκάτου αἰῶνος καὶ ἀπὸ τοῦ 1830 προσηρτήθη εἰς τὴν ἐπισκοπὴν Δρυϊνουπόλεως.

⁸) Κατὰ τὸ 1605 ἀπαντῶμεν ἐπίσκοπον Ζαγορίου «'Εκκλησ. 'Αλήθεια» 1912 σελ. 364. 'Αγνοοῦμεν ἂν κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην τὸ Ζαγόριον τῶν 'Ιωαννίνων εἶχεν ἰδιαίτερον ἐπίσκοπον.

πολίτου Ἰωαννίνων, Σκοπίων, Λαρίσης και Μιτυλήνης, και δὴ ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ 10^{ου} αἰῶνος¹. Ἐπισκοπὴν Περιστερᾶς ἀπαντῶμεν μόνον ὑπὸ τὸν Λαρίσης εἰς ἀρχαιοτέρους χρόνους.

Αἱ ἐπισκοπαὶ Φοινίκης, Ἀγχιάσμου, Εὐροίας και Φωτικῆς εἶχον ἐκλείπει πρὸ ἑκατονταετηρίδων ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης ἀπὸ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ὄριζοντος τῆς Ἡπειρωτικῆς χώρας, καθ' ἡμᾶς πολὺ πρὶν εἶτι κτισθῶσι τὰ Ἰωάννινα. Ἡ Κέρκυρα ἀπὸ τοὺς πρώτους αἰῶνας τοῦ Χριστιανισμοῦ ἀποτελοῦσα μέρος τῆς Ἐκκλησίας παλαιᾶς Ἡπείρου και τελοῦσα ὑπὸ τὸν μητροπολίτην Νικοπόλεως μετὰ τὴν καταστροφὴν τῆς πρωτεύουσας, ὅτε ἐπὶ Λέοντος τοῦ Σοφοῦ ἀπετελέσθη τὸ θέμα τῆς Κεφαλληνίας, ὑπήχθη ἐκκλησιαστικῶς ὑπὸ τὸν Κεφαλληνίας, μόνον δὲ περὶ τὸ 940 ἐχειραφετήθη ἀναδειχθεῖσα ἀρχιεπισκοπὴ και βραδύτερον μητρόπολις και μόνον περὶ τῷ 1267, ὅτε ὑπὸ τῶν καταλαβόντων τὴν Νῆσον Ἀνδραγαυῶν κατηγορήθη ἡ ὁρθόδοξος μητρόπολις, ὑπήχθη ὑπὸ τὴν ψιλὴν πνευματικὴν ἐξάρτησιν τοῦ Ἰωαννίνων.

Ὁ Κοζύλης ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ δεκάτου αἰῶνος φαινόμενος ὑπέκειτο κατ' ἀρχάς, ὡς και ὁ Ἰωαννίνων, ὑπὸ τὸν ἀρχιεπίσκοπον Βουλγαρίας κατόπιν μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Λατίνων ὑπήγετο εἰς τοὺς Φράγκους και μόνον τῷ 1363 ὁ Κοζύλης και Χειμάρρας Φρὰ Νικόλαος ἐπὶ τοῦ Πατριάρχου Καλλίστου ὑπήγαγεν αὐτὸν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν Κωνσταντινουπόλεως². Οὐδέποτε δὲ ὑπῆρξεν ἐπισκοπὴ Κοζύλης και Νικοπόλεως, διότι ἡ Νικόπολις ὑπαχθεῖσα ὑπὸ τὸν Ναυπάκτου ἀπὸ τοῦ δεκάτου αἰῶνος και κατόπιν τέλεον ἐρημωθεῖσα δὲν ἠδύνατο νὰ ἔχη οὔτε μητροπολίτην οὔτε ἐπίσκοπον· και μόνον Λατῖνοι ἐπίσκοποι *in partibus* ἀναφέρονται ὑπὸ τοῦ Lequien δώδεκα ἀπὸ τοῦ 1390—1327.³

Ἄλλ' οὔτε Ἐπισκοπὴ Ἐλαίας και Πάργας ὑπῆρξε ποτέ· ὁ φιλόπονος και φιλομαθὴς φίλος κ. Ν. Γ. Μυστακίδης πολλάκις θέλων νὰ παρουσιάσῃ κατὶ νέον, καθίσταται ἀληθῶς παραδοξολόγος· πλάττει ὀλόκληρον ἱστορίαν και δημιουργεῖ ἐπισκόπους δι' ἀνύπαρκτον ἐπισκοπὴν Ἐλαίας και Πάργας. Ἄν μᾶς ὑπεδείκνυε τὰς πηγὰς θὰ ἠδυνάμεθα νὰ ἐξακριβώσωσεν αὐτάς· ἀλλ' εἰς ἀπλᾶς παραδόσεις, τοῦτ' αὐτὸ μυθεύματα, οὐδέποτε παρέσχομεν προσοχὴν, διότι θὰ μᾶς ἀπεμάκρυνον πολὺ τοῦ ἱστορικοῦ

¹) «Ἐκκλησ. Ἀλήθεια» ΚΑ' σελ. 53 «Ἐκκλησ. Ἀλήθεια» Β' σελ. 331. «Ἐκκλησ. Ἀλήθεια» Γ' 589, 620, 631.

²) Miklosich-Müller, Acta et Diplomata T. A. σελ. 171.

³) «Ἐκκλησία» 22 Ἰουλίου 1927 ἀρ. 31—32 σελ. 223 ἡμέτερον ἀρθρον «Ἡ Ἐκκλησία Αἰτωλίας και Ἀκαρνανίας».

ἐδάφους τοῦ ἀσφαλοῦς και ἀκλονήτου, ἐφ' οὗ πάντοτε ἐδράζομεν τὰς ἱστορικὰς ἡμῶν μελέτας.¹

'Επισφαγίζοντες τὴν μελέτην ἡμῶν περὶ τῆς ἐκκλησίας τῶν 'Ιωαννίνων προσθέτομεν ὅτι πέντε μητροπολίται αὐτῆς ἀνυψώθησαν ἐπὶ τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου ἀναδειχθέντες ἀντάξιοι τῆς μεγάλης ταύτης τιμῆς. Καὶ ὅτι οἱ πλείστοι τῶν Μητροπολιτῶν τῆς 'Ηπειρωτικῆς πρωτεύουσας ἦσαν 'Ηπειρώται, ὡς και ὁ νῦν ἀρχιερατεύων Σπυριδῶν Βλάχος.

'Ἐν Ἀθήνῃ Πάργας τῇ 1 Σεπτεμβρίου 1927.

¹⁾ Ὁ κ. Μυστακίδης ἰδοὺ τί λέγει περὶ 'Ελαίας. «'Ελαίας 'Επισκοπὴ ἐν τῇ Θεσπρωτίᾳ. 'Η 'Ελαία ἦν πόλις και πρωτεύουσα τῆς 'Ελαιάτιδος ἡμαξε ἐπὶ Ρωμαίων και Βυζαντινῶν. Ὑπῆρχεν 'Επισκοπικὸς θρόνος ὅστις ἔφερε 'Εκκλησ. τιτλολογίαν ὁ 'Ελαίας κτλ. σώζονται ἐν αὐτῇ ἐρείπια ἀξια θαυμασμοῦ, νῦν δὲ κόμη ταπεινὴ Καστρί και ἐρημόκαστρον παράλιον μεταξὺ Φαναρίου και Πάργας (!!!).

'Ἐν τῇ πόλει ταύτῃ ἐπὶ Βυζαντινῶν ὑπῆρχεν 'Επισκοπικὸς θρόνος ἡ πόλις αὕτη διεστήρει τὸ ὄνομά της ἐπὶ πολὺν καιρὸν ὡς και ἡ 'Επισκοπὴ 'Αετοῦ τῆς Αἰτωλοκαρνανίας ὑποκειμένη τῇ Ἄρτης και Ναυπάκτου και μάλιστα κατὰ τοὺς πρώτους αἰῶνας τοῦ σωτηρίου κηρύγματος ἠγείροντο αὐτόθι μνημεῖα ἐπιτύμβια, ἐν οἷς ἐνταφιάζοντο μετὰ τῶν κοσμημάτων και ἔθετον ἐντὸς τοῦ τάφου κανδήλια ἀναμμένα και ἐστόλιζον οἱ συγγενεῖς και φίλοι ὀλόγυρα τοὺς τάφους με ἄνθη διάφορα κτλπ. Πολλὰ μάρμαρα ἀφηρεθήσαν ἢ συνετρίβησαν εἰς μὴ α τεμάχια και πολλὰ ἐχρησίμευσαν εἰς ἰδιωτικὰς οἰκοδομὰς. Ἐντὸς τῆς πόλεως ταύτης ἔχουν κύκλωπες (!!) γιγαντιαῖοι ἄνθρωποι καθὼς μαρτυροῦν και τὰ ὑπερμεγέθη αὐτῶν ὀστᾶ. Πολλοὶ και διάφοροι σώζονται παραδόσεις ἀνά τὰ στόματα τοῦ λαοῦ ὡς και διάφορα ἐρείπια οἰκοδομῶν, ἐρείπια και θεμέλια ναῶν ἀξιοπεριέργων, μάλιστα οἱ γεροντότεροι διηγοῦνται ὅτι εἰς γίγας ἐκράτει με τὰς χεῖράς του λίθον τεραστίου μεγέθους, ὃν ἐκύλιε με ὄλας τὰς θυνάμεις ἀπὸ τὸ ἐν ἄκρον μέχρι τοῦ ἄλλου. Οὐ μὴν ὄλλα και πλείστα ὅσα διασώζονται ἤθη και ἔθιμα τῆς εἰδωλολατρικῆς ἐποχῆς κ.τ.λ. . . . 'Η 'Ελαία ὡς εἰρήκαμεν ἦν οὐ μόνον πρωτεύουσα ὁμωνύμου ἐπαρχίας και ἐπισκοπικῆς ἔδρα με πολλὰ χωρία και κατόπιν πολλῶν ἐτῶν παρέλαβε και τὸ τῆς Πάργας τμήμα περὶ οὗ ὁ Σεβασμιώτατος Ἅγιος Ἀμασειᾶς Κύριος Ἄνθιμος οὐδένα λόγον ποιεῖται ἐν τῷ χρονικῷ αὐτοῦ καταλόγῳ Νεολόγῳ κτλπ. Ἐκ τίνος παραδόσεως ἐμάθομεν ὅτι εἰς τινὰ ἀμνημόνευτον ἐποχὴν ἦσαν Διονύσιος, Ἀκάκιος και Κύριλλος ἢ Σωφρόνιος, οἵτινες διέπρηναν ὡς ἐπίσκοποι τῆς ἐπαρχίας ταύτης με τίτλον 'Ελαίας και Πάργας. Τοῦ δευτέρου δὲ ἡ πατρίς λέγεται πῶς ἦν ἡ Ὀχρεῖς κ.τ.λ.π.

'Η 'Επισκοπὴ 'Ελαίας και Πάργας ἦν ΙΑ'. και ἐπὶ Ἀνδρονίκου ὑπῆγετο εἰς τὴν Μητροπόλιν 'Ιωαννίνων» (!!!). Ἀφίνομεν ἀσχολίαστον πᾶσαν τὴν τερθρεῖαν ταύτην τῶν μυθευμάτων διότι θά ἡναγκαζόμεθα νὰ γράψωμεν σκληρὰς λέξεις. Πλήρης σύγχυσις και χάος τῶν τόπων, τῶν χρόνων, τῶν προσώπων, τῶν ἱστορικῶν γεγονότων και τῶν μυθικῶν διηγήσεων ἐπικρατεῖ και βασιλεύει. Ἄς ἐλπίσωμεν ὅτι διὰ τῆς μελέτης ἡμῶν ταύτης θά δυνηθῶμεν νὰ ἐπαχύσωμεν ὀλίγον φῶς εἰς τὸν φρικτὸν αὐτῶν ἔρεθον.